ڪلام

خوش خير محمد هيسباڻي

تحقيق ۽ ترتيب

تنوير عباسي

سنڌي ادبي بورڊ

ڪلام

خوش خير محمد هيسباڻي

TARIQ HAYAT
LECTURER IN ENGLISH
Govt. Islamia Science College,
SUKKUR.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪلام

خوش خير محمد هيسباڻي

تحقيق ۽ ترتيب

تنوير عباسي

سنڌي ادبي بورڊ
ڄام شورو، سنڌ
2008ع

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

[سنڌي ادبي بورڊ جا سمورا حق ۽ واسطا قائم]

چاپو پهريون 1982ع تعداد هڪ هزار
چاپو ٻيون 2008ع تعداد پنج سؤ

قيمت: هڪ سؤ ست رپيا
[Price Rs: 160-00]

خريداري لاءِ رابطو:
سنڌي ادبي بورڊ ڪتاب گهر
تلڪ چاڙهي، حيدرآباد سنڌ
(Ph: 022-2633679, Fax: 022-2771602)
Email: sindhiab@yahoo.com
Website: www.sindhiadabiboard.com

هيءُ ڪتاب سنڌي ادبي بورڊ پرنٽنگ پريس جام شورو ۾ مئنيجر پريس ڇپيو، ۽ قائم مقام سيڪريٽري سنڌي ادبي بورڊ گلبدن جاويد مرزا ڇپائي پٽرو ڪيو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چپائيندڙ پاران

خوش خيرمحمد هيسباڻي ٽالپرن جي اوج واري سنڌ ۾ جنم ورتو، انگريزن جو سنڌ تي عياريءَ سان قبضي ڪرڻ وقت هو پنهنجي حياتيءَ جا ڀريا چاليهه ورهيه گذاري چڪو هو. هن ٽالپرن جي اوڄ واري سنڌ جي خوشحاليءَ کي ڏٺو ۽ انگريزن جي جديد مواصلاتي نظام جڙڻ واري سنڌ کي به پنهنجي پيرسن اکين سان ڏسندي لاڏاٽو ڪيو.

هو سچل جي صوفياڻي مڪتب فِڪر سان تعلق رکندو هو. هُن انهيءَ اثر هيٺ آئيندي جي سنڌ کي نظر ۾ رکندي کو رندانہ نعرو هٽڻ بدران سنڌ ۽ سنڌي ماڻهن کي ايڪتا جي لڙي ۾ پوئڻ لاءِ پاڻ پتوڙيو ۽ سمورن الهامي عقيدن جو احترام ڪندي، انهن ۾ موجود "وحدتِ اديان" واري اصل جُز وحدانيت/ويدانت واري ڪُل ۾ ضم ٿيڻ ۽ انسان ذات جي هڪ مُٺ ٿيڻ واري پيغام کي پنهنجي شاعريءَ جو آدرش بڻائي ان کي تهائين پختي عزم، گهري ادراڪ ۽ اعليٰ شعور سان پکيڙيو ۽ انهيءَ ۾ هُو سنڌ جي سمورن صوفين سان گڏ ڪامياب به ويو، جنهن جو ثبوت ننڍي کنڊ جي ورهاڱي وقت سنڌ ۾ ڪي اهڙا مذهبي فساد نہ ٿيا، جنهن تي سنڌ جو عظيم شعور شرمسار ٿئي. انهن اعليٰ ۽ اُتم ڳڻن ۽ ڳالهين جي ڪري خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي شاعري سنڌ جي اعليٰ ۽

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آدرشي شاعريءَ جو هڪ اهم سبق آهي. جنهن ۾ موج مستي ۽ عشق الستيءَ جا راز سمايل آهن. جنهن جو سلسلو ازل کان وٺي ابد تائين قائم ۽ دائم، جاري ۽ ساري رهندو ۽ رهڻو آهي.

هن اعليٰ شاعريءَ جي ڪتاب کي سهيڑڻ جو ڪم محترم ڊاڪٽر تنوير عباسي ڪيو هو ۽ پهريون ڇاپو سال 1982ع ۾ سنڌي ادبي بورڊ پاران پڌرو ٿيو ۽ ٻيو ڇاپو منهنجي ايامڪاريءَ ۾ اچڻ مون لاءِ وڏو مَرڪَ آهي. اميد آهي ته صوفياڻين رمزن کي سمجهڻ ۽ سمجهائڻ وارن لاءِ هيءُ ڪتاب بورڊ پاران هڪ اهم سوڪڙي طور قبول ڪيو ويندو.

گلبدن جاويد مرزا
قائم مقام سيڪريٽري
سنڌي ادبي بورڊ

ڄام شورو سنڌ
جمع، ۱ ذوالقعد ۱۴۲۹هـ
بمطابق 31- آڪٽوبر 2008ع

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فهرست

مضمون		صفحو
• پيش لفظ	سيد غوث علي شاهه	8
• مهاڳ	ڊاڪٽر تنوير عباسي	11
• خوش خير محمد هيسباڻي جي حياتيءَ جو احوال		16
خوش خير محمد هيسباڻي جي شاعري ۽ مٿس سچل سرمست جو اثر		26
خوش خير محمد هيسباڻي ۽ سندس همعصر		28
خوش خير محمد هيسباڻي جو پوين شاعرن تي اثر		34
مرشد جي عقيدت ۽ دوستن جي ياد		36
خوش خير محمد هيسباڻي جي رومانويت		37
خوش خير محمد هيسباڻي تي فارسي شاعريءَ جو اثر		41
خوش خير محمد هيسباڻي تي هندي شاعريءَ جو اثر		43
خوش خير محمد هيسباڻي ۽ ظاهري علم		44
خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي ٻولي		47
خوش خير محمد هيسباڻي جا گهاڙيٽا		47
خوش خير محمد هيسباڻيءَ جا صوفياڻا ڪردار		50
خوش خير محمد هيسباڻي جي صوفياڻي رومانويت		52
• خوش خير محمد هيسباڻي جو ڪلام		
سنڌي بيت		59
سنڌي ڪافيون		67
سرائڪي بيت		127
سرائڪي ڪافيون		135
هندي ڪلام		189

---

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

بسم الله الرحمن الرحيم

پيش لفظ

هن ئي سال مارچ مهيني ۾ "سچل قومي سيمينار" ۾، عالمن ۽ اديبن جيڪي تجويزون ڏنيون هيون، تن ۾ هڪ قابل توجهه تجويز اها به هئي ته هر سال ميلي جي موقعي تي سچل سائينءَ جي ڪنهن نه ڪنهن طالب يا همعصر شاعر جو ڪلام شايع ڪيو وڃي.

ظاهر آهي ته اها ۽ ان قسم جون ٻيون تجويزون تمام سٺيون، پر اهي وقت ۽ محنت طلب آهن. عالمن کي تحقيقي ڪم ۾ بيحد محنت ڪرڻي پوي ٿي ۽ ڪم کي پايه تڪميل تي پهچائڻ ۾ ڪافي وقت لڳي ٿو. ساڳيءَ ريت اهڙن علمي ڪتابن جي ڇپائي به وقت وٺي ٿي. پر رب سائين پنهنجو ڪرم ڪري ۽ ماڻهوءَ ۾ همت ۽ حوصلو هجي، ته مشڪل به آسان ٿيو پوي.

سچل قومي سيمينار کان ستت پوءِ، لاهور ۾، منهنجي ئي تجويز ۽ تحريڪ تي، سچل سائينءَ تي هڪ ٻيو جلسو ٿيو، جنهن ۾ مان محترم غلام رباني، سيڪريٽري سنڌي ادبي بورڊ کي به ساڻ وٺي ويو هوس. اُتي روبرو مشورو ڪري، اهو فيصلو ڪيوسون ته فقير خوش خير محمد هيسباڻي ۽ فقير نانڪ يوسف جي ڪلام ڇپڻ جي رٿابندي، اهڙيءَ ريت ڪجي، جو هن ئي سال ميلي جيّ موقعي تي ٻنهي مان هڪ ڪتاب شايع ٿي وڃي. الحمد الله، اسان ان پروگرام کي ڪاميابيءَ سان پورو ڪيو. اڄ، سچل سائينءَ جي ميلي جي موقعي تي، فقير خوش خير محمد هيسباڻيءَ جو ڪلام پڙهندڙن جي هٿن ۾ آهي.

فقير خوش خير محمد هيسباڻي سچل سائينءَ کان عمر ۾ گهٽو ننڍو هو ۽ فقير نانڪ يوسف وانگر سڌيءَ طرح طالب العلم

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

بہ کونہ ھو. مصري شاھہ بادشاھہ، وانگر، پاڻ سنڌي ڪافيءَ جي ميدان جو مڃيل شھسوار ھو، پر سندس ڪلام جو غور سان مطالعو ڪبو، تہ سچل سائينءَ جي فڪر ۽ فن جي متس گھري ڇاپ نظر ايندي. ڪتاب جي مرتب، سنڌ جي لائق اديب ۽ شاعر، محترم تنوير عباسيءَ پنھنجي مھاڳ ۾، خوش خير محمد جي ڪلام تي سچل جي اثر متعلق سھڻو بحث ڪيو آھي.

سنڌي ڪلچر جي آبياري سنڌ جي صوفين ڪئي آھي. شاھہ، سچل، بيدل، بيڪس، روحل، نانڪ يوسف ۽ خوش خير محمد اسان جا فقط شيرين زبان شاعر ڪونہ آھن، پر اسان جي عوام ۽ خواص جي عقيدت جا سرچشما آھن. انھن بزرگن سنڌ جي عوام کي اخلاق، شائستگي ۽ تھذيب سيکاري آھي ۽ زندگيءَ جي مقصد کي سمجھڻ ۽ حاصل ڪرڻ جو رستو ڏسيو آھي. اللہ پاڪ جي در دعا آھي تہ ھو اسان کي سندن ٻڌايل واٽ تي ھلڻ جي توفيق عطا فرمائي. آمين!

30 - 6 - 1982ع

جسٽس (ر) سيد غوث علي شاھہ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

بسم الله الرحمن الرحيم

مهاڳ

سنڌ جي سڀني صوفي شاعرن متعلق عام روايتن وانگر فقير خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي ڪلام جو سندس ئي هٿن سان لکيل نسخو درياهه ۾ لوڙهي ڇڏيو ويو!

خوش خير محمد جي خاندان جي بزرگ، سائين فقير فتح علي هيسباڻيءَ ٻڌايو تہ صوفي خير محمد جي پٽ در محمد مست (جيڪو سچ پچ مست هو) ائين چئي نسخو درياهه ۾ ڦٽي ڪيو تہ "بابي پي الله نال گهٽيان نڱيان ڪيتان هن."

عجب آهي تہ هڙي بي مثال شاعر جا هٿ اکر بہ محفوظ رهي نہ سگهيا. فقير فتح علي هيسباڻيءَ روايت ڪئي تہ "هڪ قلمي ڪتاب تي سندن هٿ اکر هئا، جيڪو قاضي محمد علي اختر مورائي ڪٽي ويو ۽ اڃا ڪين موڙايو اڻائين."

پهريائين نواب الدين شر صاحب جي مهرباني‌ءَ سان، خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي ڳوٺ مان هڪ قلمي نسخو مليو، جيڪو اٽڪل روءِ 1935ع ڌاري جو لکيل آهي. ان نسخي ۾ سمورو ڪلام نہ هو. (مرحوم) ڊاڪٽر عطا محمد حاميءَ پڻ گڏ ڪيل ڪلام جو بياض مهرباني ڪري مون کي ڏنو، ان کان پوءِ محترم خادم حسين عباسيءَ وڌان مليل نسخو بہ ساڀيو ئي هو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

محترم عبدالكريم سنديلي كمال فراخدليءَ سان ٻه قديم قلمي بياض مون کي ڏنا، جن مان کجھ اهڙيون کافيون ھٿ آيون، جيکي اڳين نسخن ۾ نه هيون. ان کان سواءِ محترم احمد خان آصف مصراٽيءَ ۽ محترم ڊاڪٽر ميمڻ عبدالمجيد سنڌيءَ پنهنجن بياضن تان ڪلام اتاري موڪليو، جن مان احمد خان آصف مصراٽي صاحب جي موڪليل مواد مان کجھ نئون ڪلام ھٿ لڳو. منهنجي پياري دوست تاج جويي، دادو ضلعي جي ڳوٺ احمد خان جتوئي ۾ فقير شاهنواز جتوئيءَ وٽ رکيل قلمي بياض "جهان البحر" تان خوش خير محمد جون کافيون اتاري ڏنيون، جن ۾ پڻ کافي نئون مواد هو. اهو نسخو سن 1939ع ۾ لکيو ويو ۽ ان ۾ 1400 صفحن تي پکڙيل مختلف شاعرن جا ڪلام، ڳجهارتون وغيره آهن، جيکو فقير سرائي جان محمد جتوئي لکيو. هن ڏس ۾ ماستر محمد موسيٰ سومري جو قلمي بياض پڻ مددگار ثابت ٿيو، جيکو سنہ 1899ع ۾ لکيو ويو هو.

آخر ۾ خوش خير محمد هيسباٽيءَ جي ڳوٺ وڃڻ ٿيو، جتي فقير فتح علي هيسباٽيءَ سان رهاڻ دوران سندن طرفان گڏ ڪيل مواد مان کافي اهڙو ڪلام هٿ آيو، جيکو اڳ مون وٽ نه هو. هن صاحب خوش خير محمد جي سوانح تي پڻ روشني وڌي. فقير امداد عليءَ، فقير عشاق عليءَ ۽ فقير منظور علي هيسباٽيءَ جي مهمان نوازيءَ ۽ رهاڻ دوران خوش خير محمد جي باري ۾ ڪيترا نوان نڪتا معلوم ٿيا.

آڪٽوبر 1979ع جي آخري پندرهن ڏينهن ۾ خيرپور ۽ سکر جي سينٽرل جيل ۾ نظر بنديءَ دوران فقير امداد علي هيسباٽيءَ جي رهاڻ نه فقط قيد جي ذهني پريشاني گهٽ ڪئي، ۽ وقت ٿهڪڙن جي وهڪري ۾ وهندو رهيو، پر علمي ۽ ادبي بحث دوران، فقير امداد عليءَ کافي نوان نڪتا بيان ڪيا.

مٿين سيني ذريعن مان مواد هٿ ڪري، پيٽي، مختلف پڑهڻين تي غور ڪري، هڪ معياري پڑهڻي قائم ڪئي ويئي آهي،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جيڪا پڙهڻي قائم ڪئي ويئي آهي، اها وزن، گهاڙيٽي، ماترائن، خوش خير محمد جي شاعريءَ جي مزاج، سندس اسلوب، موسيقيت، رواني، ٻوليءَ جي صحت ۽ مفهوم جي صحيح ادائگي - ايترين سارين ڳالهين کي مدنظر رکي، قائم ڪئي ويئي آهي.

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي ڪلام ۾ تمام ٿوريون سِٽون اهڙيون آهن، جن جون مختلف نسخن ۾ مختلف پڙهڻيون آهن، انکري حاشيي ۾ مختلف پڙهڻيون ڏيڻ مناسب نہ سمجهيو ويو. ڪافين جي ترتيب انهن جي رڌم، مضمون ۽ گهاڙيٽي جي لحاظ کان ڪيل آهي.

بهرحال، هن نسخي کي ڪوشش ڪري حتي المقدور صحيح، مڪمل ۽ جامع ڪيو ويو آهي. اميد آهي تہ سنڌي شاعريءَ جي شائقين کي پسند ايندو.

سرمد جو گهر، خيرپور
11 _ نومبر 1979ع

_ تنوير عباسي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

شڪر گذاري

- محترم نواب الدين شر جي، جنهن خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي ڳوٺ مان قلمي نسخو ونڻي ڏنو.
- محترم حسين بخش عباسيءَ جي، جنهن مٽيون نسخو سهڻيءَ صورتخطيءَ ۾ اتاري ڏنو.
- محترم خادم حسين عباسيءَ جي، جيڪو مواد حاصل ڪرڻ، پيٽڻ، اتارڻ، توڙي مختلف پڑهٽين قائم ڪرڻ ۾ شروع کان آخر تائين منهنجو مددگار رهيو.
- مرحوم ڊاڪٽر عطا محمد حامي جي، جنهن پنهنجو سمورو مواد منهنجي حوالي ڪيو.
- محترم ڊاڪٽر عبدالڪريم سنديلي جي، جنهن ۾ نايابقلمي بياض مون کي ڏنا ۽ رات جو دير تائين ڪلام اتارڻ ۾ مدد ڪيائين.
- محترم اياز قادريءَ جي، جنهن پڻ سنديلي صاحب سان گڏ مواد اتارڻ ۾ منهنجي مدد ڪئي.
- فقير فتح علي هيسباڻيءَ جي، جنهن پنهنجو گڏ ڪيل مواد مون کي ڏنو، ۽ شفقت ۽ محبت سان رهاڻ ڪري، خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي حياتيءَ جي احوال تي روشني وڌائين.
- فقير امداد علي هيسباڻيءَ جي، جنهن پنهنجو گڏ ڪيل مواد مون کي ڏنو، ۽ شفقت ۽ محبت سان رهاڻ ڪري، خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي حياتيءَ جي احوال تي روشني وڌائين.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

- فقير عشاق علي ۽ فقير منظور علي هيسباڻيءَ جي، جن خوش خير محمد جي ڪلام ۽ سوانح جي باري ۾ معلومات ڏني.
- مرحوم فقير در محمد هيسباڻيءَ (اڳئين سجاده نشين) جي، جنهن جي مختصر رهاڻ وڏو اثر ڇڏيو.
- مرحوم عنايت فقير، ڊول فقير ۽ عابده پروين جي، جن کان خوش خير محمد جون ڪجهه ڪافيون ٻڌم.
- محترم تاج جويي جي، جنهن "جهان البحر" تان مواد اتاري ڏنو.

- تنوير عباسي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ماخذ

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي سوانح

1. علي مردان شاھ لکياري: سہ ماھي مهراڻ حيدرآباد ("سوانح نمبر") 3، 4 _ 1957 ص 301.
2. عطا محمد حامي ڊاڪٽر: "خيرپور جي ميرن جو ادب، ثقافت ۽ سياست ۾ حصو" (قلمي) ص 637_ 639.
3. دين محمد وفائي: تذکره مشاهير سنڌ، حيدرآباد، 1974ع _ ص 217.
4. ميمڻ عبدالمجيد سنڌي، ڊاڪٽر: سنڌي ادب جي مختصر تاريخ، 1961ع (قلمي).
5. عبدالجبار جوٽيجو، ڊاڪٽر: سنڌي ادب جي مختصر تاريخ، حيدرآباد 1973ع، ص 183.
6. فقير محمد رند: مير واھ ڊويزن جي ادبي ۽ ثقافتي تاريخ، 1961ع (قلمي).
7. حاجي محمد حداد: خيرپور جي ادبي تاريخ (قلمي).
8. عبدالغفار شاھ راشدي: اديب سنڌ لاڙڪاڻو، مئي 1951ع ۽ جولاءِ 1951ع.
9. لطف الله بدوي: نئين زندگي ڪراچي، جولاءِ 1960 ص 17.
10. عزيز الله ميمڻ: خيرپور ضلعي جي ادبي تاريخ ۽ ثقافت (قلمي) ص 187، 224، 391، 597.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جو ڪلام

1. درگاھ وارو قلمي نسخو، 1935ع ڌاري لکيل.
2. محترم خادم حسين عباسيءَ وارو نسخو.
3. محترم عبدالڪريم سنديلي جو بياض، ڪاتب گل محمد ڦل 1899ع.
4. محترم عبدالڪريم سنديلي جو بياض 1936ع.
5. محترم احمد خان آصف مصراڻيءَ جون موڪليل ڪافيون.
6. محترم ڊاڪٽر ميمڻ عبدالمجيد سنڌيءَ جو موڪليل مواد.
7. جهان البحر (قلمي) ڪاتب فقير جان محمد جتوئي، سنہ 1939ع.
8. محترم ڊاڪٽر عطا محمد حاميءَ جو قلمي بياض.
9. ماستر محمد موسيٰ سومري جو قلمي بياض سنہ 1899ع.
10. محترم ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ، سب رنگ، حيدرآباد.
11. فقير فتح علي هيسباڻيءَ کان مليل مواد.
12. ڊول فقير، مرحوم عنايت فقير ۽ عابده پروين کان ٻڌل ڪلام.
13. خيرپور ضلعي جي ادبي تاريخ ۽ ثقافت، عزيز الله ميمڻ، 1978ع (قلمي).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪلام

خوش خير محمد هيسباڻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي حياتيءَ جو احوال

خوش خير محمد هيبساڻي، رئيس غلام حيدر هيسباڻيءَ جو فرزند هو. هو سن 1809ع مطابق 1224ھ ۾، ڳوٺ گل محمد هيسباڻي (ضلع نواب شاهه) ۾ ڄائو. سندس وڏا، اصل ساهيوال جا ويٺل هئا، ۽ ميان آدم شاهه کلهوڙي سان گڏ سنڌ ۾ آيا. خير محمد هيسباڻيءَ شروعاتي تعليم پونئرن جي ڳوٺ ۾ آخوند بخش علي گاڏهيءَ جي مدرسي ۾ ورتي. ان مدرسي ۾ هن قرآن شريف ۽ ڪجهه فارسيءَ جا ڪتاب پڙهيا.ويهن سالن کان پوءِ ٽڳڙن جي ڳوٺ ۾ لڏي آيو، ۽ مولوي عبدالقدوس وٽ تعليم مڪمل ڪيائين.

خوش خير محمد هيسباڻي، نوشهري جي نقشبندي بزرگ، پير شهاب الدين جي فرزند پير عبدالحئي جو طالب هو. ڪن سوانح نگارن موجب، خير محمد جي وڏن جي ان درگاهه سان عقيدت هئي. ڪي سوانح نگار لکن ٿا تہ خير محمد هيسباڻيءَ جو ان درگاهه سان تعلق عثمان فقير سانگيءَ جي اثر هيٺ ٿيو. بهرحال ان ڳالهه تي ڪو بہ اختلاف ناهي، تہ صو في خير محمد نوشهري جي نقشبندين جو طالب هو. هن ڪيترين ئي ڪافين ۾ مرشد عبدالحئي سان عقيدت جو اظهار ڪيو آهي.

عثمان فقير سانگيءَ سان سندس تعلق گهاٽو هو. پاڻ عثمان سانگيءَ جي وفات تي هڪ ڪافي چئي اٺائين.

ڪجهه سال پنهنجي رهبر پير عبدالحي جي خدمت ۾ گذارڻ بعد صوفي خير محمد حج جي سفر تي روانو ٿيو. اتان موٽڻ بعد سندس مرشد عبدالحي وفات ڪري ويو، ۽ شاهه نصير نندڙيءَ عمر ۾ گاديءَ تي ويٺو. عثمان سانگي ۽ خوش خيرمحمد هيسباڻي نندڙي شاهه نصير جي سنيال لاءِ نوشهري اچي رهيا.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

شاھ نصير کي ننڍي هوندي کان ئي سنڌي زبان جي هن بي مثال صوفي شاعر جي رهنمائي حاصل ٿي. اڳتي هلي شاھ نصير سنڌيءَ جي صوفياڻي شاعريءَ تي اڻ مٽجندڙ نشان ڇڏيا.

صوفي خيرمحمد جي حياتيءَ ۾ ئي، سندس جي ڳچيءَ ۾ غلاميءَ جو ڳٽ پيو، ۽ خيرپور جي مير علي مراد خان پنهنجن سان غداريءَ جي انعام طور خيرپور رياست حاصل ڪئي.

مير علي مراد خان سچل سرمست سان به عقيدت ڏيکاري ۽ سندس فارسي ڪلام "ديوان آشڪارا" ڇپايائين. مير علي مراد خان، سچل سرمست جي طالب، نانڪ يوسف سان پڻ تعلقات رکيا ۽ نانڪ يوسف مير علي مراد جي قريب رهيو. ٿي سگهي ٿو ته اها سندس سياسي حڪمت عملي هجي، جو ته ان وقت سندس ۾ سچل سرمست جي بي باڪ شاعريءَ جي گونج هئي.

صوفي خير محمد هيسباڻيءَ کي به مير علي مراد پنهنجي قريب آندو. ڪن سوانح نگارن جي لکڻ موجب ان قربت ۾ خيرمحمد جي چاچي جو هٿ هو، جنهن جا خيرپور جي ميرن سان سٺا تعلقات هئا. بهرحال هن آزاد طبع شاعر ميرن جي "ڪارداريءَ" جو ڳٽ ڳچيءَ ۾ پاتو، پر اهو تمام ٿوري عرصي لاءِ.

هن آزاد طبع ۽ شاعر مزاج صوفيءَ کي نوڪري پاڻ نه پئي. سندس نوڪري ڇڏڻ جي باري ۾ هڪ دل کي ڇهندڙ روايت آهي:

هڪ دفعي صوفي خيرمحمد هيسباڻي پنهنجي عملي سميت گشت ڪندي، ڪنهن ڳوٺ ۾ سان هڪ ضعيف پوڙهيءَ کي ڏٺو جيڪا مٽرن جي ڀري ڪٽي نه پئي سگهي، ۽ مدد لاءِ ماڻهن کي پئي سڏ ڪيائين. هن صوفي شاعر جي حساس دل رجي پيئي، ۽ پاڻ گهوڙي تان لهي، ڪيس ۾ ڪٽائڻ لڳو. مائي سرڪاري ڪامورن جي دهشت کان ڊڄ لڳي، ۽ چيائين." ابا مون ته ماڻهن کي پئي سڏيو، اوهين ته ڪامورا آهيو!"

پوڙهيءَ جي انهن لفظن ،خوش خير محمد جي دل تي ايڏو ته اثر ڪيو جو پاڻ دانهن ڪري چيائين " چا! ڪامورا ماڻهو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ئي ناهن؟" ان ئي وقت نوڪري ڇڏي ، نوشهري اچي سڄي حياتي شاعري ۽ تصوف لاءِ وقف ڪري ڇڏيائين .

ميرن سان پنهنجي تعلق واري وقت ۾ هن سفارش ڪري ڪيترائي قيدي آزاد ڪرايا.مير علي مراد هن جي ڏاڍي عزت ڪندو هو، ۽ سندس سفارش تي قيدين کي آزاد ڪري ڇڏيندو هو. ماڻهن کي جو اها خبر پئي ،سو هر چور چڪار جو مائٽ صوفي خيرمحمد کي ايلاز منٿون ڪري پنهنجي قيدين لاءِ سفارش ڪرائيندا هئا. آخر مير علي مراد به تنگ ٿي پيو . هڪڙي ڏينهن هن صوفي خيرمحمد کي سمجهايو ، ۽ پوءِ ڪانئس ڏاڙهيءَ تي هٿ رکرائي واعدو ورتائين ته هو ٻيهر ڪنهن ڏوهيءَ جي سفارش نه آڻيندو . هي فقير اجا ڏاڙهيءَ تي انجام ڏيئي دربار مان ٻاهر مس نڪتو ته اتي ئي هڪ پوڙهيءَ اچي الله جو نانءُ وڏس ته مون کي منهنجو پٽ ڇڏائي ڏي . ان دم ئي موٽي آيو دربار ۾، ۽ مير کي ان پوڙهيءَ جي پٽ کي ڇڏڻ جي سفارش ڪيائين . مير علي مراد ڪلي چيس ته" فقير، اجا هاڻي ڏاڙهي ڏئي وئين ۽ هاڻي ئي سفارش ڪٽي آيو آهين!"

خير محمد هيسباڻيءَ چيس ته " پوڙهيءَ الله جو نانءُ وڏو ، تارازيءَ جي هڪ پڙ ۾ پنهنجي ڏاڙهي وڌم، ۽ ٻئي ۾ الله جو نانءُ ! الله جو نانءُ منهنجي ڏاڙهيءَ کان ڳرو ٿيو." مير ڪلي اها سفارش به مڃي !

مير علي مراد جي موسيقيءَ جي محفلن ۾ خوش خيرمحمد هيسباڻي پاڻ حاضر رهندو هو ۽ سندس ڪلام پڙ انهن محفلن ۾ ڳايو ويندو هو . انهن ڪڇهرين ۾ فقير نانڪ يوسف پڙ ايندو هو.

خوش خيرمحمد هيسباڻيءَ وٽ، سندس ئي ذات وارو هڪ فقير 'پيارو فقير' رهندو هو، جيڪو سندس خاص خدمتگار هو، پر چوريون به ڪندو هو. هو هڪ رات جو پل ۾ خيرمحمد جي جتي پائي چوريءَ تي ويو . پاڳيا پيرا وٺي اچي خيرمحمد هيسباڻيءَ جي جاءِ تي نڪتا، ۽ پيرن واري جتي به سڃاتائون ، پر ان ڳالهه تي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ويساهه ئي نه آين ته اهو خوش خيرمحمد جو ڪم هوندو . ان تي خيرمحمد هيسباٽيءَ ڳالهه ڪي تاڙي ورتو . ان پنهنجي منهن پياري فقير ڪي چيو ته " غريبن جي گهرن ڪي ڪاٽ ٿو هٽين، الله جي گهر ڪي ڪاٽ هٽين ها ته ڪجهه هٿ ته اچي ها."

خوش خيرمحمد جي پائرن لاڪيرن ۽ هندن جي زمينن تي قبضا ڪيا. ڪيس هليو. پيءَ ڏر خوش خيرمحمد ڪي شاهد واريو ته هيءُ سچي شاهدي ڏيندو. پئي طرف سندس پائرن طرفان زور پيو ته اسان جي فائدي ۾ شاهدي ڏي. جڏهن فيصلي وقت ڪانئس پڇا ٿي ته چيائين ته " ان زمين ۾ منهنجي پائرن جو پيندِ (پٽر) به ڪونهي." ان تي زمين مالڪن ڪي موٽي ملي ، ۽ پائر خوش خير محمد تي ڏاڍو ناراض ٿيا.

خوش خير محمد هيسباٽيءَ 1294هـ جي 2 محرم تي، ٽڳڙن جي ڳوٺ ۾ وفات ڪئي . عيسوي سن 1877ع آهي . ڪيس ان ڳوٺ ۾ ئي دفن ڪيو ويو. 1905ع ۾ ٽڳڙن جي ڳوٺ ڪي درياهه پائڻ لڳو، ان ڪري سندس لاش ڪي ڪيرائي خيرپور ضلعي ۾ ڪروندِيءَ جي پرسان دفن ڪيو ويو، جيڪو ڳوٺ اڄ تائين خوش خير محمد هيسباٽيءَ جي نالي سان سڏيو وڃي ٿو. اتي سال به سال 17، 18 ۽ 19 ذوالحج تي ميلو لڳي ٿو.

خوش خير محمد کان پوءِ سندس پٽ درمحمد گاديءَ تي ويٺو، جنهن کي در محمد مست چوندا هئا. در محمد مست پڻ ڪافيون لکيون آهن. ان کانپوءِ خير محمد ٻيو گاديءَ تي ويٺو. جنهن بعد در محمد ٻيو گادي نشين ٿيو، جيڪو پڻ سنڌي، سرائڪي ۽ فارسيءَ جو سٺو شاعر هو. سندس ڪافيون ٽر ۾ اڃا تائين ڳايون ۽ جن ٿيون. پڻ صوفين جو هڪ عملي مرقعو هو. هر ملندڙ کي "محبوب" ۽ "شهنشاهه" سڏيندو هو. در محمد کان پوءِ هاڻي خيرمحمد ٽيون گادي نشين آهي.

خير محمد هيسباٽيءَ جي پونئيرن مان فقير فتح علي هيسباٽي آهي، جيڪو اڳئين زماني جي صوفي فقيرن جو هڪ مثال آهي. هو صاحب هڪ عجيب ۽ بي باڪ شخصيت جو مالڪ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آهي. سندس نڪتا رس پريا آهن ۽ ڪلام صوفياڻو. سندس ٻه فرزند فقير امداد علي ۽ فقير عشاق علي ٻه موسيقيءَ ۽ ادب جو سٿو ذوق رکن ٿا، ان ئي خاندان مان فقير منظور علي هيسباڻي سٿو ڳائڻو آهي. خوش خير محمد جو شجرو هن ريت آهي :

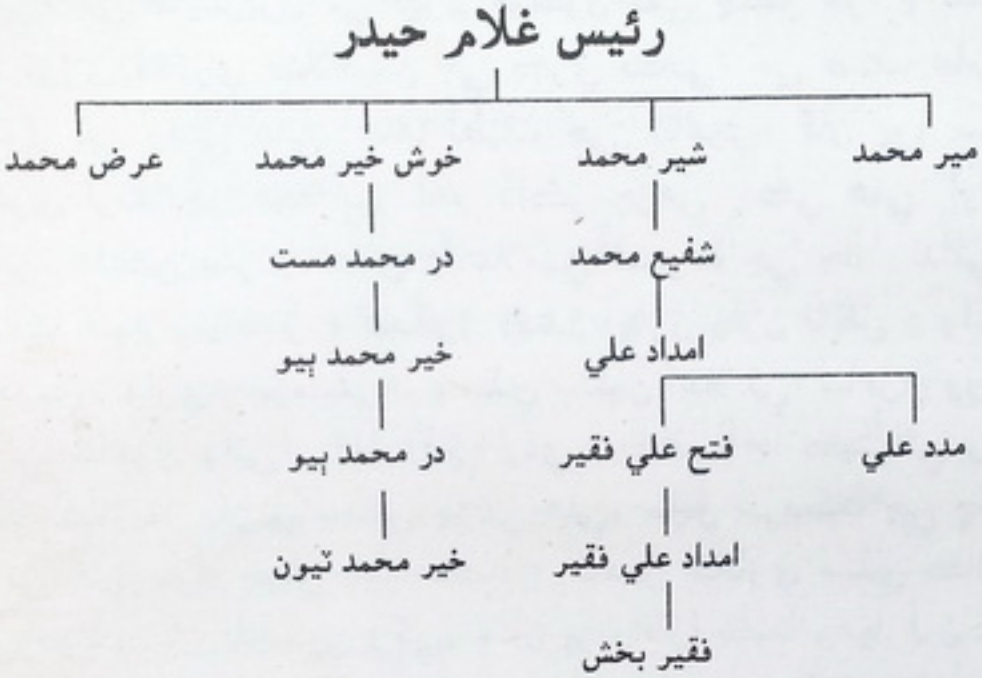

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فقير سائين درمحمّد (دوم) هيسباڻي جو خاندانی سلسلو هيٺ ڏجي ٿو.

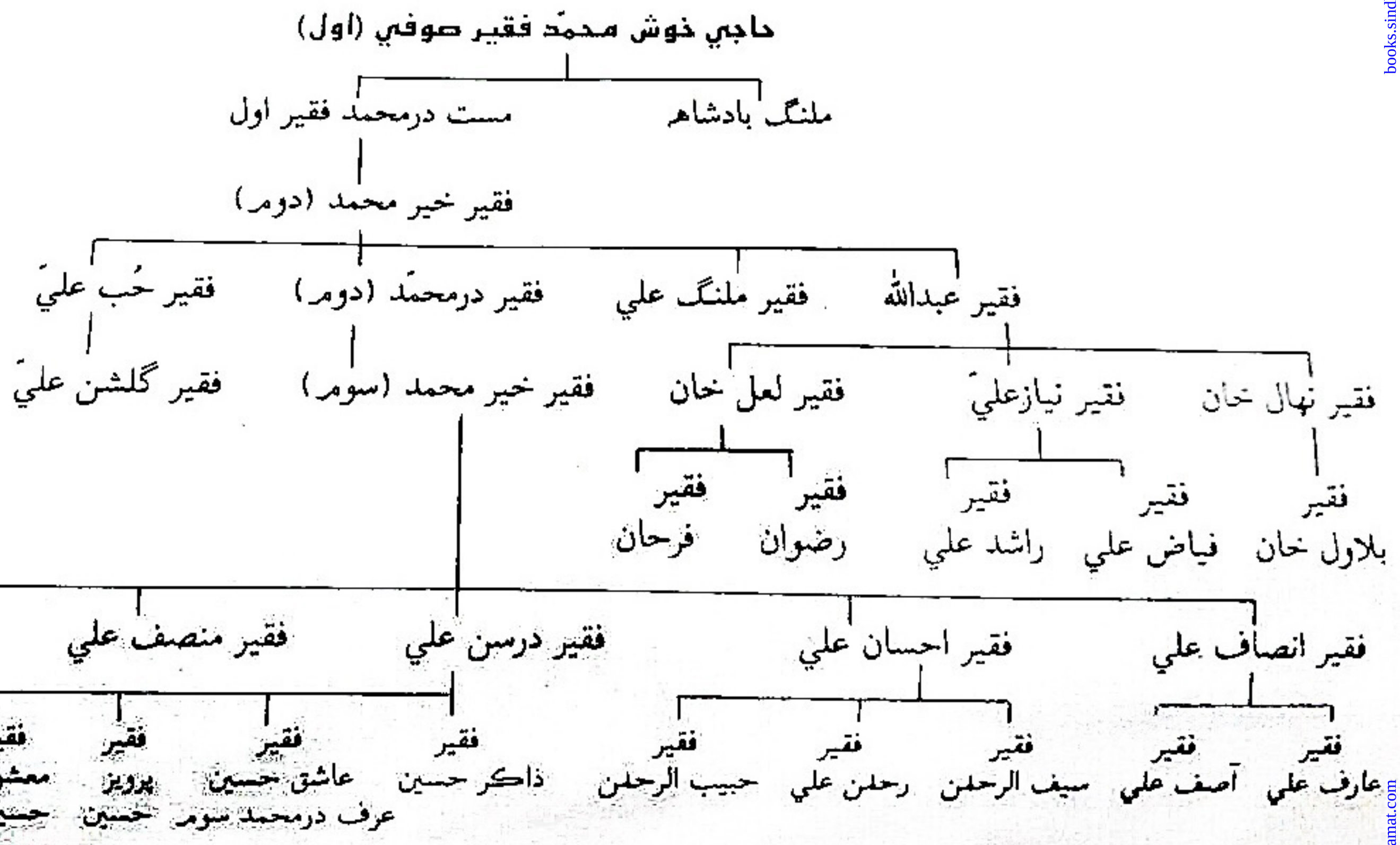

books.sindhsalamat.com
www.sindhsalamat.com

خوش خير محمد جي شاعري ۽ مٿس سچل سرمست جو اثر

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي زماني تائين، سچل سرمست سنڌي ڪافيءَ کي ڪيتريون ئي نيون هيئتون ڏئي چڪو هو، ۽ سندس فني توڙي فڪري صلاحيتن جي ڪري ڪافيءَ جي صنف عام ۽ مقبول ٿي ويئي هئي. شاھ لطيف جي شاعريءَ کان پوءِ سنڌي شاعري ارتقا جو هڪ ٻيو اهم ڏاڪو چڙهي چڪي هئي. اُونهن خيالن، هلڪن مترنم لفظن ۽ علامتي تصوف جي جاءِ رنداڻي ۽ بيباڪ اظهار ، وڇندڙ ۽ گجگوڙ ڪندڙ اچارن وارن لفظن ۽ والهانہ بيخودي ۽ واريءَ موسيقيءَ، ۽ سڌي سنئين اعلا نيءَ شاعري ورتي. غنائي شاعري وائيءَ کان اڳتي وڌي ، ڪافيءَ جا ڪيترائي رنگا رنگ گهاڙيٽا پاڻ ۾ سمائي چڪي هئي، سچل سرمست جي ڇڏيل ورثي کان سواءِ خوش خير محمد ۽ سندس ساٿاري سنڌي ڪافيءَ جي صنف سان دلچسپي رکي، ۽ ان ۾ واڌارا ڪندا رهيا. اُن دور جي سڀني ڪافي چوندڙ شاعرن جي شاعريءَ تي سچل سرمست جو باغياڻو ۽ رندي انداز ، سندس ڪافين جي گهاڙيٽن جي نواڻ، ۽ سندس اترادي لهجي واري مٺي ٻولي ، انهن سڀني صفتن جي گهري ڇاپ خوش خيرمحمد هيسباڻيءَ جي شاعريءَ ۾ موجود آهي :

پاڻ ڏسي ٿو پنهنجو تماشو
(سچل)

آئين صورت جو سينگار ڪري
پنهنجو پاڻ ڏسڻ لئہ پير پري
(خير محمد)

سچ ٿا مرد چون ڪنهن کي وٽي نہ وٽي
ڪوڙيءَ دوستيءَ جو دم ٻٽي نہ ٻٽي
(سچل)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سچ ڪنهن نہ وڻي سو تہ ڪيئن چوان
جيئن ٿو عشق چوي تيئن ٿو ٻيءَ پوان
(خير محمد)

اگر اثبات کو جانو نہ هر گز تم گدا هوگا
يقين کرنا گدا گر هو و ليکن خود خدا هوگا
(سچل)

ڪهو تم ڪون جوئنده خداوندا يا بندا هئہ
(خيرمحمد)

اک نہ نالا فقير ڪيون سڏاوندئين
عشق دي ميدان وچ مول نہ اوندئين
(سچل)

اندر دل دي رکندئين غير
ڪاهي کو درويش سڏاوندئين
(خير محمد)

تون تہ آدم اصلي ناهين
پول نہ ٻئي ڪنهن پل
(سچل)

پنهنجو نهارج پاڻ ۾
چولي اندر چئنچل
(خير محمد)

مٿئين ٻنهي ڪافين جو گهاڙيٽو، توڙي قافيو ساڳيو آهي، خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي هڪ ڪافيءَ تي، سچل سرمست جي بزرگ، ميان صاحب ڏني فاروقيءَ جو اثر پڻ ملي ٿو:

هڪ من جو موهن مون سان ملي
ٻي خلق ساري پل ڪلي
(صاحب ڏنو)

موهن ميڏي من پانوڻا
ڪيا ڪريسي لوڪ اياڻا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مٿين مثالن مان ظاهر ٿئي ٿو ته خيرمحمد هيسباڻيءَ جي دور تائين سچل سرمست جي شاعري ، عام مقبول ٿي چڪي هئي، سچل سرمست کان پوءِ ايندڙ شاعرن تي خاص طرح خيرمحمد هيسباڻيءَ جي شاعريءَ تي سچل سرمست جي اسلوب، گهاڙيٽي ، توڙي فڪر جي ڇٽي ڇاپ آهي . ڪٽي ڪٽي ته خير محمد هيسباڻيءَ جا گهاڙيٽا ، خيال ٻولي توڙي اسلوب سچل سرمست وارا آهن، ته ڪٽي وري خير محمد هيسباڻي سچل سرمست جي فڪر، ٻوليءَ يا اسلوب کان متاثر ٿيو آهي، پر گهاڙيٽو پنهنجو استعمال ڪيو اٿائين. خير محمد تي سچل جي همعصر گهرام فقير جو پڻ اثر آهي .

خوش خير محمد ۽ سندس هم عصر

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جو دور سنڌي ڪافيءَ جي اپار جو دور هو. انهي دور ۾ اتر توڙي لاڙ ۾، سنڌي ڪافيءَ جا بهترين شاعر موجود هئا. هڪ طرف بيدل، نانڪ يوسف ۽ حمل هئا، ته لاڙ ۾ قطب شاهه، پير اشرف ڪاماري وارو ڪافيءَ جي خاڪن ۾ دلڪش رنگ روپ پري رهيا هئا.

ان دور ۾ ڪافيءَ جا شاعر، سڌيءَ يا اڻ سڌيءَ طرح هڪ ٻئي سان لاڳاپي ۾ رهندا هئا. سڌيءَ طرح ائين جو هڪ شاعر هلي ڪري ٻئي شاعر وٽ ويو، ۽ سندن روح رهاڻ ٿي، هڪ ٻئي جون ڪافيون بيت ٻڌائون، ۽ اڻ سڌيءَ طور ان ريت جو هڪ شاعر جي ڪافي مقبول ٿي ڳائڻن ذريعي عام ۾ مشهور ٿي ويئي، ۽ ٻئي شاعر کنهن ڏورانهين ڳوٺ ۾ اهي ٻول ٻڌا، ۽ پوءِ انهن ئي ٻولن جي پران ساڳيءَ طرح تي ڪافي چيائين - ۽ اهڙيءَ ريت هڪ طرز جون ڪي ئي ڪافيون زبان زدِ عام ٿي ويون.

صوفي خير محمد هيسباڻيءَ جي وقت ۾ به اهڙي ڏي وٽ ٿي — هن صوفي شاعر جي ڪلام ۾ ڪيترائي اهڙا شعر آهن ،جن ۾ سندس هم عصرن جي ڪلام جون جهلڪيون نظر ٿيون اچن- اهو چوڻ مشڪل آهي، ته پهرين اهو ڪلام ڪنهن چيو، ۽ ڪهڙو شاعر ان کان متاثر ٿيو.- چو ته ان دور جي شاعرن ڪهڙيءَ ترتيب سان ۽ ڪهڙين تاريخن تي ڪهڙيون ڪافيون چيون، اهو اندازو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لڳائڻ مشڪل آهي، ڇو تہ ان دور ۾ قلمي نسخن تي شاعر جي ڪلام ڇوڙ جي تاريخ نہ وڌي ويندي هئي. خوش خير محمد هيسباڻيءَ ۽ سندس ساٿارين جي شعر ۾ جيڪي هڪ جهڙيون ڳالهيون آهن، انهن مان اهو پتو لڳائڻ مشڪل آهي تہ اهو ڪلام اڳ ۾ خير محمد چيو، ۽ پوءِ خير محمد هيسباڻي انهن کان متاثر ٿيو. اهو معلوم ڪرڻ ۾ نا ممڪن آهي، تہ هر عصر شاعرن مان ڪو خاص گهاڙيٽو يا ڪا خاص طرز ڪهڙي شاعر ايجاد ڪئي . انهن سڀني ڳالهين هوندي ۾ اها خبر پوي ٿي تہ ان دور جا شاعر هڪ ٻئي سان رابطي ۾ هوندا هئا. انهن جو ڪلام سڏيءَ يا اڻ سڏيءَ طرح هڪ ٻئي تائين پهچندو هو، ۽ ان کي پسند ڪري ان ۾ران ٻيا پنهنجا ڪلام چوندا هئا. ان دور ۾، هميشہ وانگر هر عصر شاعر هڪ ٻئي کان متاثر ۾ ٿيندا هئا، تہ هڪ ٻئي کي متاثر ۾ ڪندا هئا.

سچل سرمست جو اثر صوفي خيرمحمد هيسباڻيءَ تي ظاهر ظهور آهي ! ان کان پوءِ ٻيو شاعر جيڪو خوش خيرمحمد هيسباڻيءَ جو هم عصر هو ۽ جنهن جي ڪلام جي سندس ڪلام سان مماثلت آهي ، اهو آهي بيدل.

لڳي ٿو تہ هي ڪلام، هنن مان ڪنهن هڪ ، ٻئي جي شعر کان متاثر ٿي لکيو آهي :

ڪانگ لنوي منڌي لات- مارو مسافر ڄاڻ ڪي ايندا

(بيدل)

ڪاڪيون ڪانگ لنوي ٿو

ايندا اڄ ڪِر سياڻي.

(خير محمد)

هيٺ ڏنل بيدل ۽ خير محمد جي ڪلام ۾ خيال جي هڪ جهڙائي آهي:

بار برهہ دا باري جو ڄاتا

عرش ملڪ افلاڪ نہ ڄاتا

عاشق سارا سر تي اُنايا.

(بيدل)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

افلاكان سر آڇ كڙو تا ملكان منهن نہ لائي
اها سڻ بار ملامت.

كن كافين ۾ بيدل ۽ خير محمد جو گهاڙيٽو ، توڙي قافيو هڪ جهڙو آهي:

دعويٰ دورنگيءَ جي ڇڏي وحدت ڏي چت جو چاهه ڪر.
(بيدل)

ڪر همت ڇڏ حرصَ آهي دور دنيا دم گذر
(خير محمد)

حسن دا جلوا ڪعبہ قبلہ عشق اسا ڈا امام .
(بيدل)

نينهن پڑهائي نماز ، عشق ٿي آيو امام اسان جو.
(خير محمد)

تخت هزاري دا صاحب ويكو ڳليان وچ قريندا
(بيدل)

تخت هزاري دا مالك جانب جوڳي ٿي آيا.
(خير محمد)

بيدل كان پوءِ خوش خيرمحمد هيسباڻيءَ جو ٻيو مشهور ۽ اهم همعصر نانك يوسف آهي. خير محمد ۽ نانك يوسف جي اباڻن ڳوٺن جي وچ ۾ ڪو وڏو مفاصلو نہ آهي. ٻنهي شاعرن جو خيرپور جي ميرن سان تعلق هو، ان ڪري لازمي آهي تہ ٻئي شاعر هڪ ٻئي سان مليا هوندا، روح رهاڻيون ڪيون هوندائون ۽ ٻنهي شاعرن جو ڪلام ڳائڻن ذريعي هڪ ٻئي وٽ پهتو هوندو. هيٺ ڏنل كافين جو گهاڙيٽو ساڳيو آهي، ۽ لڳي ٿو تہ هڪ شاعر ٻئي كان متاثر ٿي اها كافي چئي آهي:

سڻي پورب جو پيغام، سامي سنك وڃائن تا
(خير محمد)

نانگا نينهن كيا نروار ، مر جي رام ريجهائن تا.
(نانك يوسف)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

انهيءَ ساڳئي گهاڙيٽي ۽ قافيي تي، ٻن ٻين شاعرن جون ڪافيون به آهن ، جيڪي پڻ خوش خيرمحمد هيسباڻيءَ جا هم عصر آهن. لڳي ٿو ته اها طرز پنهنجي وقت جي ڏاڍي مقبول طرز هئي، جنهن تي ان دور جي مشهور ۽ ماهر ڪافي چوندڙ شاعرن پنهنجا ڪلام چيا .ٻيا شاعر جن جون ڪافيون مٿئين طرز تي ملن ٿيون، اهي آهن عثمان سانگي ۽ قطب شاهه .عثمان سانگيءَ ته خوش خيرمحمد هيسباڻيءَ سان ملا قاتون به ڪيون. قطب شاهه جي ڪافي هيٺينءَ ريت آهي:

لڳي لاهوتين کي لاڳ، جوڳي من ۾ مچ مچائن تا.
(قطب شاهه)

نانڪ يوسف ۽ خوش خيرمحمد جي ڪيترين ئي ڪافين ۾ هڪ جهڙائي نظر ٿي اچي .

دم دم اسان ڏي دل تي هڻ تانگهه تيڏي پيارا.
(خير محمد)

دم دم اسان ڏي دل تي سڃڻان ديان ڳالهيان.
(نانڪ يوسف)

دلبر آيا مئڏي ديس، آمل سيان ڏيوو مبارڪ.
(خير محمد)

دلبر ديس اساڏي آيا، واهه برهه دي بهار لڳي.
(نانڪ يوسف)

جيوين ڪرامت ڪشف اکيندي
عاشق ايوين نهين لکيندي.
(خير محمد)

لکا ڪرامت ڪشف منيندي
ڪنز قدوَري هنر ٻڌيندي
(نانڪ يوسف)

عشق جڏيا جس پايا هڻ
تس واهه اسلام جڳايا هڻ
(خير محمد)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آج سجن ڪيون نہ آيا هئ
ڪنهن ڏوتي ني پرمايا هئ

(نانڪ يوسف)

هر مظهر وچ حاضر هوندي همت دي مرداني وهوا

(خير محمد)

آپ هو يا بتخاني دلبر ، آپ يا مئ خاني وهوا.

(نانڪ يوسف)

بجليان واه برساتا لايان
ٽا ٽا ناچ نچايا هئ
نال تماشي ٽيا ٽيا.

(خير محمد)

ٽا ٽا ٽا ٽا ٽيا —عشق حق نگاهان .

(نانڪ يوسف)

متي ڏنل مثالن مان آخري مثال ۾، موسيقيءَ جو ناچ سان لاڳاپو ظاهر ٿئي ٿو . اها "نرت تال" جي موسيقي ۽ ان جا بول نانڪ يوسف وٽ عام ملن ٿا، ان ڪري پائنجي ٿو ته ان قسر جي شاعريءَ ۾، خير محمد تي نانڪ يوسف جو اثر پيو آهي . عثمان سانگي (1778ع- 1860ع) خير محمد هيسباڻيءَ جو نہ فقط اهر ۽ مشهور هم عصر هو، پر ٻئي مرشد پائي پڻ هئا. هنن جون ملا قاتون ۽ ڪچهريون بہ ٿيندیون رهنديون هيون .عثمان سانگي ۽ خير محمد جي ڪافين ۾ پڻ هڪ جهڙائي ملي ٿي.متي ڏنل ڪافي، جنهن جي طرز تي عثمان سانگيءَ جي ڪافي پڻ ملي ٿي:

سڻي پورب جو پيغام
سامي سنڪ وڃائن ٿا.

(خير محمد)

صوفي صافئون صاف
خيال سان الف جڳائن ٿا.

(عثمان سانگي)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اهڑي هڪ ٻي ڪافي پڙ آهي ، جنهن ۾ پڙ ٻنهي شاعرن مان ڪو هڪ ٻئي شاعر کان متاثر ٿيل ٿو پائجي :

ڪيا انصاف ويکان تيڏي آوڙ دا
ڏاڍا لائق ڪيتي ليئي پاوڙ دا

(خير محمد)

ڏاڍا لڪ ڪيتئي ليئي پاوڙ دا
ڪيها عرض پيوئي آوڙ دا

(عثمان سانگي)

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جو عثمان سانگيءَ سان ايترو اُنس هو، جو عثمان سانگيءَ جي وفات سندس دل کي ڏڪ هنيو، ۽ هن عثمان سانگيءَ جي وفات جي سانحي تي ڪلام چيو:

عثمان عاشق آفرين پنهنجو جسر پروان ڪيئي
منجهه طالب جي توهه ۾ نالو صحيح نيشان ڪيئي

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي ڪلام تي بلا شاهه جي اثر جو اولڙو پڙ پيو آهي. صوفياڻي شاعري، خصوصاً وحدت الوجود ۽ "همه اوست" جي نظريي واري شاعري ان دور ۾ نه فقط سنڌي ڳالهائيندڙ ايراضين ۾، پر سرائڪي توڙي پنجابي ڳالهائيندڙ ايراضين ۾ مقبول عام هئي. بلا شاهه ۽ فريد اڃا تائين سنڌ جي ڳوٺ ڳوٺ ۾ ڳايا ٿا وڃن .بلا شاهه جي هڪ ڪافيءَ جو اثر خوش خير محمد تي ٿيو ڏسجي ٿو :

بلا شاهه جي هڪ ڪافيءَ جو هڪ بند آهي :

اسان آدم ڪنون اڳي هياسين
آدم سا ڏاڍا ڄايا
الهه آدمي بن آيا.

خوش خير محمد هيسباڻيءَ پڙ چيو آهي ته :

خوشيءَ پنهنجي خاڪ رليا سي
نه ته آدم ڪان اڳي هيا سي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خوش خير محمد جو پوين شاعرن تي اثر:

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جو جم 1224هـ آهي، ۽ خواجه فريد 1261هـ ۾ ڇائو. ان لحاظ کان خير محمد جي عمر ٽيهن سالن کان به مٿي هئي جو خواجه فريد ڇائو هئو. خوش خير محمد جي کلام ۾ به کافيون اهڙيون آهن ، جن مان ظاهر ٿئي ٿو ته انهن جو اثر خواجه فريد تي پيو ڇو ته خوش خير محمد شاعريءَ جي چوٽ تي هوندو هو ته خواجه فريد جو جنم ٿيو.

خوش خير محمد چيو آهي :

رند روز شب آهن سدا وحدت جي وادي ۾ غرق.

خواجه فريد جو کلام آهي :

آهن قلندر روز شب پنهنجي خودي ۾ خود غرق.

مٿئين کلام ۾ نه فقط وزن، بهر، گهاڙيٽو ۽ مزاج ساڳيو آهي، پر قافيو به سا ڳيو آهي ،ائين ٿو لڳي ته خواجه فريد خوش خير محمد جي کلام جي طرح تي لکيو آهي.

سهڻي صورت ويک سبحان کهون
اي جهان سارا لا مکان آيا
(خوش خير محمد)

بن دلبر شکل جهان آيا
هر صورت عين عيان آيا
(خواجه فريد)

مٿين کافيءَ ۾ به خواجه فريد ، خيرمحمد هيسباڻيءَ جو اثر قبول کيو آهي. مولوي عبدالغفور هماياني به کافيءَ جو مشهور شاعر آهي، ۽ هن انهيءَ صنف ۾ کافي نواڻ پيدا کئي آهي. خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي کلام کيس به متاثر کيو آهي .خوش خير محمد جي کافيءَ جا مصرعا آهن:

تنهنجي پنبڑين جا پيکان چوان
اهي نندڙا بڙچون بان چوان
تنهنجا ابرو سيف ايران چوان
کيڏو کيس کري کن دست دليون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مولوي عبدالغفور همايونيءَ جي ڪافي آهي :

تنهنجي صورت گل گلاب چوان
يا ملڪ سندو مهتاب چوان
تنهنجي قد سڏي ڪي ڪان چوان
يا بيشڪ الف ايران چوان.

خير پور جي هڪ شاعر سبحان فقير به خير محمد جو اثر قبول ڪيو آهي:

محبوب جي ميلاپ جي قاصد خبر ڏي ڪا ڪري
(سبحان فقير)
طالبن توحيد جي آندي خبر خاصي ڪري
(خير محمد)

ساڳيءَ طرح مير راز محمد تي پڻ مٿينءَ ڪافيءَ جو اثر معلوم ٿو ٿئي، جو ساڳئي ئي رنگ ۾ مير راز محمد چوي ٿو ته :

قاصد ادا وچ يار ڏي، آڻج اوڏانهن خوش خبر

سنڌ جي هڪ ٻئي اهم شاعر حسن بخش شاهه ڏنڙي واري پڻ خوش خير محمد جو اثر قبول ڪيو آهي .حسن بخش شاهه جي هڪ ڪافي آهي :

هن عشق جي آڙاهه ڪئين هزار ٻهڪڙ ٻاريا

اها ڪافي خوش خير محمد جي هيٺينءَ ڪافيءَ ڪان متاثر ٿي چيل ٿي لڳي:

انهي سيف ابروءَ جي سوين مانجهي هزارين ماريا

خيرپور جا ٻيا ٻه شاعر، مير امير علي ٽالپر ۽ قائم فقير پڻ خوش خير محمد هيسباڻيءَ ڪان متاثر ٿيا آهن .

مير امير علي ٽالپر جي هڪ ڪافي:

عشق اچي تڏهن سر نائن ٿا
جڏهن موت حياتي پائن ٿا

خوش خير محمد جي هن ڪافيءَ ڪان متاثر ٿيل آهن:

جڏهن هر صورت حق پائن ٿا
تڏهن صوفي اچي سر نائن ٿا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

قائم فقير جي كافي آهي :

تنهنجي حسن كيا حيران سوين سلطان چوان.

اها كافي خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي مشهور ۽ مقبول كافيءَ "پسي صورت جو سلطان هم حيران لڳي" تان متاثر ٿيل آهي. خوش خير محمد جي ان كافيءَ جي گهاڙيٽي جي سونهن سنڌ جي كيترن ئي شاعرن كي متاثر كيو ، ۽ ان كان پوءِ كيترن ئي شاعرن ان طرح تي كافيون چيون .

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي كلام جي اپياس مان ظاهر ٿو ٿئي ته مٽس سچل سرمست جو گهرو اثر آهي، ۽ هو پنهنجي هر عصرن سان سڌيءَ اڻ سڌيءَ طرح رابطي ۾ هو، ۽ انهن مان كن كان متاثر ٿيو آهي ۽ كن كي متاثر كيو اٿائين، ۽ پاڻ كان پوءِ ايندڙ شاعرن تي به گهرو اثر كيو اٿائين.

مرشد سان عقيدت ۽ دوستن جي ياد:

خوش خير محمد هيسباڻي نظرياتي طور نوسهري جي پير عبدالحئي جو مريد هو، ۽ جا بجا ان جو ذكر كيو اٿائين .

خير محمد شاهه عبدالحي دي
برهه لائي برسات

* * *

خير محمد هر فقر جو خادم نوشهري سيس نوايو

* * *

خير محمد شاهه عبدالحي دي در دي ان مئن پردي

* * *

خوش خير محمد مُلهه خريد بندو
آهي عاشق عبدالحئي سندو

* * *

هونئن خير محمد دونو جڳ ۾ عشق عجب سرمايا هئ
عاشق عبدالحي ميري گر ايوين آك سڻايا هئ

پنهنجي مرشد، شاهه عبدالحئي جي خاندان مان، پير نول گهوٽ به خير محمد جي ئي حياتيءَ ۾ جاڙو ، جنهن جي جمڙ تي هن لكيو:

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نول گهوٽ نوشهري دي وچ
ڪيتان عشق آبادیان

سنڌ جي ٻين ماڻهن وانگر خوش خير محمد قلندر شهباز سان به عقيدت رکندو هو، ۽ ان جو اظهار هن مشهور ڪافيءَ "اچي حاضر حسيني ٿي قلندر لال مروندي" ۾ ڪيو آهي.

هڪ ٻيءَ ڪافيءَ ۾ هن خواجه عبدالله کي ڳايو آهي ، جنهن لاءِ لطف الله بدويءَ لکيو آهي ته " هرات جو رهڻ وارو هو، ۽ ڪاملن مان هو."

عثمان سانگيءَ سان به خاص رهاڻيون هئس. عثمان جي وفات تي هينيون ڪلام چيو اٽائين:

عثمان عاشق آفرين
پنهنجو جسم پروان ڪيائين

خوش خير محمد جي رومانويت:

خوش خير محمد، سنڌي توڙي سرائڪي ڪافين ۾ هڪ نئين اسلوب، توڙي نئين تاثر جو اظهار ڪيو .خير محمد هيسباڻيءَ جي ڪافين ۾ هر موضوع تي رومانويت جو وٽندڙ رنگ چڙهيل ملندو . اهو اثر، سندس هر عصرن توڙي ڪانئس اڳ آيل شاعرن وٽ پڻ ملي ٿو، پر ڪٿي ڪٿي، ۽ اهو ايترو رچيل نه آهي، جو انهن شاعرن کي رومانوي شاعر ڪري ليکجي .شاهه لطيف توڙي سچل سرمست تصوف تي رومانويت جو پوش چاڙهيو ، ان اسلوب جي چوٽ خير محمد هيسباڻيءَ وٽ ٿي_ خير محمد جي هر ڪافي مجاز جي رنگ ۾ رنگيل آهي. هن وٽ سونهن جو بيان سراپا تائين وجيو پهچي. هن کي صوفياڻي فلسفي، همه اوست جي ڳوڙهن ۽ منجهيل مسئلن جي بيان ڪرڻ وقت به پرينءَ جا پار نظر ٿا اچن . اتر توڙي لاڙ ۾، ان اسلوب جي انتها هن شاعر وٽ ئي نظر اچي ٿي. سندس کي ڪافيون ته انتها پسند رومانويت Extremist Romanticism جو اظهار آهن:

عشق سارا تقدير، متان ڪو تدبير هلاوي

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

يعني عشق اڻ ٽر آهي ان اڳيان کا بہ تدبير نٽي هلي سگهي -هٽ پير هٽڻ اجايو آهي-قاسڻ کان پوءِ قٽڪڻ جو ضرور ڪونهي.

رمزن غمزن جهرمر لائي
ڪوئل قمريءَ قم قم ڳائي
مينا طوطي مست ٽي آئي

هن بند ۾ نہ فقط هڪ خوشگوار ماحول پيدا ڪيو ويو آهي. پر لفظن جي هڪ ٻئي سان لاڳاپي- (رمزن، غمزن، قمري،قم قم) اٽاهہ موسيقيت پيدا ڪري ڇڏي آهي .

آتش بازي عشق اٽاري
پچو پتگن کان اها سڌ ساري
اول اٽئي آڙاهہ خليلي
پوءِ برهہ ۾ باغ بهاري

هن سڃيءَ ڪافيءَ تي مجاز جو رنگ ڇانئيل آهي:

ڪي جو ڪالهہ اکيون ڏسي آيون
هاڻي رهن نہ ٽيون ڪنهن جي رايون
بعضي چوري بعضي زوري
کا جا لڳي اٽن عشق جو لوري
راز وڏي تہ ريجهايون

ساڳيءَ طرح هيٺين ڪافين ۾ عشق ءِ "عقل" جي موضوع کي ڪهڙي نہ پياري انداز ۾ بيان ٿو ڪري- اهو موضوع هن ڪافيءَ ۾ نت نئون ٿو لڳي .

عشق اچي مون سان ڪيون ڳالهيون
ڏسڻ نہ جهڙيون، سلڻ نہ جهڙيون
هر دو جهان جي حجابن واريون
سپ پڌر اچي پيون
علم عقل جو اڳ ٻڌيون سي
نيهن سڻايون نيون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

حسن جون فوجان سر عشاقن
اچي امالڪ پيون.
خوش خير محمد قبل ماضيءَ جون
حال وحدت ۾ ويون.

هينئين سرائڪي ڪافي، تشبيهن جي ڪري رومانويت جو خوبصورت مثال ٿي پئي آهي:

وهه سير چمن ۽ گلزاري وي
مست اکين مخمور ويکو
جوڙ محبوب آون جهڙ بادل
زلفان ميگهه ملهاري وي
چشمان ڪجل دا ڪلور ويکو
حسن ديان بجليان برهين واليان
آون بي اختياري وي
تجليان سي ڪوهه طور ويکو

هيءَ ڪافي ،خوشبو، رنگ ۽ سونهن جو سهڻو ميلاپ ٿي آڇي:

چٽي زلف اتي رخسار ميان
ڪيي ڪا ڪل برهه بازار ميان
هر جاءِ حسن دي هوءِ ويکو
سارا ملڪ مڙئي خوشبوءِ ويکو
واهه واهه حسن هيڪار ميان
جيوين عنبر مشڪ تتار ميان

متي ڏنل سيني ڪافين ۾ رڳو مجازي رومانويت آهي. انهن ۾ تصوف جا پيچيده خيال آهن، پر انهن کي ثانوي حيثيت آهي. هنن سيني ڪافين تي مجاز جو رنگ غالب آهي. هنن ڪافين ۾ خير محمد جو محبوب انسان آهي، ڪارين ڪجلين اکين وارو، رخسارن وارو، جنهن جا زلف ميگهه ملهار آهن ، جتي اکيون ڪڏهن چوريءَ ، ته ڪڏهن زوريءَ وجيو اٽکن .

هنن ڪافين ۾ مجاز جو هڪ نئون نڪور، مترنم ۽ تاثراتي اظهار آهي. اهو اظهار، سادي، سلوٽيءَ، پر شاعراٽيءَ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻوليءَ ۾ ڪيل آهي. انهن ڪافين ۾ اوچتي من اچل آهي. ڪٿي ڪٿي فارسي روايتن توڙي لفظن جو جهلڪو آهي.

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي هيٺين ڪافي ، انهن سنڌيءَ ۽ سرائڪي ڪافين ۾ مٺيري رهندي، جيڪي ڪنهن سهڻي جي سونهن کي بيان ڪرڻ لاءِ چيون ويون آهن. توڙي هن ڪافيءَ ۾ مڪمل طور تي "سراپا" جي ٽيڪنڪ ناهي ، پر اهو رنگ موجود آهي:

ويکن نال دلين لٽ نيندا هئ
چشمان چست جڏان ول چئيندا هئ

اکيان مست قدح مخمور ڏونهين
نينان نور پريان گهتن گهور ڏونهين
نازان ناز ڪرن چڪ چور ڏونهين
جڏهن ڏار ڪجل دي ڏريندا هئ

لب لعل سونهن سرخي نال اوپر
بنيا نيلم دانہ خال اوپر
ويکو غنچہ دهن مشڪ مثال اوپر
هڻ پان مساڳ ملينداهئ

ٻئنسر بيني نقش نراڙ بنيا
جهالر جهومڪ جهومر دار بنيا
دهري دام دلين هس هار بنيا
ڳل مالها پاکي مريندا هئ

خوش خير محمد ڪيهي بات سلي
جيوين شيش محل ۾ شمع بلي
اٽان ذات صفات دا هل هلي
نحن اقرب آپ اليندا هئ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هن ڪافيءَ ۾ اکين، چپن، نراڙ ۽ وات سراپا جو حصو آهن، ته پان، مساڳ، بئنسر ۽ هار سينگار جي شاعريءَ جا لوازمات آهن. هيءَ ڪافي نه فقط "سينگار" ۽ "سراپا" جو سهڻو ميل آهي پر ان سان گڏ فارسي ۽ هندي شاعريءَ جي روايتن جو حسين امتزاج پڻ. هن ڪافيءَ ۾ غنچئه دهن به آهي ته ساڳيءَ سٽ ۾ پان ۽ مساڳ پڻ. هن ڪافيءَ جي آخري بند ۾ جيڪو عڪس پيش ڪيو ويو آهي، اهو نه فقط انوکو آهي، پر ڪمال جو پڻ:

خوش خير محمد ڪيهي بات سلي
جيوين شيش محل ۾ شمع ٻلي
اٿان ذات صفات دا هل هلي
نحن اقرب آپ اليندا هئه

شيش محل ۾ شمع جو ٻرڻ _ لامنتها Infinity عدد ۾ عڪس _ روشنين جي نه ڪٽندڙ جهرمر.

فارسي شاعريءَ جو اثر:

خوش خير محمد هيسباڻيءَ ڪافين ذريعي فارسي شاعريءَ جي ڪيترين ئي روايتن کي سنڌيءَ ۾ آندو آهي. هن سچل سرمست جي تقليد ۾، فارسي بحر وزن ۾ ڪافيون لکيون آهن، جيڪي ڳائجن ته ڪافيءَ وانگر ٿيون، پر انهن جو گهاڙينٽو، وزن توڙي قافيي جي ترتيب فارسي آهي، جيئن:

سرڪ تي ساقي مٽي ٿو ڏس متارن جا متا
اصلئون اهو آئين تن خرچن ٻئي ناڻي نٽا.

هن ڪافي _ غزل ميل ۾ موڪيءَ جو موضوع آهي، جيڪو اڳي ڪنهن شاعر شايد ئي انهيءَ هيئت ۾ سمايو هجي. اهو پراڻي مضمون کي نئين انداز سان پيش ڪرڻ جو سهڻو تجربو آهي.

ان قسم جا گهٽائي ڪلام آهن، جيڪي ڪافي غزل جو ميلاپ آهن:

هن سيف ابروءَ جي سٽي مانجهي هزارين ماريا
کي ماريا کي جياريا کي عشق جا آزاريا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خير محمد هيسباڻيءَ جي شاعريءَ تي فارسي شاعريءَ جي اثر جو پيو نمونو آهي. سندس ڪلام ۾ فارسي تشبيهن، تلميحن ۽ ترڪيبن جو استعمال. خير محمد جي دور توڙي ان کان پوءِ جي دور تي فارسي شاعريءَ جو اثر غالب پوندو رهيو، پر ڪيترن شاعرن وٽ فارسي رنگ ڪري ايتري تہ اوپرائي ڇانئجي ويئي، جو سنڌي شاعريءَ جواصلي هڪاڻ ڏيجي ويو ۽ ائين پيو لڳي جڻ اها شاعري سنڌ جي زمين جي ئي ناهي. خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي ڪلام ۾ جن ڪافين تي فارسيءَ جو اثر آهي، انهن مان اڪثر ڪافين ۾، هن فارسي لفظن، تلميحن، توڙي ترڪيبن جو استعمال اهڙي فنائتي نموني سان ڪيو آهي، جو انهن ۾ اها اوپرائپ محسوس نٿي ٿئي. اهڙيون ڪافيون ڪي ورلي ليندیون، جن ۾ اها اجنبيت محسوس ٿيندي، نہ تہ خير محمد فارسي روايتن کي متوازن حد تائين استعمال ڪيو آهي:

عشق فرض اچي ادا ڪيو ميان
ابروءَ جي محراب ۾.

ابرو ۽ محراب، ٻئي فارسي آهن، ۽ اها تشبيهہ پڻ فارسي شاعريءَ جي آهي:

مژگان نينان ڪئي ويرِ ماريئي
ابرو قوس قزح دي ڪمان آيا

هن ۾ مژگان، قوس قزح ۽ ڪمان جي تشبيهہ فارسي آهي، اها ست ڪجهہ اوپري لڳي پيئي.

چٽي زلف اتي رخسار ميان
ڪڍي ڪاڪل برهہ بزار ميان
مژگان مورچي صفان ٻڌ جوڙ ڪڙن
عاشقان نال امالڪ روز لڙن
چٽي نين تفنگ نروار ميان
ابرو سيف سٽن ڏو پار ميان.

هن فارسي ۽ سنڌي روايتن جو استعمال متوازن آهي. ڪاڪل آهن تہ برهہ جي بزار ہ آهي، نين تفنگ آهي تہ ڏوپار ہ آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هووين غبغب دي وچ غرق ايوين
هويا مشتاقان دا مرڪ جيوين
جيوين حسن دفتر وچ ورق ايوين
تنهن ڪون جام جما جر جر دا هئ.

هن بند ۾ غبغب ۽ جام جما جر جر دير هضر پيا لڳن.

تحقيق طوبا دا نهين رايا
سانون ڪاڪل سنبل دا سايا
جيڪو حسن دي حيرت وچ آيا
تنهن نون خيال زلف خر خر تا هئ.

اهي ئي ٻه ٽي مثال آهن، جن ۾ خوش خير محمد هيسباڻيءَ جا استعمال ڪيل فارسي لفظ اوپرا ۽ دير هضر پيا لڳن، نه تہ هن جيڪي ٻه فارسي لفظ يا ترڪيبون استعمال ڪيون آهن، اتي انهن کي سنڌي رنگ ۾ رنگي ڇڏيو اٿس:

لب لعل سونهن سرخي نال اوپر
بنيا نيلم داڻا خال اوپر
ويڪو غنچہ دهن مشڪ مثال اوپر
هڻ پان مساڳ مليندا هئ.

هندي شاعريءَ جو اثر:

هندي شاعري شروعات کان سنڌي شاعريءَ تي اثر انداز رهي آهي. قاضي قادن کان سچل سرمست تائين اهو اثر ملي ٿو ۽ پوءِ ٻہ قائم رهيو. خوش خير محمد هيسباڻيءَ کان اڳ روحل فقير هندي ۾ ڪلام چيو ۽ ڪتاب لکيا. خير محمد جي همعصر نانڪ يوسف پڻ هندي ٻاڻيون چيون ۽ هندي ۾ شبد لکيا، هندي شاعريءَ جو اثر صوفي خير محمد هيسباڻيءَ تي ٻہ جابجا ملي ٿو:

عشق جڻيا جس پايا هئ
تس واهہ اسلام جڳايا هئ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

واهه اسلام جڳايا هئه، مر جي رام ريجهايا هئه
كهان هئه گنگا كهان هئه جمنا كهان ري كاشي جايا هئه
تجهه ۾ تكيا تجهه ۾ تيرٿ آپ ۾ آپ سمايا هئه

هيءَ كافي نه فقط هندي رنگ ۾ رڱيل آهي، پر "ويدانت" ۽ "تصوف" جو سهڻو ميلاپ آهي. اهي ٻئي تحريكون، سنڌي كلاسيكي شاعرن وٽ ملي، رواداريءَ واري ۽ بي تعصب دور جي نشاندهي كن ٿيون.

رام سمرتي سجاڳ پوري دل
رين ستي ساري رات گذر گئي هئه
جا كي ملو تم ساڏو كي سنگت
ليئي صاحب كا سهاڳ.

....

اي جڳ سارا جان سپنا
اسي نيند ۾ كيون سوتا
سنجهه پڙي تم سوتي سوتي
رين گجري اب كيون روتا.

خير محمد لاءِ رام ۽ جٹيو به هك علامت آهن، ته هن لاءِ محمد ميمر به علامت آهي. اهي علامتون كنهن حسين جميل حقيقت جون، جيكا ازلي ۽ ابدي آهي، جيكا محبت آهي، جيكا پيار آهي، سنڌ ۾ پيار، امن،محبت، رواداري، همدردي، ۽ پائيچاري جي وڻندڙ ماحول پيدا كرڻ ۾ خوش خير محمد جهڙن صوفي شاعرن وڏو اهم كردار ادا كيو.

خوش خير محمد ۽ ظاهري علم

فقير خوش خير محمد هيسباڻيءَ، سچل سرمست وانگر پنهنجي صوفياڻي اعتقاد جو كلايو كلايو اظهار كيو آهي. سندس ان قسم جي اظهار ۾ بي باكي آهي. هن وٽ، ان وقت جو رائج علم، ظاهري ڏيكاءَ واري معتبري ۽ مذهبي كٽر پڻي كان بيزاريءَ جو اظهار آهي. هن وٽ كشف ۽ كرامت كرڻ وارن ۽ مشائخن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لاءِ نفرت جو اظهار آهي. (حالانڪ اڳتي هلي، خير محمد هيسباڻيءَ جي وفات ڪان پوءِ سندس معتقدن هن کي وڏو ڪشف ۽ ڪرامت جو صاحب بنائي ڇڏيو.) هو چوي ٿو:

جيوين ڪرامت ڪشف اکيندي
عاشق ايوين نهين لکيندي
ڪاڻ مشائخي ڪين ڏهاکي
ڪوڙي خاص بناون ڏاکي
پرت بنا سڀ ڪوڙي پهاکي
پوک برهه دي نهين پڪيندي.

خير محمد وٽ، ڏهاڪا ڪيڻ، ۽ ممبر جي ڏاڪن تي چڙهي وعظ ڪرڻ ڪان برهه جي پوک پوکڻ بهتر آهي.

هيئينءَ ڪافيءَ ۾، عشق ۽ عقل جو مقابلو آهي. (صوفين لفظ عقل کي Wisdom جي معنيٰ ۾ نه، پر ظاهري ڪنڌ پٽي واري علم جي معنيٰ ۾ استعمال ڪيو آهي.) عقل روايتي ڪتابن جو، ممبر جو، واعظ جو، ته عشق صوفي جو. عقل جيڪو نفرت سيکاري ٿو، عشق آڏو عاجز ٿيو پوي:

عشق جڏهن ٿيا آ اظهارا
گم هويا تڏهن عقل ويچارا
عشق ممبر چڙهه بنا واعظ
ويڙهه چلئي سڀ وهيان ڪاغذ
پڃ پري ٿيا علم سونهارا

جڏهن عشق آيو، ته عقل پنهنجا ڪاغذ سهيڙي پڄي ويو، ۽ ممبر خالي ٿي ويو. عشق ان ئي ممبر ئي چڙهي واعظ بنجي ويو.

ول ول مسئلي وعظ سڀيندئين
بنا عشق دا پڙهيا نهين
هٿ وچ تسبيح ڪرين طمع دي
من محبت وچ مڙهيا نهين
ٻڌ دستار ممبر تي ٻهندئين
چاڑهي عشق دي چڙهيا نهين

پيئڻ پيارڻ کان صوفين کڏهن به نه کٽايو آهي. سنڌ جي اکثر صوفي شاعرن لاءِ اهڙيون روايتون آهن، پر پوءِ ظاهري علم وارن انهن کي بدعت سمجهي، انهن روايتن جي تردید ڪئي آهي. خوش خير محمد هيسباڻي ان معاملي ۾ پڻ بي باڪ ٿيءِ ڪليو ڪلايو اقرار ٿو ڪري ته:

برحق بدعتي آهيون مولیٰ موالي تو سندا
سرکي سوائيءَ جي پيئون
تڏهن صاف ٿئي سارو هينئون
هن ڪيف ۾ ڪو دم جيئون
ٿين عشق عقل جا سنڌا

خوش خير محمد هيسباڻيءَ، ڪافيءَ جي صنف ۾، خمريات جي روايتي فارسي شاعريءَ واري موضوع کي آندو آهي. اهو تجربو، هيئت توڙي مضمون جي لحاظ کان هڪ انوکو تجربو آهي.

مئه دي نال جنهان مئه مٽي
تنهان نينهن نسنگ نباهيا
هڪ مئه مست ڪريندي بيخود
ڏوجهري ڪري دل ڪٽي
جنهن فرق فرعون ٻوڙايا
هڪ مئه تحت الثريٰ سڏيندي
ڏوجهي وصال جي وٽي
جنهن سوليءَ تي سر چڙهايا
هڪ مئه شرح منظور نه ڪيتي
ڏوجهي علم عقل هئه سٽي
عشق دا اپنا رايا

ظاهر جي پارسائن جي باري ۾ هو چوي ٿو:

اندر دل دي رکندئين غير
ڪاهي ڪون درويش سڏيندئين
سينا اپنا صاف نه رکندئين
ڏوندي اندر وچ رکندئين ڏير
باهر ڪون ول ڪيو ڏيندئين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي ٻولي:

صوفي خير محمد هيسباڻيءَ جي ٻولي سرائڪي ۽ اترادي آهي. هو پاڻ وچولي جو هو. پر هن جي لهجي ۾ هنڌ هنڌ اترادي اهجاڻ ظاهر پيا آهن:

لکين پوشاکان پهرين ٿو
ته ٻه عشق چوي ٿو يار اجهو

....

مرد ٿي ميخاني ۾، آلا جي هيئون تون لنگهي

....

پڙهين ٿو نمازون نفس لئه من مون ملن حوران قصور

مٿي ڏنل سٽن ۾ "پوشاکان"، "صفان"، "هيئون" ۽ "حوران" خاص اترادي لهجي جا اهجاڻ آهن.

اترادي ۽ سرائڪيءَ سان گڏ، جيئن مٿي ڄاڻايو ويو آهي، تيئن ڪٿي ڪٿي هن جي ٻولي فارسيءَ جي اثر هيٺ آهي، ڪٿي وري هندي اثر قبول ڪيو اٿس. اهڙا مثال ٿورا آهن جو خير محمد هيسباڻيءَ ڏاريو اثر قبول ڪيو هجي. عام طور تي خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي ٻولي سادي، سلوٽي عام فهم، بامحاوري ۽ مترنم آهي. اهو ئي سبب آهي، جو سندس ڪافيون اڄ تائين عام مقبول آهن ۽ ٻهراڙين جي محفلن ۾ ڳايون وڃن ٿيون.

خوش خير محمد جا گهاڙيٽا:

خوش خير محمد جي ڪلام ۾، ڪيترين ئي ڪافين جو گهاڙيٽو نرالو آهي. هن قافين جي ترتيب ۽ هڪ بند ۾ مصراعن جي تعداد ۾ ڦير گهير ڪرڻ سان ڪيترائي نوان نمونا ايجاد ڪيا آهن. قافيي جي نشست مان نرالي موسيقيت پئدا ڪرڻ خوش خير محمد جو خاص فن آهي:

پسي صورت جو سلطان هم حيران لڳي
جن ملائڪ حوران پريون
هر هڪ ٿي حيران پڙهڻ سبحان لڳي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هيءَ كافي، خير محمد جي مشهور ترين كافين مان آهي
جنهن جي پران كيترن ئي شاعرن كافيون چيون آهن ۽ ان
ٽيڪنڪ جي پيروي ڪئي آهي، جنهن جي ايجاد خوش خير محمد
هيسباڻيءَ ڪئي.

هن كافيءَ ۾ هڪ رواجي قافيو آهي ۽ ٻيو اندروني
قافيو، پر ٻئي قافيا ساڳيا آهن. اهو ڏکيو ڪم آهي جو ستّ جي وچ
۾ ٻه ساڳيو قافيو هجي، تہ ستّ جي پڄاڻيءَ تي پڻ ساڳيو قافيو
ورجائجي.

هڪ ٻي كافي آهي:

من موهيو تنهنجي تار، ميان مَ رُسي منگتو
گهر جيڪي گهرٽو هجئي ، موٽ نہ مگڻهار
لائي جيءَ سان جنگ تو.

هن كافيءَ ۾ ٻہ كافيا آهن، پر "منگتو" سان "جنگ تو"
۽ چنگ تو، جا قافيا ڏاڍا وٽندڙ ٿا لڳن .

هيٺيون كلام كافي-غزل ميل جي نموني جو آهي، ۽
ردم ، موسيقيت توڙي اندروني قافيي جي ڪري نہ فقط هڪ
خاص قسم جي "لئ" وارو ماحول پيدا ٿو ڪري، پر هڪ خاص مود
پڻ تخليق ٿو ڪري:

اجهو يار آيو اوهان چا ٿا پانيو
پياريو پياكن صبح جو سوايو
صبح جو سوالي منگتو موالي
ڪڏهن كين خالي وڃان تو ورايو.

هيٺينءَ كافيءَ ۾ رواجي Regular قافيو هر بند ۾ ٻہ دفعا ٿو اچي.
قافيي جي ترتيب a a b b a a واري آهي ۽ وراٽيءَ (ٽل) سان بند
جون آخري ٻہ مصرعون هر قافيہ آهن. رواجي طرح ٽل سان بند جي
آخري هڪ مصرع هر قافيہ هئڻ ضروري آهي:

ساهڙ ريءَ منهنجي كانہ سري
پير پرت ريءَ ٻيو كير پري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لڳي اتر پوي سيءُ سيارو
اوچڙ عشق ريءَ پانئين ٻيو بارو
لڙ لهريون جتان ڪن ڪري
گهور ڏسيون سي گهير گهري
ساهڙ ريءَ منهنجي ڪانہ سري

هن ڪافيءَ جو گهاڙيٽو ٻہ نرالو،وٽندڙ ۽ سهٽو آهي:

چٽي زلف اتي رخسار ميان
ڪڍي ڪاڪل برهہ بزار ميان
مزگان مورچي ٻڌي صفان جوڙ ڪڙن
عاشقان نال امالڪ روز لڙن
چٽي نين نسنگ نروار ميان
ابرو سيف سٽن ڏوپار ميان

انهيءَ ڪافيءَ ۾ ٻہ، وراٽيءَ (ٽل) کان اڳ اچڙ واريون ٻہ مصراعون وراٽيءَ سان هم قافيہ آهن.

هيٺينءَ ڪافيءَ جو گهاڙيٽو تہ بنهہ نرالو آهي. هر بند ٽن مصراعن جو آهن. ماترائن جو تعداد پهرينءَ کان ٽينءَ مصرع تائين ترتيب وار گهٽبو ٽو رهي ۽ اهڙيءَ طرح هڪ عجيب لطف ڏيندڙ ۽ مترنم صنف ايجاد ٿي پيئي آهي:

آيا رهبر اڄ رات
موري گهر شاديان
ڏونهين جهانين وچ نہ لين
درد جيهي درجات
عشق آباديان
نال عشاقان ناز ڪريندئين
لن تراني لات
مئن مرجانديان.

هيٺين ڪافيءَ ۾ ٻہ هڪ نئون ردم آهي. اهو نئون ردم، رڳو گهاڙيٽي ۽ قافيي جي ترتيب جي فنائتي استعمال جي ڪري آهي:

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

قدم ڪڍاوي دار تي چڑهاوي
جوئي ڪوپا جوان سوئي سر سبحان
ممڪن هئ امڪان جنهيندا
مڪان هئ لامڪان تنهيندا
منصب پاوي آوي جاوي
سرت رڪي سيلان
سوئي سر سبحان

نانڪ يوسف وانگر، خير محمد هيسباڻيءَ وٽ به نرت تال (Dancing Tune) موجود آهي، جنهن جي اچارڻ سان ئي ناچ جو تصور اپري ٿو اچي:

سمن تي سارنگ آيا هئ
محفل سڀ موجود مهيا
بجليان وهه برساتان لايا
ٽا ٽا ناچ نچايا هئ
نال تماشي ٽيا ٽيا.

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي هڪ ڪافي اهڙي آهي جنهن ڪي "ڏمال ڏن" چئي سگهجي ٿو. ان ڪافيءَ ۾ قلندر شهباز جي درگاهه تي ٽيندڙ ڏمال جي موسيقيت، لئ ۽ ردم ڪي لفظن جي اچارڻ سان واضح ڪيو ويو آهي.

اچي حاضر حسيني ٽي قلندر لعل مروندي
صدا صوفيءَ جي مڃ مولا پسايو پرت پيوندي
توکي چوطرف چوڏاري نمي ٽي هند سنڌ ساري
ڪابل ڪشمير قندهاري، بلخ بيحد سمرقندي
اها ڪافي، ڳائي به ڏمال ڏن تي ويندي آهي، پر لفظن جي اچارن، بحر وزن، توڙي "ڏ"، "د"، "ض"، "ل" جي اچارن جو ورجاءُ نغاري جي وڄت سان مليو اچي ۽ هڪ وجداني اثر قائم ٿو ڪري.

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جا صوفياڻا ڪردار:

خوش خير محمد هيسباڻيءَ، سنڌيءَ جي صوفياڻي شاعريءَ ۾ سچل سرمست کان پوءِ هڪ نئون ورق ورايو. هن سنڌ جي عظيم

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

صوفي شهيد، شاھ عنايت جو نالو کٹي ذکر کيو آھي ۽ ان کي وڏو خراج تحسين پيش کيو اٽائين. ان مان ظاھر آھي، تہ خير محمد کي سنڌ جي تاريخ جي پوري ڄاڻ ھئي ۽ ھن عظيم شھيد لاءِ بي پناھ عقيدت ھيس.

سچل سرمست بعد خير محمد ھيسباڻي پھريون ئي شاعر آھي، جنھن سڌو سنئون نالو کٹي، شاھ عنايت شھيد کي ڳايو آھي، نہ تہ ھن کان اڳ سنڌي شاعريءَ ۾، فقط اشارن ۾ ھن شھيد جو ذکر ايندو ھئو.

ساڳي ئي کافيءَ ۾، خوش خير محمد سنڌ جي ھک ٻئي عظيم صوفي شھيد مخدوم بلاول جو بہ ذکر کيو آھي، ۽ ان سان گڏ، فارسي شاعريءَ جي مروج صوفي کردارن، توڙي ٻين صوفي کردارن جو نالو آندو اٽائين، پر سڀ کان اول ذکر شاھ عنايت شھيد جو آھي:

عشق اھيندي عجب تماشي سوليءَ تي سلطان پچو

شاھ عنايت سخن سچارا — جنھن سر کيتا عشق امارا
حيدر دا ھئہ حر پيارا — سر نيزي نيشان پچو
شوقئون شيخ عطار کھايس — سرمد دا سر کيوين کپايس
شمس ملين دي ھٹئون مرايس — مست ساري ملتان پچو
گھاٹي وچ بلاول پيڑيا — برحق ڏاڍي برھہ پکيڑيا
تنھن کون وانگر تيل تہ پيڑيا — خوش خبر جولان پچو
غلام احمد گل مولائي — وحدت دا وٹجارا جائي
ڈي سر صوفيءَ سوپ ملھائي — قابل کوھستان پچو
بسطامي سر برھہ باراني — ذات نور نوراني
سارا ھويا سر سبحاني — عاشق اعظم شان پچو
عشق اچانک پاتي جھاتي — کيڏي ڳيان بانگ صلاتي
جر ملامت سر تي چاتي — ڳل جٹيا صنعان پچو
شاھ منصور ماريا نعرا — چڑھ سولي تي کيتس نظارا
ويکڙ آيا عالم سارا — سر غازي گھمسان پچو
خوش خير محمد کيا ليک سٹيندا — کوڙين عاشق قتل کريندا
تنھن سوا تعزير ڈويندا — برھہ خبر برھان پچو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

متين كافيءَ ۾ خوش خير محمد، شاھ عنايت ۽ مخدوم بلاول سان گڏ، سنڌ سان واسطو رکندڙ ھڪ ٻئي صوفي شھيد سرمد جو پڻ ذکر کيو آھي. ان کان سواءِ شيخ عطار، شمس تبريز، غلام احمد، بايزيد بسطامي ۽ منصور حلاج جو پڻ نالو آندو آھي. فارسي شاعريءَ جي تاريخي صوفي ڪردارن کي سچل شاعريءَ ۾ آندو، جتان ٻين شاعرن اثر ورتو.

خير محمد ھيسباڻيءَ منصور حلاج جي باري ۾ ھڪ کافي لکي آھي، جنھن جو موضوع ۽ مضمون، کافيءَ جي ھيئت ۾ قصيدي وانگر آھي:

ھو مالڪ مختيار بيشڪ سالڪن سرتاج ھو
سپ پيا سوري چون منصور لئہ معراج ھو.

خوش خير محمد جي صوفياڻي رومانويت:

خوش خير محمد جي شاعريءَ جو مجموعي تاثر "رومانويت" آھي. پوءِ اھا ڪھڑي ٻہ موضوع تي لکي ويئي ھجي، ڪھڙو ٻہ مضمون ھجي، خوش خير محمد کي ان کي رومانوي انداز ۾ بيان ڪرڻ جو ڏاڻ آھي. تخليق جو عمل، جيئن مذھبي ڪتابن ۾ آيل آھي، ان کي شاعريءَ ۾ ھڪ خوبصورت نموني ۾ بيان ڪيو ٻئي ويو آھي. شاعرن وٽ ان عمل جو پسمنظر شاعراڻو آھي، تہ صوفين وٽ صوفياڻو. خوش خير محمد جڏھن ٻہ تخليق جي عمل کي ڇھي ٿو، تہ ان کي پنھنجي مخصوص اسلوب "صوفياڻي رومانويت" جي رنگ ۾ رڱي ٿو ڇڏي:

سمجھڻ رمز عمل ھئہ خاصي
نقش تي عاشق آپ نقاشي
واھ مصور واھ تصويران
واھ تحريران واھ تقريران
واھ واھ ڇڪيان برھ بجيران
منھن مصحف جدول حاشي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مصور پنهنجي تصوير تي پاڻ عاشق ٿيو پوي، مصور به سهڻو آهي تہ تصوير به.

هڪ ٻي ڪافي:

جوڙ مصور صورت ڪون مٽ خاڪ وچون ڪيتا موجود
بوتي دي وچ پَوَڻ پوڻ ڪون
ساز ٿئي هن سڀ سرود-

هيءُ به تخليق جي عمل جو رومانوي اظهار آهي. منّيءَ مان آدم ٺهيو. ان آدم جي بوتي ۾ "نفخت فيہ من الروحي" موجب "پوڻ" يعني هوا ڦوڪي ويئي، تہ ان مان ساز سرود جا آواز اچڻ لڳا، جيئن ڪو بيجان منّيءَ جو ساز (مثلاً پوڙيندو) هوا پوڻ سان موسيقيءَ جا مڌر سُر ڏيندو آهي، تيئن آدم جي بي جان بوتي ۾ جو هوا ڦوڪي ويئي، تہ اهو ساز سرود وانگر وڄڻ لڳو. اهو آهي تخليق جي عمل جو رومانوي اظهار، جيڪو خاص طرح خوش خير محمد هيسباڻيءَ جو ئي ڏاڻءُ آهي.

جسم ۽ اسم _ "نامن روپا" جو ماندڻ _ هڪ ازلي پيچيدو سوال آهي، جيڪو قديم هندو فيلسوفن کان وٺي، اڄ تائين هلندو اچي. خوش خير محمد وٽ ان خشڪ فلسفيانہ موضوع جو وٽندڙ رومانوي اظهار آهي:

هشيءَ ڪيئي حيران
اوٽ ڪيئي ڪيئن جسم اسم ڪي
ونحن اقرب پاڻ چيائين
تون ٿو تڪين آسمان
اوڳا ڇڏ ان ريت رسم ڪي

اها صوفياڻي رومانويت هيٺين ڪافيءَ تي شروع کان وٺي آخر تائين غالب آهي.

پنهنجو نينهن اچي نروار ڪيئ
سر عاشقن جي اظهار ڪيئ

اڳتي هلي هن ڪافيءَ ۾ آدم، حضرت موسيٰ جو "ارني" ۽ "لن تراني" وارو قصو، بيبي زليخا جو سوز، حضرت ابراهيم،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سرمد، شمس، عطار سيني جو هڪ وٽندڙ رومانوي اسلوب ۾ ذڪر آهي ۽ آخر ۾:

آئين صورت جو سينگار ڪري
پنهنجو پاڻ ڏسڻ لئه پير ٻري
تنهنجي سير بنا پلا ڪيئن سري
تنهنجو درسن سپ ديدار ڪيئه

خوش خير محمد جي صوفياڻي رومانويت، مذهبي اصطلاحن جي خشڪ ۽ بي رنگ اصطلاحن کي پڻ رنگيني ۽ جاذبيت ڏني آهي. عيد هجي يا حج، حرمين هجي يا ڪعبو يا قوسين - اهي سڀ اهڙا لفظ آهن، جيڪي مذهبي ماڻهن جي واتان ٻڌبا آهن. خير محمد هيسباڻيءَ جي فن جي ڇهاءَ سان اهي لفظ معنيٰ جا نوان نڪور، دلڪش ۽ رنگين لباس ٿا پائين ۽ اهڙن لفظن مان به عشق، محبت ۽ رومان جي رنگيني جهلڪا ٿي ڏئي:

ابرو ديک عشاقان عيد ڪيتي هئه
حج ڪهون يا حرمين ڪهون
تن من ڪرن طواف تهيندا
ڪعبه ڪهون يا قوسين ڪهون.

ساڳيءَ طرح "احمد" واري عام صوفياڻي موضوع کي به نئين رنگ ۾ آندو اٿس:

احمد کي اوهين احد سڃاڻو
ميم واري اڻو مام
ميم منجهئون جي مست ٿيا
جنگ ٻري پي جام

ان کافيءَ ۾ احد ۽ احمد واري مشاهدهء حق جي گفتگو به باده و ساغر جي اشارن ۾ ڪيل آهي.

"مولود" يا نعت جو مضمون به خوش خير محمد جي ڪلام ۾ رنگيني، دلڪشي ۽ رومانويت سان ٻريل آهي:

رخ رانجهن ماهه منير هويا
ساڏا دم دم ساهه سڌير هويا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

شهنشاهه سخن سلطان آيا
جنهن دي شان وڏي فرقان آيا
ساڏا روز حشر دا زمان آيا
جنهن دا نام محمد مير هويا

تيزي خاڪ پيران دي خاڪ ٿيوان
اها خاڪ چمان هوشناڪ ٿيوان
منڌي محبت وچ مشتاق ٿيوان
تيڏا عشق اعلىٰ اڪسير هويا

خوش خير محمد هيسباڻيءَ، هينئنءَ ڪافيءَ ۾، مجاز کي حقيقت سان رلمل ڪري، هڪ عجيب رومانوي ڪيفيت پيدا ڪئي آهي. ان ڪافيءَ ۾ جي جبريل جي سلام پيغام يا احمد عربيءَ جو نالو نه هجي ها، تہ اها ڪافي مجازي رومانويت ئي پائنجي ها، پر هتي، خير محمد هيسباڻيءَ نبي ڪريم ﷺ جي تعريف تي بہ مجاز ۽ رومانويت جو رنگ چاڙهي چڏيو آهي:

سهڻي صورت ويک سبحان ڪهون
اي جهان سارا لا مڪان آيا

جبريل سلام پيغام ڏيندا
اسان ڪلام اتي اسلام آندا
ڪنهين وحي دي واتون ڪونہ سڻيا
احمد عربي دي ذوق زبان آيا

اس بيرنگ دا ڪوئي رنگ پي هئہ
جنهن جنگ عشاقان خدنگ جهلئي
مژگان تير نينان ڪي ئي وير مارن
ابرو قوس قزح دي ڪمان آيا

خوش خير محمد اي سر گهول ڪري
جڏان ٻول جاني گهنڌ ڪول ڪري
ڪر اسر جسر دا ترڪ ڏوهين
اي گفتہ غيب اللسان آيا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

انهيءَ كافيءَ ۾، عشاقن جي خدنگ جهلڻ، مزگان جا تير، ابروءَ جي انڍلڻ ۽ منهي محبوب جو گهنڊ ڪولي ٻه ٻول ڪرڻ جي رومانوي موضوعن ۾ احمد عربي ۽ بيگرنگ، ازلي حقيقت ۽ غيب اللسان جو ٻه ذڪر آهي.

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي هينئينءَ كافيءَ ۾ رومانويت ۽ رجز ٻنهي جو سهڻو ميل آهي: ان كي رجزي رومانويت (Epic Romanticism) چئي سگهجي ٿو.

كنهن شوق تماشي شاهه آيا
سامان سوڌا باسپاهه آيا
ٻڌ مورچي آ ميدان مڙن
چوطرف نينان دي ٻاڻ لڙن
اڳون شير دلبر كي خان كڙن
ويكو بانكا بيپرواهه آيا

هن ۾ مورچا، ميدان، ٻاڻ، سپاهه سڀ موجود آهن، پر ڳالهه آهي پرينءَ جي.

سيني صوفي شاعرن وانگر، خوش خير محمد جي شاعريءَ ۾ انسان دوستيءَ جو اٿاهه سمنڊ چولين هڻي رهيو آهي. هن جي محبت، رومان، توڙي تصوف جو مركزي نقطو "انسان" آهي. خوش خير محمد جي سموريءَ سوچ جو نچوڙ آهي انسان جي عظمت. هن جي سڄي لوچ انسان كي سجاڻڻ لاءِ آهي. انسان جيكو عظيم آهي، بلند آهي، ازلي ۽ ابدي حقيقت سان رلمل آهي.

رب سجاڻڻ سهنجو ٿي
ٻاڻ سجاڻڻ اهنجو ٿي
خوش خير محمد خيال وحدت وارو
جاڏي كاڏي نينهن نظارو
سارو طلسم تنهنجو ٿي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

انسان کي خدا جو عرفان حاصل ٿئي، اهو ڏکيو ناهي، پر انسان لاءِ پنهنجو پاڻ سڃاڻڻ ڏکيو آهي. انکري، جو هو پنهنجي عظمت کان بيخبر آهي، نہ تہ هي سارو طلسم سندس ئي آهي.

سير وسر ڳيا لا مکاني دا
جيوين عشق صورت انسان ڏٺم
عشق گهتيا وچ آڻ کفر دي
کر نہ ڇاڏي مسلماني دا
ڳل جڙيا صنعان ڏٺم
خير محمد خوش هر مظهر وچ
اتر هويا انساني دا
نقش اهو نيشان ڏٺم

هن جي لاءِ انسان عظيم آهي. انسان ۽ انسان جي وچ ۾ ويچو هن جي لاءِ کفر جي برابر آهي. عشق دين مذهب نٿو پچي. "ملت عشق از هم دينها جدا ست" وانگر:

کوڙ کسب نهين ڇاڻندا
عشق اويڙا _ برهه پليرا
نفل نمازون ورد وظيفي
تال تعصب نهين ڇاڻندا
عشق اويڙا _ برهه پليرا
کڏهين هندو کڏهين مسلم
دين مذهب نهين ڇاڻندا
عشق اويڙا _ برهه پيلرا

خوش خير محمد هيسباڻيءَ وٽ انسان هک رومانوي حقيقت آهي، جنهن جي ڳولا ۾ مذهب ۽ فلسفا، جڳ جڳ کان ڦرندا رهيا آهن، پر خوش خير محمد جي صوفياڻين اکين پرکي ورتو آهي تہ:

لکين پوشاکان پهرين ٿو
تہ بہ عشق چوي ٿو يار اجهو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۽ انهيءَ انسان جي عظمت جي حقيقت کي، هڪ هنڌ بي باڪ نموني ۾ ظاهر ڪندي چوي ٿو تہ:

خير محمد پڙهه خطبو
ساري خلق خدا ٿي

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي ڪلام جو اڀياس ڪندي معلوم ٿئي ٿو تہ هن شاعر جو ڪلام، سچل سرمست بعد سنڌي ۽ سرائڪيءَ جي بهترين ڪافي چوندڙ شاعرن، بيدل، حمل ۽ مصري شاهه ڪان جي اڳيرو ناهي، تہ بہ ساڳي سطح جو ضرور آهي. سندس ڪلام جون ڪي خوبيون ڪيس ڪافيءَ جي شاعريءَ ۾ متاهين مقام تي رکڻ لاءِ مجبور ڪن ٿيون.

---

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سنڌي بيت

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

دلبر لايون دوست تون پويان نہ ڪر پير
ميان! ملاقات جي هينئڙي ۾ پج نہ هير
ڳنڍ سڄڻ! ڪر ڳالهيون تون ٻيا وجهہ نہ ويڙ
توسان ريڙهم روحڙو نہ تہ ٻيا ماڻهو ٻہ ڏير
سڪ گهمائي سير، نہ تہ هرڪو خوش خير محمد چوي

* * *

جانب جدائيءَ جو مون ڪي سهڻل ڏاڍو سور
جيرو جان جليو وڃي جڏهن پوي پور
ائين سينو سارو سوز ۾ جيئن تپي تنور
هڪ اولا بني عشق جي وڃي شرم شعور
هڪدم هوند حياتي وڃي نہ تہ مرڻ آهي سرور
توريءَ اهڙو ڪيس ڪلور، نہ تہ هر ڪو
خوش خير محمد چوي

* * *

جان جدائيءَ جو مون ڪي ڏاڍو آهہ عذاب
ساعت ساعت سڄڻ ٿيون اکيون هارن آب
لالڻ لاچاريءَ ۾ ڪان ٿيون ڏين عجيب عتاب
ماندي هت مري ٿي تنهن ڏي مڪئي ڪونہ جواب
خير محمد خوش خواب، ڪيئن ويچارن وڃڙين اچي؟

* * *

وڻ مان پن ڪري پوي تنهنجي ڳنڍڻ ڳوري ڳالهہ
شيشو ڇيهون ٿي پوي ڪڏهن نہ اچي سال
دوست لهي وڃي دل تان توڙي گڏيو وتي نال
پرجهي پرت پال، متان خم پوي خير محمد چوي
جڏهن نانهہ نہ هئي نروار، تڏهن آنهہ رهي ٿي عدم ۾
نڪو ساز سرود هو نڪا تند تنوار
ماڻ گهٽي محبوب ڪئي ڏينهن ٻہ ٿي ڪي چار

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پوءِ آدم جو اولو ڪري اچي ٿو اظهار
سر ٻڌي دستار، آيو چيرو چوگان ۾

* * *

جڏهن نانهه نه هئي نالو، تڏهن آنهه رهي ٿي عدم ۾
حنبلي شافعي مالڪي حنفيءَ کان حل نه ٿيو مسالو
رکي چئنچل چالو، آيو نانهه منجهان آنهه ٿي

* * *

ڏس آنهه سندي عبرت، جو نانهه منجهان نروار ٿي
پاڻ پسڻ جي پرينءَ کي ٿي من اندر محبت
جوڙيو ٻهڪڙ ٻيائيءَ جو ڪايو منجهه ڪثرت
جت وصل وحدت، تت آنهه نه نانهه ڪا

* * *

جڏهن نانهه نه هئي ڪائي، تڏهن آنهه رهي ٿي عدم ۾
جوڙيو ٻهڪڙ ٻيائيءَ جو ڪايو ءِ ڪائي
احد منجهان احمد ٿيو صورت سيائي
نوشهري ۾ نروار ٿي خبر خدائي
وحدانيت ويڙهي ۾ نه ٻانهپ نه ٻيائي
ڪر جسمون جدائي، خوش خير محمد خيال سان

* * *

آهي سڀ اثبات، مگر نفي هن نام جو ٿئي
وحدت ءِ ڪثرت جي لاشڪ آهي لغات
هن جيفي[1] سندي جنگ جي سالڪ سمجهن بات
هن فنا بقا جي فن جي ڪي طالب مجن تات
ڪر صحيح ذات صفات، خوش خير محمد خيال سان

* * *

---

[1] لدنيا جيفة وَ طالبها كِلاب = دنيا ڏوندي، طالب ڪتا_حديث

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پسو جيئن پاڻ، هر رنگ ۾ رلجي وڃي
طالب کي مطلوب جي اها اهجاڻي
سمجهه دل سياڻي، خاصن جي خير محمد چوي

* * *

خوش خير محمد خواب ۾ عمر ٿي وڃي
اها پت هئڻ جي پورا ڪري پيڃي
اڃا به ٿو سڃي، هو صوفي سير لنگهي ويا

* * *

صورت پنهنجي سهڻا تون ڏرتيءَ جهڙي ڏار
ڪيڙو پنهنجي ڪاوڙ جو محڪم ڪري مار
مانجهي من پنهنجو اڇو ڪري اجار
هٿ ڇڏي هيناهين گهرائيءَ ۾ گهار
اڪر رک هڪڙو ٻيا ورق سڀ وسار
ته پوءِ خير محمد پار، پرين نيندءِ پاڻ سين

* * *

پرين نيندءِ پاڻ سان ڇڏ هڏي واري هوڏ
چار ڏهاڙا ٿي جوين پوءِ پري ٿيندي پوڏ
خير محمد چوي لوڏ، وٽئي نه ويڙهيچن کي

* * *

وٽي نه ويڙهيچن کي لوڏ تنهنجي لٽ
پني ٿو پينانگن جيان هر هر وڃي هٽ
مورک پنهنجي مالڪ کي ٿو گهر گهر ڪرين گهٽ
خير محمد چوي نه لٽ، آئيندو اندر جو

* * *

آئيندو اندر جو سدا رک صفا
روشني ٿئي روح کي جانب ساڻ جفا
خير محمد نفعا، ڪوڙين ملني قيمتي

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪوڙين ملني قيمتي سر جو سانگو ستّ
ڪلمي جي ڪهاڙي سان ڪوڙ پنهنجي ڪي ڪٽ
مير اٽئي من ۾ پاڙ تنهين جي پٽ
خير محمد جهٽ، هوت ملئي هنج ۾

* * *

هوت ملئي هنج ۾ جاءِ اهڙي جوڙ
ٽانءُ رک ٽانهر جو ٻيا ٽيڙا سيئي ٽوڙ
وٺ راهه رب جي منهن نه ڪاڏي موڙي
توڪل رساوئي توڙ، خوشي سان خير محمد چوي

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سنڌي ڪافيون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سنڌي ڪافيون

رب سڃاڻڻ سهنجو ٿي
پاڻ پروڙڻ اهنجو ٿي

دمدم دلبر وسي ٿو ويڙهي
ونحن اقرب ساهه ڪنون نيڙي
وڇئون پردو پنهنجو ٿي

سمجهه صحيح ڪري يمشي ينطق[1]
پڙهه تون محبت وارو منطق
يسمع يبصر[2] ڪنهن جو ٿي

تسبيون[3] تال پڙهين هر هر هو
الانسان سري و انا سره[4]
فرق نه هڪ تر تنهنجو ٿي

خير محمد خيال وحدت وارو
جاڏي ڪاڏي نينهن نظارو
سارو طلسم تنهنجو ٿي.

* * *

---

(1) گهمي ٿو، ڳالهائي ٿو.
(2) ٻڌي ٿو، ڏسي ٿو.
(3) تسبيحون مالهائون.
(4) انسان منهنجو ڳجهه آهي ۽ مان سندس ڳجهه آهيان. (قدسي حديث)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هستيءَ ڪيئي حيران
ڪيئن جسم ڪيئي اوڏ اسم ڪي
ونحن اقرب پاڻ چيائين ايا تڪين آسمان
اوڳا چڏ انهيءَ ريت رسم ڪي
وفي انفسكم سمجهه اشارو . اهو . اٽئي عنوان
طالب گم ڪر هر طلسم ڪي
ذات صفات ۾ آهي رلمل صورت جو سلطان
الف گم جيئن ۾ج بسم ڪي
خوش خير محمد هر حال ۾ حاضر ائين آهي انسان
ڪير صحيح ڪري هن قسم ڪي

* * *

رند روز شب آهن سدا وحدت جي وادي۽ ۾ غرق
ڪوڙين ڪتابن جو پڙهين تہ بہ آهہ هن هن ۾ فرق
تن ڪي نصيحت ڇا ڪندي ڇاڻن ٿا هڪ نيڪي بدي
هيءَ ڪا رسم آهي رندي اصلوءن ملامت جن مرڪ
ڪرين محتسب تون ڪيترو عاشقن ڪي وعظ ايترو
ناهي تنين تر جيترو لعنت ۽ رحمت جو فرق
آزاد ٿيا هن اجر ڪان روزي نماز جي فڪر ڪان
خوف ۽ رجا جي خطر ڪان توحيد ريءَ ڪن ڪل ترڪ
عشق ڇا ڇاڻي ايمان مان ڇا نفعي ڇا نقصان مان
ڇا مسجد ۽ بتخان مان ٿيو درس خاصي ۾ درڪ
گمراهہ ڇاڻڻ غير آ صوفيءَ جو سپ ۾ سير آ
آهي قسم ٻيو ڪير آ سوليءَ چڙهي پڙهہ هي سبق
خوش خير محمد ڇاڻ تون پنهنجو نہ آڻج پاڻ تون
صورت صفاتي سڃاڻ تون پير مغان هادي آ حق

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

كير الله بنا چوي آن
اها ڳالهه عقل جي ناهي

جنهن صورت منجهه سجاتو
پيچين طلسم ڇاڻ اهو ڇاتو
آءٌ پيرين تن جي پوان

ڪونهي عشق جو انت بياني
ڪل يوم هوَ في شاني
نِت نِت جوش نوان

گم ٿي غازي پاڻ سجاڻج
اها آءٌ انهيءَ جي ڇاڻج
ڪن عاشق سڏ سوان

خير محمد خوش نينهن نظارو
ڪيڏو ڪرين ٿو پرن پسارو
پڙهه برهين باب روان

* * *

جيڪي غير چون سو ته غير چون
جهاتي پائي ڏٺم سي هڪ سير آهي

هر مظهر ۾ ذاتي آيو
ڪنهن شعلي شوق بن صفاتي آيو
اولي آدم جي احمد سڏايو
سمجهه سالڪ انهيءَ ۾ نه ڦير آهي

ڪٿ عبد چون ڪٿ رئيس ميان
ڪٿ خام چون ڪٿ خبيث ميان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪٽ هادي چون جرجيس ميان
ڄاڻي نور صفا نہ من مير آهي

پهريا عشق عجب لک ويس ميان
ظاهر باطن دل جو ديس ميان
النو ييد اعليٰ اويس ميان
سڀ ڪي مولا ڄاڻي ٿو ڪير آهي

خوش خير محمد هر جا خان ميان
[illegible] مٿا بي نشان ميان
ڏٺو سي سڀ مخفي عينن عيان ميان
صورت ساڳي حيدر شير آهي

* * *

طالبن توحيد جي آندي خبر خاصي ڪري
سر عشاقن کي عيان جيڪي ڏسن جيئري مري

نصرمن الله چئي چڙهيا حملو ڪيائون حيدري
محبت واري ميدان ۾ ڪٽي عاشقن جنگ اڪبري

دوئيءَ سندي ديوار کي تهدل هڻن طالب تري
پيچي ڪفر جا ڪوٽ ڪل مجين دين هڪ پيغمبري

اصل مان آهي نقل ٿيو ڪولي ڏسو دل جي دري
صورت منجهان مورت ٻني آهي اتم مظهر انوري

ڏني دوست تن جي دست ۾ ساري ملڪ جي سروري
ٿيا خاص تنهنجا خدمتي جن و بشر جوران پري

خوش خير محمد خيال ۾ ڪثرت مان ٿي وحدت وري
پير مغان هن پنڌ ۾ ڪئي راهه حق جي رهبري

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فنا جا هاڻي فڪر وياسي
موتو قبل مري جياسي
اچي ٿيو اثبات اڪين ۾
لا واري حد لنگهي پياسي
نسنگ نالو هڪ ورتوسي
ٻيا نالا سڀ نفي ڪياسي
خوشيءَ پنهنجي خاڪ رلياسي
نہ تہ آدم ڪان اڳ هياسي
خير محمد خوش خيال نہ ڪوئي
رمز روحيءَ ۾ اچي رلياسي

* * *

محبت ميدان ۾ عاشق ڪوڙن ٿا نينهن نيشانا

جوڙي جڙيا جهنڊين پاتا نيائج نينهن جا ناتا
حسن شعلات حق ڄاتا ٻڌن مر عشق ڳل ڳانا

برهہ بيشڪ ٻرن باهيون امالڪ ٿا اچن ڪاهيون
سورهہ سر جا سانگا لاهيون شمع جي شوق پروانا

ڪڏهن منصور نہ مڙيا چلي چوڏول تي چڙهيا
ثابوتيءَ جا سبق پڙهيا سوري تن سيج سامانا

لگن تان ڪل لهرائي ردا ٿو راز پهرائي
سورهہ ٿو سوپ ساراهي عاشق ڪن عشق افسانا

پين پر جام ڪيو جنگ ٿا ويڙهي وحدت وڻن لنگ ٿا
وجهن واهہ وجد جا ونگ ٿا ملهائن مرد مئخانا

خوشيءَ سان خير محمد سڻ مردن مذڪور ڳالهيون ڳڻ
وڪون وحدت واريون ڪڻ ٻولج اهي درد داستانا

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

عشق اچي مون سان ڪيون ڳالهيون
ڏسڻ نہ جهڙيون سلڻ نہ جهڙيون
هر دوجهان جي حجابن واريون
سڀ پڌر اچي پيون
علم عقل جون اڳ پڌيون سي
نينهن سڌايون نيون
حسن جون فوجان سر عشاقن
اچن امالڪ ڪنيون
خوش خير محمد قبل ماضيءَ جون
وحدت ۾ سڀ ويون

* * *

سر آدم اصلي ڄاهي
هيءَ ڪل نہ آهي عام ميان
جيڪي آدم کي اچي ڏسڻ ۾
لا اهو نہ ٿي لاهي
ذات کي پاڻ ئي ذات ڇڪي ٿي
سڪ منجهان ساهي
سوريءَ بنا هي سر نہ سلجي
ڪوئي سر سنباهي
خوش خير محمد ناهي ڳالهہ عقل جي
عشق عبرت آهي

* * *

ريءَ عدم وجود ڪو آهي
جنهن کي لام نفيءَ نٿو لاهي
آهي آدم ۾ اسرار اهو
ڪري طالب ڪو تڪرار اهو
ڇو تہ عام ڇوڙ جي رسم ناهي
مورون ناهہ فنا جو فڪر جتي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سچ آهه بقا جو ذڪر جتي
جيئن سخن چڪيو منصور ساهي
تكو وحدت جو درياهه وهي
ٽي گم غواصي لعل لهي
بي پوءِ ٽي ڪنڊي پئو منجهه ڪاهي
جڏهن اسم جسم ٻئي گم ٽيا
تڏهن اربع عناصر ٽم ٽيا
وچون خير محمد تنهنجو ويو چاهي

* * *

احمد كي اوهان احد سڃاڻو
ميم واري اٽو مام
ميم منجهان جي مست ٽيا
جنگ پري پي جام
ميم منجهان معلوم ٽئي
ٽوڙيو دوئيءَ جا دام
احد اچي اثبات ٽئي
لا جي ڪپي ڏسو لام
سڪ سان ڪٽي آيو سڪندر
پاڻ پنهنجا پيغام
خير محمد خوش ٽيا سي
جن جو عشق امام

* * *

احد منجهان ٽي احمد آيو
پهري ميم سندي پوشاڪ
جنهن جي نور ظهور ڪيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ارض و سما افلاک

مٹي تي محبوب جي سونهين
سهڻو چٽ لولاک

پسي حسن پنهنجو
موٽي ٿيو مشتاق

خير محمد آ خوش ٿيو
وحدت جا ٻڌي واک

* * *

ڪيي قدم ڪايا ڪئون ٻاهر ڪر
تڏهن هر جا ايندءِ حق نظر
شيش محل ۾ شاهه ٿو ٻولي
ڏس اندر جون اکيون کولي
خاکي بنگلي جو اٿي نام بشر
ڪو چا چاڻي عشق اشارت
دم دم ڏئي ٿو برهه بشارت
هي سمجهي سو جنهن کي نور بصر
معنيٰ ذاتي صورت صفاتي
لام نفي، ڪيو الف اثباتي
ڳالهه ڳجهي پئي پرت پڌر
خوش خير محمد خبر هيءَ تازي
راضي رهين توڙي بيراضي
قصا کين ڪندا ريءَ عشق اثر

* * *

پنهنجو نينهن اچي نروار ڪيئي
سر عاشق جي اظهار ڪيئي

اول ظهورو آدم ڪيئي
جنهن جا ملک فلک سي خادم ڪيئي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

كيڏو كاڻ داڻي جي اگر كيئي
كڍي بهشت منجهان بيزار كيئي

كڏهن احدؤن عبد سڏائين ٿو
بلا ميم[1] جا حكم هلائين ٿو
اها نوبت نينهن وڃائين ٿو
هر مظهر م مختيار كيئي

كڏهن ارنيءَ[2] جا آواز كرين
كڏهن لن تراني[3] ناز كرين
سپ سوز درد لئه ساز كرين
كيڏو طالب سان تكرار كيئي

كڏهن ذوق زليخا ماڻين ٿو
ساڳي صورت پاڻ سجاڻين ٿو
اها جاڻ ڊولڻ سپ جاڻين ٿو
كيئن بردو منجهه بازار كيئي

شاهه سرمد شمس عطار جيها
كيئي تن سان تماشا يار كيها
كيا وحدت جا واپار كيها
منصور سوليءَ تي سوار كيئي

جت محبت جا ٿا مچ پرن
اتي خاص خليل الله[4] گهرن

---

[1] انا احمد بلا ميم = مان احمد سواءِ ميم (احد) آهيان .
[2] ربّ ارني = "رب پاڻ ڏيکار مون کي"، حضرت موسيٰ عليه السلام جا الفاظ.
[3] "هرگز نہ ڏسي سگهندين مون کي"، الله تعاليٰ جو جواب
[4] خليل الله = الله جو دوست، حضرت ابراهيم عليه السلام

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سچا ڪين منجهان آڙاهه اڙن
ڪيئن نار منجهان گلزار ڪيئي

آئين صورت جو سينگار ڪري
پنهنجو پاڻ ڏسڻ لاءِ پير پري
تنهنجي سير بنا پلا ڪيئن سري
پنهنجو درسن سپ ديدار ڪيئي

خوش خير محمد خيال خدائيءَ جو
بن پيڙو ڪال ٻيائيءَ جو
رک خيال همئه هيڪڙائيءَ جو
ويڑهي وحدت جو واپار ڪيئي

* * *

عشق تنبو طولان ڪٽي آٽي ڪوڙيا
سوز درد سامان آٽي جنگ جوڙيا
عشق حسن ڪري حملا آيو
ستڙين پهرين ست ستڙايو
ڪپي ٻيٺا خان نه تن منهن موڙيا
عشق چيو ڪوڙا ڪڏهن نه اڙندا
لاشڪ عاشق مون سان لڙندا
جوش ڪري جولان وري مون تي ووڙيا
محبت مچ ڏسي نه مڙيا
ڪامڻ لئه ڪوري ۾ گهڙيا
ڏس پتنگ پروان شمع تي ڏوڙيا
خير محمد خوش جان جلائج
جيري مري ميدان ملهائج
نڪري تي نيشان ڪري لس لوڙيا

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نينهن پڑهائي نماز
عشق ٿي آيو امام اسان جو
حضرت عشق اسان جو دائم
ڏينهن قيامت تائين قائم
نوڑي ڪيو سي نياز
سجدو ٿي آيو سلام اسان جو
عشق جي بازي عاشق ڄاڻن
مام محبت سالڪ سڃاڻن
رند ڪي سمجهن راز
ڪلمو قرآن آهي ڪلام اسان جو
خير محمد بيان چوان مان
اعليٰ عشق جو شان چوان مان
عرش ۾ آهي آواز
جلدي پهچايو پيغام اسان جو

* * *

عشق وجايو حجاب
ڦٽ ڦڪڙي آهي ڏاڄ منهنجو

عشق وجي ٿو اتي پهچائي
جاءِ جبريل جتي ناهي
پيتم شوق شراب
ملڪ سڃو معراج منهنجو

عشق اچي ٿو جنهن سر نسري
ورد وظيفا ويا تنهن کان وسري
آيو نينهن نواب
حاصل ٿيو هر هاج منهنجو

عشق کهايا ڪامل ڪيئي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سرها ٿيا سر سالڪ ڏيئي
عام ليکي عذاب
ڪسڻ مان ٿيو ڪاج منهنجو

خير محمد ڏڻو جيءَ ۾ جاني
و في انفسكم قول قرآني
مليو خاص خطاب
سير سيئي ٿيو سرتاج منهنجو

* * *

پسي رخ روشن مهتاب
بيوس دل ويئي آ ونگجي

محبت جي ميدان ۾
ڪندا ڪي جوان جواب
سوين سورهيه ويا سنگجي

حب ۾ هميشه حبيب سان
هلي ڪو نه حساب
جت جاءِ ناهي جنگ جي

دل اسان جي دست ڪئي تو
چٽي ڪين شتاب
پاڻ سان ويئي پنگجي

خوش خير محمد عشق عجيب ۾
ڪسي ٿيو آ ڪباب
ماس سيخين ويو ٽنگجي

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لڳو تاب حسن جو هڪڙي گهڙي
پهڻ پاهه ٿيا پيا ڏونگر ڏري
اولهه اوپر اتر ءِ ڏکڻ ڏسان
ٽر بر بحر تنهنجون راهون پچان
سنجهه صباح پيو رڳو توکي پسان
ڳولي ڳولي ڏٺم سپ ڳوٽ ڳري
تنهنجي گولن جي گولي ٿيان
جند جان سڄڻ تان گهور ڪيان
مان زمن زمين ٻئي جهان ڏيان
جنهن کي لوءِ لڳي ٿي سا ئي چري
خوش خير محمد ارمان ويو
جڏهن يار اچي مهمان ٿيو
مون تي راضي خود رحمان ٿيو
مليو محبوب منهنجو، پيون اکڙيون ٺري

* * *

واهه وحدت جو واپار وڻيو
وهنوار وڻيو ويچار وڻيو
آهي وحدت جو واپار منهنجو
سودو سر جو ثابت يار سڻو
ٻڌ عشق جو هي اقرار منهنجو
منصور کي ڪيئن سردار وڻيو
لئي نينهن نسنگ نروار ٿي هل
تون بي اختيار اختيار ٿي هل
لئي خيال خاصي خبردار ٿي هل
اٽئي روح کي هي الغار وڻيو
ڏس ڪربل جو هي ناز نسنگ
پيا پڙ ۾ ڪڏ پروان پتنگ
هيو ازلي عشق جو لکيل انگ
سر نيزي تي هسوار وڻيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خمخاني پي مئي ساقيءَ کان
لنگهه ملڪ عدم ۽ باقيءَ کان
ماڻي معنيٰ عشق اوطاقيءَ کان
واهه موتو قبل اختيار وڃيو

پڙهه دل سان تون قرآن کولي
ڏس يدالله آيت ڪير ٻولي
سو چپ چولي ٿي انس اولي
خوش خير محمد مختار وڃيو

لا الله جو لاهي بار
الا الله ۾ ڪر الغار
پاڻئون پنهنجو پاڻ سڃاڻج
ڄاڻ وڃائي ڄاڻ ڪي ڄاڻج
منصوريءَ جون موجون ماڻج
حق اظهار ٿئي بردار

سڪ جو سندرو ٻڌ تون ساهي
ڇوهئون هل ڇڪڻ ڇاهي؟
هڪ گهٽ سان پئو ڪٽ ۾ ڪاهي
ڪارونيار ۾ پس انوار

ملڪ معنيٰ جو محبت ماڻي
وحدت محبت جو ٿي پاڻي
موحد ٿي پوءِ پاڻ سڃاڻي
توحيدي پيو تند تنوار

ونحن اقرب پاڻ پيو ٻولي
اسم جسم جي آهي اولي
ذات صفات مان خيال سان کولي
ڏس پيو ڪل آ ڪلتار

لا جي لام ڪي جي تون لاهين
الف هڪوئي هڪ حق آهين
وهم وسارج ٻيو ڪجهه ناهين
خير محمد خوش خبردار

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مرد ٿي ميخان ۾ آ، لا جي هيڪان ٿون لنگهي
مئي جي سرڪيءَ لئه متارن کان موڪي سر ٿي منگي

ڪيو موڪيءَ چپ وات ۾ پيو ڪات ڪيائين هٿ ۾ ٻنگي
گهر ته عاشق گهوٽ ٿئين ڇڏ اوٽ آ سينو ٽنگي
ڪين ترسيا تر هڪو عاشق ويا اتي سر اَنگي
نشي غالب نينهن جي وڏا وجد وحدت سان ونگي

سرت سڏڻي کان وئي ڏس کهيل ڏوران کنگهي
ڪو عاشق ايندو اتي سورهيه سري چاڑهيون چنگي
خوش خير محمد خيال سان درست پيتو دل دنگي
ڏسي مردن جا مشاهدا هيءُ سري کان ڪيئن سنگي

* * *

سرڪ تي ساقي منڀي ٿو ڏس متارن جا متا
اصلئون اها آئي اٽن خرچن ٻئي ناڻي نتا

اهي سر وڍي ڏين سيگهه ۾ جن جا پيئڻ لئه چپ چتا
ڪاڻيون ڪلالن کي ڏسن ڪوپا نه ڪن ڪائي ڪتا

محبت واري ميدان ۾ عاشق ڪرن سِرَ جي ستا
مٽ تي موڪي آڻي رکي هڪ هڪ ڪيون پنهنجا هٿا

بوءِ ٻڻن جي ڪاڻيا مئخان ۾ مٽ جي متا
لاشڪ تنين لاوان لڏيون چڑهي سيج سوريءَ تي ستا

پي پيالا پر ٿيا عرفات عينن ۾ اتا
خير محمد خوش لڳا دل سان پيا ڪن جا پتا

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

طلب ساز تنبور کيون ۽ يلي ٽين اڄ رقص رهائيون
جوڙي ساز شروع ڪري طبلا ۽ ٽڙي دوئيءَ کي دور ڪيون
نوان سيد ٻڌاءِ کي ٻاڙيون
حسن جي تجلين تابش ڪيڙي ۽ سينو سلرو ڪوهه طور ڪيون
ماسو المحبوب جي ڪاڙيون
بيخوديءَ جا نينهن نشا پي ۽ مست اکيون مخمور ڪيون
آيو عشق عقل کي اماڙيون
خير محمد خوش خيال ٻڌو ٽي ۽ هينڙي حج حضور ڪيون
دمدم دوست جا درسن ماڙيون

❁ ❁ ❁

پسي صورت جو سلطان ۽ هڻ حيران لڳي
جن ملائڪ حوران پريون ۽ هر هڪ ٽي حيران
پڙهڻ سبحان لڳي
ڪليا حسن چمن چوطرفين ۽ بلبل ٽي مستان
برهه بوستان لڳي
سر سونهين پوشاڪ گلابي ۽ موهيو مسيءَ پان
متس مرجان لڳي
سهسين رنگ سرود تماشا ۽ سازن جا سامان
جاڏي ڪاڏي تان لڳي
خير محمد خوش خبر حسن جو ۽ بيحد آهي بيان
جنهن سان جند جان لڳي

❁ ❁ ❁

من موهيو تنهنجي تار ميان! مَ رسي منگتو
گهُر جيڪو گهرٽو هجئي ۽ موٽ نه مگڻهار
لائي جيءَ سان جنگ تو

---

(1) العشق نارٌ يتحرق ماسو المحبوب = عشق جي باهه محبوب کان سواءِ سڀ ڪجهه ساڙي ڇڏي ٿي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

راجا راءِ ڏياچ کي تان لڳي تکرار
چارڻ چوريو چنگ تو
گڙهه پاسي ڳائيو ٻيجل پڻ ٻيهار
وڏا دل کي ونگ تو
ڪپي ڪلهن کان ڏنائين پليءَ رين پتار
آهن راجا رنگ تو
موڙي ڪريا مگڻي سازن کي سينگار
مچايا من ۾ مرڏنگ تو
خوش خير محمد ٿو گهري مئي کا مست پيار
آهن دستين دنگ تو

* * *

واهه تنبي جي تار ڏسو ڏيڻ سر ڏاتار ڏسو
چا تنبي چا تار چوان چا ڏيڻ سر ڏاتار چوان
موڙي مگڻهار ڏسو
چارڻ ويهي چنگ وڄايو سالڪ ڏاڍو سوز مچايو
هل ساري هالار ڏسو
سر ڏيڻ کو سڙو ناهي ڪير ڏئي ڪنڌ ڪلهن کان لاهي
پرت لڳيءَ جا پار ڏسو
ٻيجل ٻي کا تند ٻرائي جان جسر کان ڪئي جدائي
پرهه سندي پڪار ڏسو
خير محمد خوش منگتو مولائي برهه ڏاڍي برسات جو لائي
محبت مينگهه ملهار ڏسو

* * *

پنهنجو پاڻ ۾ پاڻ کي پس
ماڻ مزو چک روحي رس
صورت مان صورت ئي سِکُ
طالب هي توحيد ته لِکُ
ڪٺج قلم ءِ ڪاغذ مس

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جوئي ٻولي و في انفسكم
چپ چپن سان تنهنجا چم
قدم تي سجدو هر دم هس
نوڙت سان ناسوت لتاڙي
ملكوت ۽ جبروت لتاڙي
لنگهج لڪ لاهوتي لس
نقس قلب ۽ روح سرّ
خفي اخفا جا ڇهئي گهر
سير صفاتي ذاتي ڏس
خير محمد وادي وحدت ۾
ڪثرت گم ٿي هرگن گت ۾
برهه بنا ٻيون باتيون بس

* * *

ڪر همت ڇڏ حرص كي آهي دور دنيا دم گذر
وچ عشق وارن وٽ هلي سر سالكن جي رک نذر
ايندن چون صد آفرين آهي طالبن جو تن قدر

ڏيندي۽ وٽي وحدت سندي ڪندو عشق تو سر شور شر
هر جاءِ ايندءِ حق نظر ڏسندين حسن جا حل حشر

پڙهين ٿو نمازان نفس لئه من مون ملن حورون قصر
وقت ويني ٿو وجئي پڙهندي پنا نظر و نثر

پڙهندي پنا كي سال ٿيا توكي نه ٿيو تر جو اثر
اوڳا عمر سڀ صرف ڪيئي حاصل نه ٿيئي هڪڙو اكر

خوش خير محمد خيال ڪر بي انت آهي هي بحر
هن درد جي درياهه جي آهي خاص خاصن كي خبر

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اجهو يار آيو اوهين چا ٿا پانيو
پياريو پياسن صبح جو سوايو

صبح جو سوالي منگي جو موالي
ڪڍهن ڪين خالي ونيءَ تان ورايو

سين ڪي سڏائي ٿو ڏولیو ڏکائي
هي ليڙون لهرائي پوشاڪون پهرائيو

ڪوڙي خيما خاڪي اچي ٽيو اوطاقي
الهه عشق باقي حڪم جنهن هلايو

احدوءن آيو احمد حڪم جنهن جو هر هنڌ
خوش خير محمد وحدت گيت ڳايو

* * *

جلوو تاب حُسن جو ڏسي تجليون
سارو جبل وجي ڪوهه طور جليون

تنهنجي پنبڻين جا پيڪان چوان
اهي نيزا بڙچيون بان چوان
نت ابرو سيف ايران چوان
ڪيڏو ڪيس ڪرن ڪاريون ڪجليون

ويڪو عجب محبوب مام ميان
ڪن فڪل ڦاسائڻ عام ميان
توڙي وير هجن وريام ميان
وجهي دام زلف ڪن دست دليون

جاڏي هڻڻ ٿا بهڳڻ ٻاڻ ميان
تاڏي عاشقن آهي تاڻ ميان
مرڻ جيئڻ مشاهدي ڪاڻ ميان
ڪنا ڪين رهن توڙي ويڙهن وليون

خوش خير محمد نگاهه جاڏي
وسي ويڙهي وجه الله تاڏي
ڏسي برحق ٿو بالله ماڏي
بينو شهر بحر ملي ڳوٺ ڳليون

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

کي جو کالھ اکيون ڏسي آيون
ھاڻي رھن نٽيون ڪنھن جي رايون

بعضي زوري بعضي چوري کا جا لڳي عشق جي لوري
ڪنھن راز وڏي ته ريجھايون

درست لڏائون دلبر ڳولي ھيڙو عام اکين کان اولي
ڪنھن حرفت سان ھٿ ڪيائون

چاريءَ ھٿ محڪم چوائي چئجان پاند ڳچيءَ ڳل پائي
اوھين ڏاڍ چڏيو ڏاڍايون

خير محمد خوش جي ٽيڙيون وجي عشق الھوٽ ۾ پيڙيون
وريون واھ وصال جون وايون

* * *

لکين پوشاکان پھرين پيو
ته به عشق چوي ٿو يار اِجھو
عاشق توکان البت واقف
ڳوٽ ڳليءَ ۾ ناھين ڳجھو

مرسل کي معراج گھرايُوَ
پرت منجھان پيغام مڱجو
دوست پنھنجي کي درسن کاريو
جيکي اوھان کي سير سجھو
کالھ کالھوٽي ڏاڏي آدم کي
بھشت منجھان ڏئي ڪڍيو ڏجھو
ڳالھ مڙيوئي ڳڙ ٽي پيئي
ٻولي ڳجھارت پاڻ ٻجھو

لا يتحرک لا شک چيڙو
قصو انهيءَ جو ڪن ڪجو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اهڙا ٿا عنوان ڏيو
ته به ماڻهو موڳا پون منجهو

خوش خير محمد خير گهري ٿو
وٽي تنهين کان کانه وجهو
ظاهر باطن رنگ بيرنگي
حاضر منجهه هر حال هجو

* * *

هن سيف ابروءَ جي سڻي مانجهي هزارين ماريا
کي ماريا کي جياريا کي عشق جا آزاريا

کالهه مجنون قيس کيئن سوز وارا ساريا
ٻڌ عشق جي وڌ هيءَ خبر ماري وري پئي جياريا

ڏنو تخت کي رانجهن ترک اسباب عشق اڏاريا
رنگپور جي ريجهه رهاڻ لئه ٽي چاک وڇڙا چاريا
يوسف ذليخان ذوق ۾ يڪدل ٽي دم گڏ گهاريا
شوق شيرين جي سبب فرهاد ڏونگر ڏاريا

صنعان جهڙن سالڪن تقويٰ جا ورق وساريا
کيا سيف ابرو جي قتل ڪاڪل جهڙا ڪاريا

خوش خير محمد خيال سان ورد وظائف واريا
جيڪي عشق آدم سان کيا اهي قول پنهنجا پاريا

* * *

وهه واهه ڪليو آ باغ اعرابي گل گلابي
موتئي موهيو نرگس ڪليا نين نقابي

علي ولي شاهه مردان آيو
شهنشاهي طبل وڄايو
هر جا حق جو حڪم هلايو
سمجهن صوفي سخن شتابي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

رمزن غمزن رم جهم لائي
ڪوئل قمري قم قم ڳائي
مينا طوطي مست ٿي آئي
ڏسي مک محبوب مهتابي

خير محمد خوش مليو ماهي
ڏني بلبل عشق آگاهي
سرها ٽيئڑا سپ سپاهي
محبوب مليو مصري محرابي

* * *

عاشق اکين ڏسڻ لئي
محبوب ڏس! مري ٿو

عاشق کي انتظاري
لائي برهه بيقراري
پائي پاند ڳچيءَ ڳاري
سجدي ۾ سر ڏري ٿو

عاشق حسن ماريا
انهيءَ ڳليءَ خان ڳاريا
سر ڏيڻ لئي سينگاريا
ڪيئن پتنگ پوءِ وري ٿو؟

خامن جي ليکي ڪريو
سارو لوڪ چوي چريو
ڪڏهن ڪونہ ٻڌوسي وريو
جيڪو گهير گهن گهري ٿو

خوش خير محمد خانان
لکين برهه جا بيانان
دانا ڪري ديوانان
اهڙا عشق ڪر ڪري ٿو

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آءُ قران حيران تو لئي
منهن ڏسڻ جي واسطي
آهيان اجايل عشق جو
پيو ٿو رڑان راتيان ڏينهان
پرت جو پيالو گهران ٿو
پُر ٿيڻ جي واسطي
ڏک ڏولاوا ڏيهه اندر
ٽکر ٽولاکا پسان
پرت جو پنڌڑو پچايان
دل ڳنڍڻ جي واسطي
دائما ديدار لئي ٿو
وس ڪيان وارا وري
پنوءر ٿي آيو آهيان
واس ونڻ جي واسطي
اوچتي هن چمن اندر
ڪيئن بشر بلبل بڻيو
خوش خير محمد آيو حسن ۾
گل سنگهڻ جي واسطي

* * *

زوري ڪري زورآور يار
دلڙي لٽي وئين ڏاڙي ۾
راتيان ڏينهن رڑان
ڪنهن کي ڪين چوان
ڏسو ويڻي سور سهان
پرين جي پاڙي ۾
رمز عجب جي رکيون
هٿي وئين هٿ ٻکيون
تنهنجي ڏسڻ لئي اکيون
روز رڙن راڙي ۾

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪير ڪوڪارون ڪيڏيون
هوت نہ ڪجن هيڏيون
جيءُ جلي ٿو جيڏيون
سوز انهيءَ ساڙي ۾
خير محمد کي دلبر
سکڙي اوهان جي سپر
پاڪ پرين پيغمبر
چاڙهه چکڻ چاڙهي ۾

* * *

محب ملڻ جي واسطي
چاکن ڪئي دل چري ڙي
چري
دلبر دلڙي دوست کسي ويو
ڏيهه ته پنهنجو کين ڏسي ويو
الا درد ۾ دلڙي ٻري ڙي ٻري
حال حقيقت ڪنهن کي سڏايان
ڪونهي محرم جنهن کي ٻڌايان
الا وجان ڇو نہ مري ڙي مري
روئي رڙي حال گنوايم
ننڊ به جانب دوست وڃايم
الا بر ۾ بيني ڪڙي ڙي ڪڙي
دونهان درد جا دل ۾ ڏُکن ٿا
کين اجهامن جيءَ ۾ جکن ٿا
الا باهه برهه جي ٻري ڙي ٻري
خير محمد عاشق پرت پياسي
رکج اميد الهه ۾ خاصي
الا محب ملندو وري ڙي وري

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

يار اوهان سان منهنجي
الا بيوس دلڙي جو ڦاٽي
باهه برهه جي ٽي پڙکي
جيءَ اندر ۾ جهڙکي
چاتي چاتي پئي ٽڙکي
بار کهي وئين ريءَ کاتي
محب ملڻ واري ڪر کا
مهر نظر ڏر کا
والي اچي ڪندو ور کا
الف پڙهيان اثباتي
جودئون پاتم جهاتي
ڊوليا جندڙي ڦاٽي
قربئون وهايئي کاتي
ڪونهي سورن منجهه ساٿي
محب منا موچارا
روز تکيان ٽي تارا
صورت تنهنجي آ سوپارا
جوان جنديءَ تئون لاٿي
خير محمد چوي اچي مل تون
اگڙ اسان جي ڏل تون
ڪول گهونگهٽ اچي کل تون
بهشت دوزخ سان اسان جو چاٽي؟

* * *

جيڏيون جيئري جي گڏيس
چوندیس راز رڙي
پنهنجي پنهل کان پڇندیس
لائق آڏو لڇندیس
چاکان تو يار ڇڏيس
لائي لئون وي لڙي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

گھوٽ وجهي وئين گهاري
جيڪس هيڙس ڏاري
تيلاهون تو نه سڏيس
چپر چڏي وئين چڙي

خير محمد سان ملندا
خوش ٿي يار کلندا
اڙي اديون مان اڏيس
پريم پت جا پڙي

* * *

ڪري ڪڪر اڄ مهرون آيو
الا الله بادل برسايو

ڪٽي سامان سارنگ اچي سنڌ ۾
سر طالبن طبل وڄايو
انت الهادي انت الحق جو
سيني ۾ سوز سمايو

حسبي ربي جل الله جو
ڏس چشتين جوش جڳايو

خوش خير محمد هر فقر جو خادم
نوشهري سيس نوايو

* * *

دوئيءَ بنا دل ڪاڏي ڪاهي
ڏانءُ سڪج وٽان سالڪ ڏاهي

ساڻ دوئيءَ جي دوست ڏي هلبو
خيال پيادو روح سان پلبو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وجي حقيقت حال ۾ رلبو
اسر جسر کي لا سين لاهي

ٿي هوشيار بيدار خوابون
هيءُ حباب آيو تنهن آبون
رلمل ڪر منجهه ذات شتابون
بحر بقا جو برحق آهي
جنهن لاءِ زمين آسمان نهارين
تنهن سان پيو ٿو گڏ گذارين
تو ۾ موهن تنهن جي پارين
ونحق اقرب ڏور سو ناهي

خير محمد خوش حسن جون هوليون
ياتو ياد برهه جون ٻوليون
سمجهه عاشق معشوق پروليون
پاڻ سجاڻ ته هيءُ چند چاهي؟

* * *

اجا ڪالهه قيمت ڪهڙي بهشت وڪاڻو
ڪري محتسب تون ڪيڏو ماڻو

ريءَ امر ابليس اچي
ڪهڙو ڪم دغا ڪيو ڪوڙ ڪچي
شيطان ٿا چاڻو، اوهين لوڪ اياڻو

ريءَ آدم جاءِ جنت خالي
ڪهڙو ريءَ حورن اتي مرد موالي
ادريس ڪيو آباد ياڻو

جلوو عشق سندو جڏهن ٻاهر پيو
ڪنتُ ڪنزاً مخفي ظاهر ٿيو
جادو عشق چوان يا گندم داڻو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نت عاشق ماڻن ذوق لقا
تن بيشڪ آهي شوق بقا
افسوس اهو اوهين پاڻ سجاڻو

آهي مظهر حسن جمال سندو
آهي مطلع نور جلال سندو
خوش خير محمد اهو سير سيباڻو

* * *

آهيون ساعت مسافر سانگيئڙا
تون ته آئين ڪهڙي هت ڪمين؟

يار پنهنجي سان رهج يگانو
چو وجين ايي لمين؟

قرب نوريءَ جو ڪنهن نه سجاتو
صحيح سجاتو سمين؟

پنڌ انهيءَ جو پرو ڪو پيڙئي
طالب آئين جنهن طمعين

خير محمد خوش خيال اوڏاهين
روز رهبر سان رمين

* * *

سچ ڪنهن نه وڻي سو ته ڪيئن چوان
جيئن ٿو عشق چوي تيئن ٻيءَ ٿو پوان

پڙهه الف ٻولي اثبات هڪا
بي تي واري بات نه ڪا
ڪهڙي لا سندي مان لات لنوان

آهي حسن جهڙو دل راز نه ڪو
ٻئيءَ عشق جهڙو شهباز نه ڪو
شاهه شوق منجهان ڪيو دوست روان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

رکي نينهن نظر اهي نيڪ ٿيا
اسلام ڪفر سان ايڪ ٿيا
متان پوءِ ٿئي ارمان اوهان

خوش خير محمد مٺلهه خريد بندو
آهي عاشق عبدالحي سندو
لائي نرڙ پيرن تي آڻ نوان

* * *

ڏور وڃڻ جي ڏاڍي ٻڌايئي
ڇاڻي الله مون کي ڏاڍو ارمان

روز ازل تنهنجو ٻول ٻڌوسي
قالو بليٰ وارو قول ڪيوسي
ساهه سري سهڻي تان قربان
دلبر اسان کان دل ڪسي وئين
ڏس نه پنهنجو يار ڏسي وئين
لا مڪان ۾ تو ڪيو مڪان

جانب تو اسان جو جيءُ جياريو
عشق تنهنجي سهڻا سبق سيکاريو
دمدم دردن جا داستان

خوش خير محمد رک خيال اوڏاهين
آهين جيڏهون جو وڃج تيڏاهين
ڪهڙو ڪرين ويڙو برهه بيان

* * *

اول ڇئي اثبات
هاڻي ٿو منهڙو لکائين
احدون اڳ ۾ ٻيو ڪجهه هيڙو لا وارو ليکو پوءِ ٽيڙو
ويڙو اڏي محلات سالڪ سمجهه اتاهين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وحدت ريءَ ٻيو ٻول نہ ٻولج موتو وارو قول قبولج
ظاهر ٿيندو ذات سڀين تان يار سڀائين

صورت معنيٰ چاڻج مولا دين عشق جو اصلون اعليٰ
لا واري ڇڏ لات کهڙو ويٺو کسب کمائين

خير محمد خوش ٻول نہ پائنج ساڻ صورت جي رمز رلائج
برهه بنا ٻي بات عاشق هاڻي متان الائين

* * *

بيرنگيءَ جو بيان ڪڏهن کين عقل ۾ اينو
هستي هئڻ دور ڪري ڇڏ نفس کهي نادان
تڏهن پرو ڪو پوندو

لا لنگهي ٽڄ اڳاهون خواهش ڇڏي خان
پنڌ اهوئي وڃ پڇندو

جيسين ڏسندو ڏيکيل کي هوندو منجهه گمان
ماڳ انهيءَ تي نا ملندو

نفس امارو آهي احمق ويري ڪر ويران
نہ ته نياڳو توکي نيندو

خير محمد خوش خيال سان ڪري عشق ايمان
ڏيهه اهو هلي ڏسندو.

* * *

محبت ۾ رهه محو مدام
ٻولي ٻولج هڪ وحدت وائي

پهريون باب ٽي بقا وارو سوريءَ تي ڪيائين لقا سارو
عرشئون آيو ان کي الهام ٽي همئه سان هيڪڙائي
ڪري ڪوئي اثبات اهين جان ٽئي تحقيقات تهين جان
نفسي کيڙو ظاهر نام لا سان لڳي آهه لڙائي
نينهن نوبت منصور ويو ماري طالب ويو توحيد اُجاري
اچي ٽيڙا هنل هنگام اتي عاشق ڪئي اجرائي
خير محمد خوش ڪئي اثباتي اسر جسر ويو ٽيو ظاهر ذاتي
حق بنا سڀ هئن حرام وحدت سان دل تو وچڙائي

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

کربلا وارو قتل عشق اصل
آيو آ سر عاشقن جي
پنهنجو نهارج پاڻ ۾
چولي اندر چئنچل
سپ پر آهي سهڻو
پول ٻئي نا پل
دلبر سندو دل ۾
هيڪارون آهي هل
خوش خير محمد وڻ خيال کي
ملهه سان لڙي جيئن ملهه.

* * *

سوز درد ۾ سڙن، کين مڙن
وڏا جي عشق آزاري

محبت جي ميدان ۾
خوش ٿي خان کڙن

سهڻل يار سيکاريو
سورهيه سبق پڙهن

عشق سندي آکاس تي
چڙهيا چوٽ وڃن

جوڳي پنهنجي جيءَ ۾
پرين تا پسن
خير محمد خوش خيال سان
لاهوتي تا لڙن

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

کلر نہ ٻئي ڪنهن ڏيون
هاديءَ ريءَ هن حال جي

تنهنجو توکان تر نہ پاسي
چو هڻين ٿو هنيون
وٽ ناهي هڪ وال[1] جي

عشق اچانڪ آيو اندر ۾
چا چوان چا چيون
رمز ڳجهي هن ڳالهه جي

خاص خبر ٻئي ڪنهن نہ سڻايون
چو ڪنهن سان ڪيون
محبت جيهي مال جي

خير محمد خوش هٿان ساقيءَ جي
سرڪ سدا پيا پيون
ناهي ملهه اڄ ڪالهه جي.

* * *

دل لا جا حرف ڏري
پڙهه برهه واري باب ڪئون

تون ته اصل ڪان عدم ناهين — پورا ڪهڙو پول ٿو پائئين
پيڇ پنڌ ڪري — ڪنهن عشق سندي ارباب ڪئون

ڇڏ هئڻ تون خود پرستي — پوءِ ماڻيندين حق جي هستي
نڪر ناهه ڪري — هن عالم جي اسباب ڪئون

ڳولي لهه تون پاڻ ۾ پنهنجو — نحن اقرب تو ۾ تنهنجو
پرين ناهه پري — لنگهه هئڻ واري حجاب ڪئون

خير محمد خوش محبت من جي — ٻڌي آيو هاڪ حسن جي
ڏس دلبر ديد ڪري — ڪڙ نيڙ ٻئي نقاب ڪئون

* * *

(1) آواز

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لک ناز سکيو آن نوان
مشتاقن جي مارڻ لئہ
تير اکين جا ڏاڍا تکيرا سيني لڳن ٿا سنوان
سبق سوين تنهنجي سورن جا روئي کيا اٿم روان
ڳڻن تنهنجن جون ڳالهيون ڳجهيون چا چئي چا چوان
خير محمد خوش در دلبر جي پيش هلي مان پوان.

* * *

عشق فرض آڻي ادا کيو
ابروءَ جي محراب ۾
شاهہ منصور کي سولي چاڑهيائون
اهو مڻن پنهنجو مدعا کيو
پڇو هنين کان هت چا آيوَ؟
نينهن وارن جي چو ندا کيوَ؟
ڏسان صورت صنعان نہ مڙيو
توڙي حرفت پنهنجي هدا کيو
خير محمد خوش تابع حسن جو
اها ندا منهنجي سدا کيو.

* * *

عاشقن عيد سدا ٿي
عالم عيد فصل ٿي
عاشق الضحيٰ کوڏيا
ساري جان فدا ٿي
ونحن اقرب ويجهڙو
جانب دم نہ جدا ٿي
الانسان سري و اناسره
اهڙا هول بدا ٿي
الفقر فخري چيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مرسل پاڻ مدعا ٿي
ڪن ٿا قاب قوسين جان
اڪبر حج ادا ٿي
انا احمد بلا ميمي
پهري آيو ردا ٿي
خوش خير محمد ٻڌ خطبو
ساري خلق خدا ٿي.

* * *

آتشبازي عشق اُڏاري
پچو پتنگن ڪان سڌ ساري
ٽين شهيد شمع تي عاشق
اصل اِنهن آهي سر اختياري
اول اٽئي آڙاهه خليلي
پوءِ برهه ۾ باغ بهاري
خام چا لهندا خبر ڪوري جي
ڏيل ڏسي ڪن جان پياري
خوش خير محمد ناهي مهل مڙڻ جي
ڏئي متان محبوب مياري.

* * *

تون ته اچون اچون پيو آءُ
مٿي هول سڀاجهڙي لاٽڙي
ڪانگل ڪر وڃي پنهنجي پر ۾
آزيون لڳ الله
مون ڪي ورهه وهامي راٽڙي
اُڏر پکيڙا بار پرينءَ جي
لهي آ سڌ سماءُ
ويٺي نيٺ نهارن واٽڙي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جيئن چون تيئن چئج اسان کي
سنيها کي سڃاڻ
ويهي لئون برهه جي باتڙي
خير محمد خوش کئين جون واڌايون
ڏيندا سنجهه صباح
پرين پاڻهي پائيندا جهاتڙي.

* * *

ڪاکيون ڪالهاکون ڪانگ لنوي ٿو
اڄ ايندا کي سڃاڻي
ٻولي ڪانگ جي آڏ ٿي سمجهان
ايندا عجيب اکاڻي
هر هر هاج مان هٿ ڇڻي ٿو
سوڙ ساهه سجاڻي
سوين سور ستم سڀ سرتيون
اڇهو ڇڏيندو اماڻي
خير محمد خوشيون ٿيون، ويا خطرا
کي ڏينهن ٿيا حاڪماڻي.

* * *

آيا اڄ کي سلام عجيبن جا

خط پروانا ڪيئي لکيائون
هاواڻا هئا حبيبن جا

ڪانگ نياپو چئج نڏر جو
قاصد ڪول قريبن جا

خير محمد خوش دلبر مليو
وڃان ڪنجڪ ڪريمن جا

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

موتي ملڻ جي مبارک آئي
وري ٿيا وصل وچئون وئي جدائي
ڪڏهن منجهه صورت گل هويدا
ڪڏهن آشفته بلبل شيدا
سروَ چمن ۾ ڪئي عمر سدائي.
بلبل خيال خزان جو نه پيڙو
لنگهي صورت کان معنيٰ ۾ پيڙو
سمجهه سچائي پر واهه وفائي.
گوناگون گهريون گلن جون پوشاکون
حسن عشق اڏايون اندر ۾ اوطاقون
ويڙهي بلبلن جي وهه واه واڌائي.
بسنت بهاريون لڳيون عشق آبادیون
ٿيون هر طرف ۾ حسن شوق شاديون
خير محمد خوش خيال خدائي.

* * *

وڇڙيا ملن يار لهندا غم غبار
گڏ ٿي گذاريون دم نه ٿيون ڏار
دلڙي اُداسي من گهٽو ماندو
برهه ڏولڻ کان مور نه واندو
لئون سڃڻ جي ڪيو لاچار
روز سڃڻ لئه ڪانگ اڏايان
پنڌ پرينءَ جا وات واجهايان
تن اندر آ ڏوليا تنهنجي تار
قسمت قيد الماءِ[1] بيوس جدا ڪئي
ڏاڍو ڏک وئين يار مٿا ڏئي

---

(1) قيد الماءِ اشدّ مِن قيد الحديد= داڻي پاڻي، جو قيد لوهه جي قيد کان سخت آهي (چوڻي)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

موٽ مران ٽي سگهو لهه سار
خرش خير محمد چئي ڪڍهن يار ملندو
دردمنديءَ کي دلاسا ڏيندو
نيٽين وهن ٽا ٽڏيون ۽ ٺار

* * *

آيو يار اڳڻ ويا وهم وهي
ساڻي سڪڙا ٽين سو سور سهي
هيٽو حال ڏسي هيڪاريون
دلبر ڏنيون لک دلداريون
منهنجون سي ئي ڳل ڳاريون
ويا لحظي اندر لڙڙا لهي

سو جيرو جدائيءَ ۾ جليو
سو سيڪي سڄڻ کي مون سليو
هيٽو حال ڏسي وئين هوت هليو
تنهنجي روءِ ڏسي پيا رنجڙا رهي

مون کي منل هيئن چيو مرکي
سڪ مان پياربي توکي سرکي
ڪري هردم اسان جي هئن هرکي
اهي ٻول ٻڌي ويا ڏپڙا ڏهي

خوشيون خير محمد ٽيون گهٽيون
منهنجون ونگايون ور کي نه وڌيون
مر مان جيان ڳڻ ڳڻيون
مقبول نظر ٽين ڪوڙڙا ڪهي

* * *

ساهڙ ريءَ منهنجي ڪانه سري
پير پرت ريءَ ڪير پري
لڳي اُتر پوي سيءُ سيارو اوڇڻ عشق ريءَ ٻيو پائڻ بارو
لڙ لهرون جتان ڪن ڪري گهور ڪيون سي گهير گهري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

رات اُونداهي مينهن وسن ٿا گهمر گهير جتي ديونسن ٿا
قدم دريا ۾ ڪير ڏري سهڻيءَ ريءَ تِک ڪير تري
سرڪ ميهر جي ڪئي مستاني دلبر دلڙي ڪيس ديواني
وس ڪان وئي سا ڪيئن وري بيوس ڪئي آ ذوق ذري
خير محمد خوش خيال ملڻ جو موج متي مهراڻ گهرڻ جو
چو ساهه سريءَ جو سانگ ڏري مر ميهر سان پرت پري

* * *

سڄو منڌر ملاحن جي مٿان
ڪيو سمي ڇام انعام

سمي هئي صورت سجهندي
مورت واري مام
صورت سڄاڻي ڪري
اڇي ڪيائين هُل هنگام

مهاڻيءَ جي من ۾
اِهو اصل ڪان هو الهام
ڏسو نوريءَ ساڻ نگاهه
جنهن کي ڪوڙين ڪن سلام
گندرين جي گام ۾
ڏس ڇلي آيو ڇام
ڪيو تماچيءَ تڪيو
منجهه ميائيءَ مقام

خير محمد خوش ڪيئي
سڄي سون ميائي سرانجام
جنهن جي جهوليءَ چند جهليو
سا مرڪي ڪيئن نه مدام

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پٽ نہ ڪن پنهوار
سونهن لعل لڳن سر لويون

جيئن هت باغ باغيچا ماڙيون تيئن هت اوٽ اتر ڪن واڙيون
ويڙهيچا ولهار اچن سنگهار سگر مٺ سويون

سهٽا گل گجن تي سرتيون خوش و تن پنهنجي پيڪين پرتيون
چگا چندن هار پائن پنهوار ڳچيءَ ڳل پريون

صلح صفائي آ سيل سنگهارن ڪٽ ڪنجهي ڪان ايل اباڻن
دست دلو اڻن دلدار اچن پري سر آب جون اويون

ڪاڇ مارن جو ڪنييون آهي ڏين ويڙهيچا وٽ وراهي
لاڙي ڏونرن ڏار ڪائن موٽ مڪڻ سان موهيون

خير محمد خوش ملان ماڙيچن ورهه ٽيا مون ڪي ڏني ويڙهيچن
سانگي ميل ستار وڃن داغ دلين تان ڏويون.

* * *

مون ڪي ملير اماڻ
سپ ڪنهن ويلي سانگي ساريان

ساوڻ جو ڪن سير پٽن تي جوڙي پٽن تي پاڻ
اهي ويڙهيچا ڪيئن وساريان

پلنگ پٽڙيون مرڪ نہ مارن واريءَ اڻن وڻاڻ
تن جيڏين لئہ ججها جر هاريان

اچي پيا دل پٹور پنهوارن ڪالهہ مارن جي ڪاڻ
ڪم ڇڏيون ويڻي ڪانگ اڏاريان

خير محمد خوشي وطن ورڻ جي الله ڪو اوڻي آڻ
رات ڏينهان راهہ نهاريان.

* * *

منهنجي ملڻ جي مقال مارن وٽ تي ڪالهہ ڪيائون
سرتين هئي ڪا سنيال جيڪس ويڻي حال وڌيائون

مون جيڏيون تہ ملير ۾ پيارا
خوش گهمن پنهنجي خيال لويون رنگ لال رتائون

وجي پونديس ويڙهي پنهنجي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هيٹو وڃي پنهنجو حال ڪندا شال پال پلايون
اچا منهن مارن اڏيا
پڪا پيهون پال مٽان تن مال اجهائون
خير محمد خوشي وطن ورڻ جي
لٽا قيد ڪٽائل وريون وصال واڌايون

* * *

پنهوار پٽ تي پشم نه منڻن
اصل اها تن ريت رسم

ڪاڄ جنهين جو ڪنيون آهي
سگر سائون صاف سٽن
تهه تاري ڪن صاف بسم

انئي پهر الله سان
وحدت جي آهي ويڙهه وتن
ڪن صدقو تا جان جسم

جتي خوف نه خطرو ڪوئي
ڏيهه اهوئي پيا ڏسن
ڏس ڏوٽين جا ڪهڙا قسم

خير محمد خوش خيال سان
هستي هئڻ ڪي مار هٽن
ڪڍهن نه ڪر ڪنهن سان خصم

* * *

ڏي موڪل ميان مارن وڃڻ جي
مارن ريءَ دل ماندي
سر ساهه ملي سانگيئڙن سان
ورائي ڇڏ وطن تي
جيئن عمر تو آندي
اهو ٿورو ڪر تاريڇن سان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

موکل ڈي تہ مِٹين ملان
هيکر ٿي هيکاندي
خوش ٿي کلان ويڑهيچن سان
رهان پنهنجي راڄ ۾
کتيان وڃي کا پاندي
اهو مهت ڪج ماڙيچن سان
خير محمد پيون کيئن جون خبرون
آيو پنهواروٗن پانڊي
پهتي وڃي پاڙيچن سان

* * *

مون ڈي مارن ڈهون آيو
خبران خير واڌايون
سکيا ٿيا سانگيئڙا
لٽن ڪشال ڪمايون
رتا وتن رنگ ۾
لاک لڳن لايون
جتي خوف نہ خطرو
جوڙي وينا اتي جايون
پٽن تي پالوٽ ٿي
پريا تلاءَ ترايون
خير محمد خوش کيت جا
لک ٿورا ڳڙ ڳايون.

* * *

ڪل مارن منهنجي ڪانہ لڏي هئي
سڌ سنگهارن هيءَ نہ سئي هئي

ڈيهہ ڈاڌاٽي ڪو خبر سٽائي
هيکر منهنجو حال ٻڌائي
اهو ٿورو ٿر سان لائي
ڪوٽن ۾ هيءَ قابو پئي هئي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

منهنجا اباڻا مون وٽ ايندا
وري وطن تي شل وڃيون ويندا
لوئي لياري ڪين لڃائيندا
هيءَ ويڙهيچن وسري وئي هئي

جيڪس اباڻا هئم اوراهون
سڀي اچن مئيءَ جون دانهون
شايد چڙهي ويا پٽ پراهون
سانگيئڙا پنهنجي سانگ سپيئي

خير محمد خوش خبران آيون
وري اُني جون ٽيڙيون وايون
سنجهه صبح آڻي ڏيندم واڌايون
خبر ماڙيچن هاڻي پئي هئي

* * *

پيڪاڻن جا پور
موٽ وجهن ٿا ماري
ساهه ۾ ساندي ڪين سگهان ٿي
سنگهارن جا سور، ٻارڻ ڏنو ٻاري
قسمت هٿڑي قيد ڪيو آهي
انهيءَ قضا جا ڪلور، نه ته ڪير هٿ گهاري
خير محمد خوش وقت جو ٿيندو
ڪنڌيس مارن سان منڪور، هئي هنجهون هاري

* * *

ڪيچئون قصد ڪري آيو ٻاروچل
ڪاڻ ٻانهڙ پنهل پيارو
بين ليڪي ٻانهڙ ٻيڙي
هئي آرياڻيءَ جي اڳ ڏيڻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ساڻ اتاهون سنباهيو ٻاروچل
ورهن کان پوءِ آيو وڻجارو

کل تہ وچ جي پير نہ ڪائي
تان ڪا پنهل هيءَ پرڪا پائي
ستي لوڪ سڏايو ٻاروچل
پوءِ پنيور ۾ ڪير بوهيارو

مهڻا ڏيو ٽيون مون کي مڙيئي
سڻي رهجو ڳالهہ سپيئي
پينر ڪيئن ٽيون پانيو ٻاروچل
ڪانڊ ڪميني نہ ڪندو ڪانيارو

خوش خير محمد پئي پڻيءَ پنهل جي
جانب گڏيس منجهہ جبل جي
ننگ پنهنجو اچي نباهيو ٻاروچل
ور مليس تہ وريس وارو

* * *

ڏاري چڏي هت ڏار
اوهين پنهنجي وطن وجو ٿا
مون جيڏيون تہ مليو ۾ پيارا
ڪن حياءُ هزار
ويري شال ٻڌي نہ وائي
ڪيو الله توهار
جيري جدا آهي جالڙ اهنجو
ماري ٽي محب ميار
خوش خير محمد سان نام خدا جي
پاڙيون قول قرار

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وري ٻاروچل ٻاجھ پوئي شل
ھج تون منھنجي ڪول

لونءَ لکن ۾ تولئي ڪاٽي
پاڻ سجاڻج پنھل آرياڻي
ڪالھ ڪالھوڪي ڪيا ھيئي قول

جاڻي ڏونگر ٻجھي ٿو ڏاڍو
اٿم اندر جو ڪيڇ ڏي ڪاڍو
ساري وندر ۾ وجھندس وڙول

جبل جانب لئي جھنگ پڇنديس
ڪيڇ ويندي آءٌ ڪين ڪڇنديس
ڳلي ڳلي ۾ ڪنديس ڳول

خير محمد خوش نال اھو نيندو
ڇپر ٻئي ڪي ڪين ڇڏيندو
اٽس ٻانيڻ سان ڏاڍا ٻول

* * *

ڇپر ٻئي ڪي ڪيئن ڇڏي ويا
ھيئن نہ اڳ مون ڄاتو ھو

ھڪ تہ منھنجي ھٿئون پيڙي
نياز ۽ نئڙت مون نا ڪيڙي
ساجن مون نہ سجاتو ھو

نڏر ڇڏي ويا ننڍ ۾ پيئي
سنجھي ڪٽي ويا ساڻ سپيئي
ساري شھر پنيور ۾ اوراتو ھو

مان تہ اصل ھيس عيبن ھاڻي
ڪيو سگ ڪيڇين پاڻ سجاڻي
پيڇ پنھل مون سان پاتو ھو

خير محمد خوش جيءُ جياريو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻول پنهل مون سان پنهنجو پاريو
نام ڏٽيءَ لڳ ناتو هو

* * *

عشق عشاقن ڪيو آمين
پرواني جيئن پتنگ پچن ٿا
صوفي ڪن ٿا سودو سالم
بي بها ٿيا بانڪا رالم
آهن آڏوتي علم ج عالم
ماڳ مٽائي ٿيا مسڪين
ڪامل ڪنهن سان ڪين ڪچن ٿا

درس رکيائون دل ۾ ديدون
اندر آديسي ڪن ٿا عيدون
مليو محب پنيون اميدون
ڪعبو قبلو مڪو منجهين
رمز رندي ۾ راضي رهن ٿا
اصلي روحي رکيائون رايو
راتيان ڏينهن سرس سوايو
گيت اناالحق تن ٿي ڳايو
توڙئون نانگا نينهن نچن ٿا

شوقئون ڪن ٿا شاديون شڪرانا
برهه پڙهاين بيحد بيانا
ڳوپيون ٻڌن ڳل عشق جا ڳانا
لڪيو لاهوتي لائون ڏين
پرت پياسي گهوٽ گهمن ٿا

خوش خير محمد مرشد هادي
اچي عرضيءَ تي ڪئي امدادي
ويو وڇوڙو ٿي آزادي
گولي دلبر نال گڏين
پل پل جن جا پور پون ٿا

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جيءَ ۾ جوڳين جا دونهان دکن ٿا
اهڙو نينهن نروار نانگا نچن ٿا

اکڙيون اڙايم دل جي ٽارڻ لئي
سڃڻ پاتو سرمون منهنجي مارڻ لئي
مرکي منل يار کلي ٿو کارڻ لئي
بڙ تي پورو ڪيو چاک چکن ٿا
ڏسي عشق اکيون منهن ۾ موچاريون
چرکن چنيڻ لاءِ بيوس ويچاريون
هڪ اکي سهڻيون ٻيو سرمي سينگاريون
ايڏو تاب تارن ڏيهه ڏکن ٿا

ڪنيل فراقي دل ڪري دانهون
خير محمد جون سڻ تون الاهون
اڄ اگڻ يار منهنجي آڳاهون
پاڻن پيارا سچا سخن ٿا.

* * *

سالڪ کن ٿا سير
بحر اونهي ۾ ذوقئون ذاتي

عام کان اولي عاشق اورن، ساهه سمرٽيون سالڪ سورن
پائڻ نه ڪو ٻيو پير، پائن پرتئون پاڻ ۾ جهاتي

لنگهي لا کان اڳي ويڙا، موتو قبل مري جيڙا
پنڌ تهين جي پير، وڃن وحدت چپ چپاتي

ڏوهه ثواب جا ٽڳا ٽوڙي، پنهنجي جاءِ اڳاهون جوڙي
خير محمد خوش هر جا خير، عشق اچانڪ ڪئي اثباتي

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جڏهن هر صورت حق پائن تا
تڏهن صوفي اچي سر نائن تا

انا احمد بلا ميمي
نور نسورو ذات قديمي
كيون منهن معراج آڻائن تا

مولا ملكن تي حكم هلايو
آڻي آدم جي پيرين سر نايو
كيو سجدو ادب سكائن تا

ڏوئي دل تان غير چڏيائون
چڑهي سوريءَ تي سير كيائون
اهي گيت اناالحق ڳائن تا

خوش خير محمد ڏس خيال عشاقن
كاڻ وحدت جي ويچارا چا كن؟
كيون نئڙت رام ريجهائن تا

* * *

سڻي پورب جا پيغام، سامي سنک وڃائن تا
آڏيءَ ويل اٽائن تا

سڳيون ساز سويل كنيائون تنبن كي ٽي تيل مكيائون
هنگلاج هلڻ جي هام بانكا برحق پائن تا

آديسن جا پنڌ اڙانگا سامي لاهن سر جا سانگا
آهي گاروڑين هك گام جنهن دم وك، وڃائن تا

كمركولا باكشتيون كڑيون جوڳين پنهنجي جان سان جڑيون
تن ساجهر كيا سر جام كنهن دس دور چتائن تا

لاهوتي لاشك ٽيڙا تلك لڳائي تارك ٽيڙا
پڌو آديسين احرام نانگا نينهن نيائن تا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

كن بيراڳي بينڪ جاتي سدا سناسين صحبت تاتي
ڪوڙين ٽيا قتلام ويهي جڏهن وڃائن تا

خير محمد خوش گر گفتارون شال ٻڌي هي پرهه پڪارون
ڪيئن وحدت جا وريام جوڳي جڳت ڪمائن تا

* * *

وهه واهه مٽان ويراڳين
محبت جا مينهن وسايا
بوندان بادل برهه جا
سر عاشقن جي آيا

سورهيه سرن جو سانگو
لاهي لنگهيائون لانگهو
تن ۾ طلب ۽ تانگهو
ڪوپن ته ڪنڌ ڪپايا

سر عاشقن جي سوري
وهه واهه عجب مخموري
نت ناز نينهن نوري
موسيٰ ڪوهه طور جلايا
مجنون سان درد ليليٰ
آيو عشق سر اڪيلي
محبت جا مينهن ميلي
بر ۾ ولين ويڙهايا

خوش خير محمد برهه باري
ڏاڍي عشق آتش ٻاري
برهه لاتي بهاري
نانگا نينهن نچايا

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آهي ڏسڻ ٻڌڻ وارو کهرو
وڃئون عشق عقل وڏو وهرو

اول اسان کي عشق پڙهايو
پرت سبق اهو پهرو

پتنگ شمع تي کيئن نہ پچندو؟
چشمن سان ڏسي چهرو

سوز وارن سان گالهيون سلجن
نينهن جنين جو نهرو

خير محمد ٻڌو ساڻ خوشيءَ جي
سر عشق جو سهرو

* * *

آهي عشق سکر (۱) وري اهڙو
ناهي جام جنت ۾ تهڙو

ڏاڏي آدم پاڻ چکي چيو
هرگز ناهي هن جهڙو

ريءَ پرين پهچائي عرشين
کر کري ٿو کهڙو

اجا تائين اصحاب کهف جا
لاهي ستا سپ ليڙو

خير محمد خوش خاص لڳو دل
صورت وارو سهڙو

* * *

(۱) نشو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تنهنجي ملڻ لاءِ نيڻن ٿي نهاريو
مسين مسين اچي تو منهڙو ڏيکاريو

بادل بهاريون ڳائن ڏهوري
کارڙ نين جي اچن اگهوري
صحن چمن جا تن لئه سينگاريو

بلبل خزان جا گذارا گذر کر
برهه بقا جا نظارا نظر کر
ڏينهن وفا جا گلن سان گذاريو

سهسين رنگ سرود تماشا
ٿيا رس راڳ ملڻ ميلاپا
وحدت کي اوهين کيئن وساريو

خير محمد خوش وسن ميخانا
ساغر چنگ صراحيون ترانا
گل ڦل چمن جا خوب ڦلاريو

* * *

دل کسي دلبر وڃي پوءِ ٿو پڇندیون کرين

محبت سان مستان کيئي
هينئڙو وري حيران کيئي
ساري لوک ۾ نيشان کيئي
لائي لنئون چو ٿو لڙندیون کرين

منهنجي ساهه جو توسان سهو
مون وٽ پايو لالڻ ليئو
تو ريءَ ناهي منهنجو ٻيو
هاڻي هوت ٿو هلندیون کرين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خير محمد تنهنجو غلام
ائين چوي سڀ خاص عام
تنهن کي پياريو جلدي جام
جو ٿو خان خود پسنديون ڪرين

* * *

دردن واري جي دل وٽجي
ڪاوڙ تن سان ڪانه ڪجي
برهه سندي بازار ۾
سر جو سودو صاف سٽجي
زنگ ته ذوق وارن سان
رتيءَ جيترو نه رکجي
خوش خير محمد نال نيازي
ريت انهيءَ راند ڪٽجي

* * *

گيدي گهرندا ڪين
مرد پوندا مچ ۾
تکي جا تلوار کان
ويڙهه انهيءَ وڙهندا
ترهو ڏئي تار مان
گهيڙ انهيءَ گهڙندا
خير محمد خوش ٿو گهري
سورهيه سر ڏيندا

* * *

رَمز پريون اکيون رانجهن تنهنجيون زور لٽن دل زاري
دعوت عشق دلير جهلي، مجني ڪئي منظوري،
عشق بنا سر ڪير ڏئي، هيجل ڪنڌ ڪٽاري.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مارن تير تفنگي خنجر، خوني نين خماري،
جهٽ پٽ جهٽن ظاهر باطن، بيوس دل هماري
خير محمد خوش دل دلبر، وڃڻ ذوق ضروري،
مان ملي محبوب هماراء بادل بوندي بهاري.

* * *

هر رنگ ۾ رلجي وڃي ڪيئن عشق لا مظهر چوان،
ظاهر چوان باطن چوان سو ڪل شي اندر چوان.
هر جا ظهورو ذات جو، صورت اندر اثبات جو،
حيات ۽ ممات جو، آ ڪيل هر هڪ گهر چوان.
ڪنز مخفي اظهار ٿيو، ازلي الست انوار ٿيو،
قالو بليٰ اقرار ٿيو، سو قول ڇو ويسر چوان.
موج مستيءَ ۾ محب، محبوب ۾ ٿيو منتخب،
غبغب اندر غازي بلب، گفتار ۾ گوهر چوان
خوش خير محمد خيال ۾، هر چال قيل و قال ۾،
ماضي قبل هر حال ۾، پير مغانِ رهبر چوان.

* * *

رخ تنهنجي روشن ڪيو جلوو ڪلام الله جو
والشمس ياسين والضحيٰ آهي شان شافع شاهه جو
اڳ نسورو نور هو، تجلو جنهن جو مشهور هو
مرسل وڃي معراج ٿيو روبرو الله جو
يوسف هيو ڪنعان ۾، شاهه عشق جي زندان ۾
مصر ۾ وڃي قيد ٿيو سانگو ڇڏي سپ ساهه جو
مالڪ هر دو جهان، سرور ڪون مڪان
ڪربلا ۾ شهيد ٿيو ڏهٽو رسول الله جو
خير محمد خوشيءَ سان عاشق ڪٽا منجهه ڪربلا
ڪامل ڪن ٿا ڪر اهوئي في سبيل الله جو

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

رس شاهه نجف جا شير علي
اچي عاصيءَ تي امداد ڪيو

مرتضيٰ مشڪل ڪشا
محبن جا آهيو خفي ۽ جلي ،،
منهنجي دل شڪسته شاد ڪيو

نسنگ اچي نعرو هڻو
ڪير جهلي تڪو تاب تلي
ملعون منافق ماد ،،، ڪيو

دير نه گهرجي دم جي
هيٺن ڏي اچو پاڻ هلي
ڪڍي قيد منجهان آزاد ڪيو

خير محمد خوش ڪيو
خاوند جا آهيو خاص ولي
اچي عشق سندو ارشاد ڪيو

* * *

لڏي مرتضيٰ مولي عليءَ ڪان شاهه صفي الله شفا
مرض ڪل معافي ٿيا لڏي جان ساريءَ تان جفا

شوقئون نجف جي شاهه جو، رهه سوالي سنجهه صباح جو
وڃ ذوق ڏيندا واهه جو، ڪر نياز تان ماڻين نفا ،،

حسنين جن هر حال ۾، حامي رهيا هر ڳالهه ۾
عزت عمر اقبال ۾، ڪئي مدد محمد مصطفيٰ

شاهه منقبت منظور ڪيو، دک درد دل جو دور ڪيو
مسڪين کي مسرور ڪيو، لٿا خيال خاطر جا خفا

ڳجها ۽ پترا.
مات = ماريو
نفعا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

بهرو برهه مليو اچي، محبت محل مليو اچي
رنگ معنوي رليو اچي، صورت کلي ساڳي صفا

خوش خير محمد هيءَ سدا، مقبول پئي من جي مدعا
کو دم نہ ٽئي جانب جدا، محبوب سان مهر و وفا

* * *

برحق بدعتي آهيون مولا موالي تو سندا

سرکي سوائيءَ جي پيون صاف ٽئي سارو هنيون
هن کيف ۾ کو دم جيون ٽهين عشق عقل جا سندا
لاتقنطو تکرار آ محمد منو مختار آ
اسان عاصين اعتبار آ جنهن جيٰ ڳٽن آهيون ڳڏا
حب حوض کوثر جي اٽهون بي طلب طوبيٰ جي نٽئون
پيون جام حيدر جي هٽئون مولا علي شير خدا
حر آهيون حسنين جا کامي آهيون کونين جا
دوازدهه[1] دارين جا محبت انهن جي آ مدعا
خوش خير محمد جو عرض فاني ٽيڻ تو ۾ فرض
پير مغان کي هي عرض سڻ صاف صوفيءَ جي سدا

* * *

اچي حاضر حسيني ٿي قلندر لعل مروندي

تون آن حسنين جو پيارو فقر جو سرگروه سارو
کري ملعون تي مارو ٻڌي محکم کمر بندي
توکي چوطرف چوڏاري نمي ٿي هند سنڌ ساري
کابل کشمير قندهاري بلخ بيروت سمرقندي
نہ گهرجي دير مون هاڻي مدد کر شاهه سيوهاڻي
اچي ٿي سيکهه ۾ ساڻي کڌي چڏ قيد مان بندي
مدح خوش خير محمد چئو لٽا پولا مڙيئي پئو
همیشه نياز سان پيو نئو ٽئي دل شاد خورسندي

* * *

---

(1) دوازدهه - بارهن (امام).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هو مالک مختار برحق سالکن سرتاج هو
سفل[1] پيا سوري چون منصور لئہ معراج هو

هو ملک ۾ مشهور هو سڀ ڪنهن خصالت خواج هو
ملک دل جو دست ڪيائين ڪل رعيت راڄ هو

ڏينهن ڪراماتون ڏٺيون جتي هر ملان محتاج هو
هن شهادت شوق جو وڏو عاشق کي احتياج هو

ذاتي گڏيو وجي ذات سان، هو ٽا ڇاڻن علاج هو
موڳن ملن ٽي موت پانيو ڪامل لئہ ڪاج هو

خير محمد خوش سڻ خبر انہ، پڙهڻ جو عاج هو
اثبات ڪر الله کي اتي وحده جو واڄ هو

* * *

عثمان[2] عاشق آفرين پنهنجو جسم پروان ڪيئي
طالبن جي طور ۾ نالو صحيح نيشان ڪيئي

غازي ڪنيئي وک واهہ جو
سانگو رکيئي نہ ساهہ جو
توکي ذوق وجہ الله جو
واهہ درد جو درمان ڪيئي

غازي ٻولي گفتا گوهر
واهہ عاشقن کي ٽيو اثر
اهڙو هيو سالک سڏر
واهہ عشق جو اعلان ڪيئي

تنهنجي درد دل خستي ڪئي
هرگز نہ تو سستي ڪئي

---

[1] اسفل سافلين - گهٽ ۾ گهٽ درجي وارا (قرآن)
[2] عثمان فقيرسانگي، فقير خير محمد جو مرشد پائي هو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ثابت كمر بستي كئي
سرهو مري ميدان كيئي

تو هي سخن چيدا چيا
تاثير تن پيدا كيا
شائق ٻڌي شيدا ٿيا
واهه درد جو داستان كيئي

خوش خير محمد يار جو
هيڙو پكي تنهن پار جو
عاشق هيئن اسرار جو
اڏي وجي آشيان كيئي

* * *

شاهه نقشبندان بادشاهه بخاري
تنهنجو هر طرف فقر فوج باري

تنهنجي طالبن خود هنيو نينهن نعرو
جيئن خواجه عبيدالله احرار وارو
جنهن شاهي قبا ۾ كيو ارشاد جاري

تنهنجي توجهه كيو جامي جگر سوز
بيرنگ بحر ۾ ٿيو شائق شب روز
كئي موج تنهن مرد منصور واري

تنهنجو فيض اظهر من الشمس آهي
تنهنجي طالبن كي كوئي خوف ناهي
رگڙ راز تنهنجي كئي هر هنڌ ساري

تنهنجي بلبلن ۾ برهه جا بيانان
بيخود ترانا درد داستانان
تنهنجو باغ برحق بقا جي بهاري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خوشي خير محمد اصل کان اهائي
هجي شال هردم همئه هيڪڙائي
ملي مصطفيٰ[1] کان توکي تاجداري

* * *

ڪيئن لهي ڪل ڪور شبپر شمس واري شعاع جي
آهي متس دن رين جو اکين اڳيان اونداهه جي
في هٰذاهِ اعميٰ · اشارت دل لايو داناءَ جي
آهي سوجهرو صورت جو سپ ۾ اتر مظهر ماهه جي
ونفخت فيه · فکر ڪر اوڳا انهيءَ ارواح جي
موران نه ٿي موڳا پوئي ڪا سرت دم هن ساهه جي
ڳجهه جان نه ڏونڊيج ڏونڊ ڪي ڪر همت ٿيءَ هماءِ جي
ڪکڙ جان گهر ڪنڊ ۾ هوندي پرن ٿئين پاهه جي
خير محمد کي خوشي اصلئون نسوري ناهه جي
نفيءَ سان نابود ڪر اثبات ٿئي الله جي

* * *

[1] جو هتي انڌو آهي اهو آتي به انڌو هوندو.
[2] پوءِ اسان ان ۾ پنهنجي روح مان ڦوڪيو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سرائڪي بيت

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سرائڪي بيت

(1) هي مرشد مشهور ملڪ وچ جٽ ڪيتا عشق اوتارا
نقشبندي وچ نوشهري دي ماريا نينهن نقارا
سن ڪر چوٽ چلن وت طالب ڪرڪي سر اختيارا
خوش خير محمد ڪر عشق خريدي جي تون وحدت جا وڻجارا

(2) سن ڪر چوٽ چلن وت طالب ٽيون مجمع ملڪي
ٽي دوزانا دلبر اڳون ٻڌ ٻانهان حاضر حلقي
توجهه وچ طلب دي هوئي جان جسر ڳئي جل ڪي
خوش خير محمد ڪل ڪل پئي جيڪي اندر دي هلڪي

(3) مرشد مئن تي مهر ڪيتي ڏس ڏتس حرف حقاني
دين ايمان قربان ڪيتوسي ڪيا وت جند جسماني
جاري قلب ٽيا نرواري نا وت ذڪر لساني
لنگهه لطيفي پار پيوسي سير هويا سلطاني
خوش خير محمد وجود سرڳيا رهيا وچ فڪر دي فاني

مرشد مئن تي مهر ڪيتي ڳئي ڪل هنر مڪر دي
نال توجهه تحليل ''' پڙهايس معنيٰ نال فڪر دي
دم نه ڪوئي غافل هووين رهه هر دم وچ ذڪر دي
خوش خير محمد هوئي خوشي ملڻ دي رهه شاڪر وچ شڪر دي

هڪ ڏينهن مئن مغان تون پڇيا ته ڪيوين لعل لهيجي؟
آکيس چوڙ هڻڻ ٽي گم هڪواري ته وحدت عيان وکيجي
خوش خير محمد دل کول ڪراهين وچون صفت صحيح ڪريجي

دليون طواف دلين دا ڪر تون شبها شڪ نه ڪيجي
صاف آئينه صورت دي وچ پاڇا پريم وکيجي
خوش خير محمد رک سير سچاندا دل دي کول دريچي

ڪر لا اِلٰهَ اِلاّ اللّٰهُ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

(7) دل دريا سموندون اونهي ڪون دليان نون جاني؟
وچ ڪعبي وچ قبلي وچ مسجد مئخاني
خوش خير محمد ڪعبہ خاص دلين دا ويڪ دانا رهن ديواني

(8) دل دريا سموندون اونهي غوطا مار غواصي
جيڪي گهر دي مون نہ ڏر دي نہ ڪردي جان پياسي
خوش خير محمد سر گهول گهرين وچ هٿ لعل جواهر آسي

(9) دل دريا سموندون اونهي غوطا مار مستانا
اونهي وچ عميق دي ڳولين ڏس ڏنس لا مڪانا
خوش خير محمد سر گهول هٿ آسي لعل يگانا

(10) طالب تون ٻئي طرف نہ ڳولين ڪول ويڪين وچ ڇاتي
موتو قبل انت موتو مر ويڪين وچ حياتي
وسار وجود وڃا ورهين ڪون پڇي عين ٽيوي اثباتي
خوش خير محمد جڏان نام نفي ٽيا تڏان مليا نقطئہ ذاتي

(11) ڪي طالب وتن طريقت دي تون گهن حقيقت هڪا
ڪي مذهب ڪيتي مردي تون ڏي دوئي تون ڏڪا
خوش خير محمد دين ڪفر وچ عشق نہ رهندا لڪا

(12) ڪي وت قلبي دي ڪوڏئي ڪي روحي ڪيتي رڙدي
ڪي سير سري دي ڪاڙ ريجهہ خفي وچ ڪڙدي
عاشق لنگهہ لطيفي ويندي نهين اخفيٰ وچ اڙدي
خوش خير محمد وعظ وحدت دا سبق سوري چڙهہ پڙهدي

(13) لا پڙهن لاهوتي لوڪان پڙهہ نہ جاتي
حق دا نام نفي ڪريندي ڪرڪي آپ اثباتي
خوش خير محمد ويڪو خوءِ خامان دي منجهہ ڳئي مصلحاتي

---

[1] مرڻ کان اڳ مري وڃو (صوفين وٽ مشهور حديث).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هک ڈينهن مرشد مئخاني وچ سڈ جام پلايا ساقي
وسر وجود ڳيا اس ويلي دم بيخود بٹيا باقي
نال سکر سپ سير ڪيتوسي ڪيا انفسي آفاقي
خوش خير محمد نشا مول نہ ويسي ٹيا عشق اندر اوطاقي

ڪفر وچون اسلام آٹيندي اتي موت ڪنون حياتي
جس ويڑهي جانب وسدا اس ويڑهي پاون جهاتي
خوش خير محمد ويکو خوءِ عشاقان ڪردي نفي وچون اثباتي

پڑهه تڪبير فنائي والي هٿ چا ڈونهين جهانون
دين ڪفر عشق نہ اڙدا لنگهه ويندا لامڪانون
عاشق رمز اناالحق والي آک چکي زبانون
چڑهه سوريءَ تي ڪرن سواري لنگهه ويندي غير گمانون
خوش خير محمد خيال دوئي دا ڪڍ سٹيا دليون بجانون

طالب ڪون مطلوب نہ ملدا جان جان سين نہ ڪپي
مر پوي پير مغان دي اڳون ذرا مول نہ هپي
بن مرشد راز نہ ملدا توڑي طالب ڪاوي ٹپي
مارين نفس ندوري ڪون نال نفي دي نپي
خير محمد خوش جال هميشه تيڈا جيءُ ڪيون ڪپي

ڪهه ڪهه ديوار حسن وچ تڈان دل قاٹي جڈان عاشق پاتي جهاتي
هوش ڪنون بيهوش ٹيندي منجهه ويندي مصلحاتي
خوش خير محمد ڪل سيس ڪپيندي ويک طالب طلسماتي

خبر معشوقان دي پچو عشاقان ڪنون پچو بلبل مستي باغان
حسن شمع دا پچو پتنگان ڪنون نهين ذوق خبر ذرا زاغان
خوش خير محمد دل درد مندان دي ساڑي بيدردان دي داغان

نال دنيا دل مول نہ هڈين ٹيوين پهلي ستّ پاسي
دام اهين ڪنون دور جاوين متان ويک داٹا دل قاسي
خوش خير محمد مردان خيال نہ ڪيتا توڑي ڈي رهي دلاسي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

(21) ساري عمر ثواب نہ کيتا تر ميزان تليسن
او پچسن مئن کيا کچان الھ جاڻي کيا اليسن
خوش خير محمد اڳون خاوند دي قوران کيون ڪلھيسن

(22) ٿي مھوس مرشد گھنين ٻوٽي قلب ڪماوين
گھت سھاگا ذاتي والا غير وجود وڃاوين
ڏي بوتي نون باھ برھ دي جوشان وچ جلاوين
ين ڪوناري ٿي ڪمانگر (1) ٻينا ھٿ ھلاوين
خوش خير محمد اھا خاص خبر سڏڻي ڪون نہ سڏاوين

(23) ٻوٽي قلب سيئي ڪيماڪي مھوس ملھ سڃاڻن
او نہ سيمابي نہ قلعي ڪاڙھن نہ پارا مارڻ ڄاڻن
خوش خير محمد عشق اڪسير جنھاند اسي مرد موجان ماڻن

(24) ڇوڙ دوئي دل يار نون ڏي صوفي رھندي نال صفائي
عشق آڙاھ وچ عاشق ٻھ ڪي ٻال سڏيندي ٻيائي
خوش خير محمد خوشي ويکڻ دي رکيا خاصان خيال خدائي

(25) انسان قرآن دي ڪر ھڪ حقيقت جاني
معنيٰ جنھان دي مور نہ وڃڻي ھي ڪلام رباني
محو ٿيس مس ڪاغذ ڪانيان نہ رھي نام نشاني
اس جڳ وچ ڪوئي ٿول نہ ٽڪي ٿيسي يڪبار گاني
خوش خير محمد رک خيال بقا دا ڇوڙ فقر ٻئي فاني

(26) ھير ڪنون تدبير پلي دعويٰ عشق ڇڏايس گھر دي
ڪي عشق امالک ٻاھر ڪيتي نہ تہ آھي اھل ستر دي
ڪالي رات ڪنان وچ گھر تي آھس دل پٽر دي
خير محمد اي بيوس ھو ئي ڪا رمز رليس رانول وردي

---

(1) ڪيمينگر

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

(27) هير ڈٹي تصوير ماهي دي جهنگ چير ڪريندي چاري
طرف ماهي دي ويندي ڪاهي وهه واهه ڪريندي واري
خوش خير محمد اي بيوس هوئي نينهن مارينداً نعري

(28) خير منگان تيڈي منجهان داستان شير ماري تيري ڪٽيان نون
وڇڙيان ڪلي ڪران مئن ڏوپ ڏيوان تيري مٽيان نون
خوش خير محمد ماهي آيا اگڙ اساڏي ڪيها پاڻ لڳا ڇٽيان نون

(29) سالڪ سيف ڪرن هٿ لادي نال توڪل طالب
مار مدعي ڪون آڻي منيندي ڪر سٽيندي قالب؟
خوش خير محمد ويڪ مدد مولیٰ دي غازي رهندي غالب

(30) بيدردان دي بڻي تي ٻالڙ والي ڪٽان
عاشق آڙاهه وچ جان جليندي نهين ڪريندي ڪٽان
خوش خير محمد خيال خدائي ٻيا سڀ چوڙ رٽان

* * *

چوڙ دوئي دل يار ڪون ڏيون صوفي رهندي نال صفائي
عشق آڙاهه وچ عاشق اهي ٻال سڏيندي ٻيائي
خير محمد خوشي ويڪڙ دي رڪ خاصا خيال خدائي

جي پڙهدي تڪبير فنا دي هٿ ڪر لا دي ڪاتي
مخفي مرڙ تنهان دا هويا رهن هميشه حياتي
خوش خير محمد بنا مرڙ نه ٿيوي عشق اهو اثباتي

هي ڪعبه وچ هردي اندر او بي عاشق بڻاءَ بڻائي
مئن شودي وچ ڏون ڪجيان دي هو رهي همسائي
خير محمد خوش ڪعبه دل دا ڏيندا عشق گواهي

ساوڙ موج ڪيتي دريائون جل ٽل پڙي گاهان
سکيان موريان سڀ سرتيان آون ڪر ڪي سرخ نگاهان
ڪڙي هان ماهي ملڙ دي ڪيتي رڪدي قدم اڳاهان
خير محمد خوش رانجهن دي مئن ڪڙي پليندیان راهان

اوران ڪردي وعظ نصيحت آپ نه علمئون پچن
رليان ڪيتيان روايتان ايوين جيوين من وچ سمجهن
خير محمد خوش خيال نه ڪر دي لوڀ ڪيتي لچن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جس ماهي نال پريت اساڏي او ماهي نظر نہ آوي
در دلگير هي دلبر ڪٿي مڙڏي سڪدي عمر وهاوي
خير محمد خوش تڏ... ...ي جڏان ماهي مڪ وڪاوي

نال ماهي دل اصلئون هي پچو ڪيڙيان ڪيا وڃايا
ملڪ ملڪان تون پچو گواهي مئن رانجهن نال نڪاح پڙهايا
ڪرڪي مليا عشق ڪابيني ديوچ ماهي مئڪون رب پرٽايا
خير محمد نال خوشي دي ڪر گهٽا گچي گل پايا

ساوڻ موج ڪيتي دريائون وهن لبولب نالي
مل مل سهيان سير ڪرن سڀ آندیان نال اتالي
خير محمد ڪون خوشي رانجهن دي شل ماهي مڙڏهون نهالي

ڪاوڻ پيوڻ وچ ڪرا وت عالم وچ اياٽا
نفعي ضرر دي خبر پويئي سڀ صرف سودي وچ سياٽا
فرقہ بند فقير سڏيندئين اتي رام جپڻ نہ جاٽا
خير محمد خوش خيال نہ ڪرين اي مڪر دا ماٽا

چوڙ مشائخي تان يارڪون ملين ڪر دور مصلا هاسا
ڪيهي وت اٺ ڪتابان پڙهدئين رک محبت دا ماسا
خوش خير محمد پئي ڪم خاوند تي هڪ عشق رهبر دا پرواسا

ڏوتي رن ڏتار ويندي پهلون اوڪي رکدي پاسي
جيوين بات بيانا والي ڪرڪي ڦند فريب لباسي
خير محمد خوش نام خاوند، اي تان هر گز ڪم نہ آسي

تون ذاتي آهوين ذات ٿيوين ڪا صفت اهين دي سڏ پيائي
آک آدم هئي ڪنهن دا ڄايا جنهن دا باپ نہ مائي
خوش خير محمد چڏ خيال دوئي دا هي سڀ همئہ هيڪڙائي

* * *

(1) عصا (لٺ) جي بگڙيل صورت.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سرائڪي ڪافيون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سرائڪي ڪافيون

جوڙ مصور صورت ڪون مٽ خاڪ وچون ڪيتا موجود
آدم نام رکيو هين اس دا خالق ويڪ هويا خوشنود
آدم دي اي عبرت ويڪو اصلئون آها عدم وجود
ڪيهي سبب اهين خاڪي ڪون مل ملڪين ڪيتا سجود
وچ بهشتين بيحد مزي ڪٽي پوکڙ دا ڪيها سود
رمز اهين دا اصلئون رايا شوق وڏي ڪنون ٿيا شهود
جامع مظهر صورت دا هي محبت والين دا مقصود
آپي زور پيا هي ذاتي اربع عناصر وچ آلود
بوتي دي وچ پون پوڙ ڪون ساز ٿئي هن سڀ سرود
حوران ملڪان نال خوشي دي گيت گايا ني مل مولود
خير محمد خوش خيال ملڪ دا ذوق زياده ٿيوي زود
جي عاشق اثباتي دا هين نال نفعي ٿي نابود

* * *

ڪيتا ذات ظهورا صفات وچون
پئي خبر نفي اثبات وچون

جڏان عدم ڪنون پر قدم آيا
ڪر ڪوڙين ڪثرت پدم آيا
غازي ڪا ڪر داڻا گندم آيا
پيتس جام برهه برسات وچون

هر جاءِ حسن دي دست ويڪو
اها رمزان والي رفت ويڪو
گوناگون سڃڻ دي گفت ويڪو
اهين مورت دي محلات وچون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻڌ شوق ڪمر شتاب ويڪين
اهين ابرو وچ آفتاب ويڪين
وچ تاريڪي مهتاب ويڪين
آندا آب خضر ظلمات وچون

خوش خير محمد دلشاد رهين
وچ وحدت دي آباد رهين
ڪنون ڪثرت دي آزاد رهين
ڪرين جان فارغ جسمات وچون

❊ ❊ ❊

ڪڏان گداگر ٽي گذريندي
ڪڏان خيال شهانا وهه واهه
هر مظهر وچ حاضر هوندي
همت دي مردانا وهه و.

قل سير و في الارض سڏيوني
سير ڪرن سلطانا وهه واهه
قدم رکن افلاڪان تي
لنگهه عرض ڪرن آستانا وهه واهه

ڪڏان مشائخ وچ مسجد ٻهه
پڙهدي ذڪر زبانا وهه واهه
ڪڏاهن مڙهي وچ آ منهن پئندي
مست ڪڏان مئخانا وهه واهه

لنگ لانگوٽي دلق دوشالي
صوفيان دي سامانا وهه واهه
ٻڌ ٽيلي ٽنگ ٻهن ٽنگو ٽيان
شاهي مار شامانا وهه واهه

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

کیا حوران تي قصوران هوون
طوبا تي غلمانا وهه واهه
مرد مولا دي رهن مجرد
حرص نه هردو جهانا وهه واهه

خير محمد خوش خاصيان دي بهه
عشق سڻو افسانا وهه واهه
نهين پڇاڻي بحر بي پايان
دردان دي داستانا وهه واهه

* * *

عالم ليکي هي آساني عشق سنو عنوان وي يار
لوکان پوندي خبر نه کائي کبهي برهه بيان وي يار

کٿ يوسف کٿ ذوق زليخان لڳي نين نشان وي يار
کٿ رهيا هي ملک مصر دا کٿ رهيا کنعان وي يار

نال عطار به ايوين کيتس جيوين جڳ جهان وي يار
تيغ تکي هٿ آهس کاتي ويس آهين افغان وي يار

بزرگ شيخ مشائق هويا ظاهر پير مغان وي يار
نالا خوشي کل گهتيا آپي ڳل جڙيا صنعان وي يار

آپي ملان آپي قاضي آپ هو يا سلطان وي يار
عاشق آپ اناالحق هويا لڙي غير گمان وي يار

خير محمد خوش قسم خدائي کل ته آهي کانه وي يار
عشق تساڏا بهون اوبڙا الهه ڏيوي امان وي يار

* * *

الله نال عاشق دم جال ويندي
پهلا بول الستي پال ويندي
ذکر ذاتي اثبات کرن اوچل عجائب چال ويندي
جت طالب کڙ توحيد پڙهن منجهه تسبيح واليا ندي تال ويندي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جنهن سودي ڪيتي آئي سفر سي ميل محبت مال ويندي
عاشق وحدت دي وڻجاري جائي ڪر واحد نال وصال ويندي

مار نسنگ نوبت نينهن والي شينهن ڪيڏڪي درد ڏمال ويندي
خطري خام خبيثي لاسيتي ڳوري ڳاهڻ ديوچ ڳال ويندي

گهن رندروحي جڏان پنڌ پون ڪر نفي دي نال نيڪال ويندي
هادي نال سالڪ هڪ هوندي ٻوڙا ٻيائي والا ٻال ويندي

خوش خير محمد خوءِ عشاقان ويڪو لنگهه عرض ڪنون خيال ويندي
عاشق جذبي جوش جولان ڪنون اڏ برهه بانڪي برحال ويندي

* * *

اڃان جاءِ نهين ڪسي آوڻ دي
ريءَ عشق حسن لئي پاوڻ دي

مرد هووي منصور جيوين ڪو
پي ٽيوي مخمور تيوين ڪو
ڳالهه ڪري منظور ايوين ڪو
سوليءَ سر چڙهاوڻ دي

گوءِ ميدانون چاوڻ غازي
سورهيه ڪيڏن سر دي بازي
رند رضا وچ رهندي راضي
خوشي اهين جسر جلاوڻ دي

عشق اصل آفات سمائي
ملڪان مورون منهن نه لائي
خوشي اهين ڪون آهه اهائي
خاڪي دي سر ڪاوڻ دي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اول سري عرض رکيوني
تڏان وت ساقي سرک ڏنوني
خير محمد خوش خبر ڪتوني
مستي دي ملهه چڪاوڻ دي

* * *

سهڻي صورت ويک سبحان ڪهون
اي جهان سارا لامڪان آيا

جبريل سلام پيغام ڏيندا
اسان ڪلام اتي اسلام آندا
ڪنهن وحي دي واتون ڪونہ سڻيا
احمد عربي دي ذوق زبان آيا

اس بيرنگ دا ڪوئي رنگ بہ هي
جنهن جنگ عشاقان خدنگ جهلي
مزگان تير نينان ڪيئي ويرماري
ابرو قوس قزح دي ڪمان آيا

جنهن خواب زليخان بيتاب ڪيتي
ڪنهن خواب دا سارا جواب ڏنا
ڪيهي عشق دي ذات صفات ڪهون
بن يوسف وچ ڪنعان آيا

خوش خير محمد سر گهول ڪري
جڏان ٻول جاني گهنڊ ڪول ڪري
ڪر اسم تي جسم دا ترڪ ويکو
اي گفتا غيب لسان آيا

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تيڈي حق دي نال حياتي هي
اهو روح جسم وچ ذاتي هي

جيڪي جيندي ئي مرجيسن پئي
وچ هر دوجهان ڳوليسن پئي
پيالا آب حيات دا پيسن پئي
جنهان جهات اندر وچ پاتي هي

الانسان سر اظهار ويڪين
لانينهن نسنگ نروار ويڪين
ڪر ونحن [1] دا ويچار ويڪين
اي گهر تيڈي دا ياتي هي

تيڪون غفلت دي نت نائم [2] هي
درياهه حقيقي دائم هي
سدا بحر بقا دا قائم هي
اي مچلي آتي جاتي هي

خوش خير محمد ٻئي خبر ڪنهان
متان ٻول سناوين ٻيهر ٻنهان
سر صدق ڪرين سئو وار تنهان
جنهان اسم جسم تون ڇاتي هي

* * *

ڪيهي ريت عجائب رڪدي هو
پهلون پاڪي ليا پچي ڇپدي هو

تيڈي حسن ڪيتي هل هلان
پوندي سر عشاقان پل پلان
ڪوئي غير ٿيوي هادي حق دي هو

---

(1) ونحق اقرب اليه من حبل الوريد= خدا انسان کي ساهه جي رڳ کان به ويجهو آهي.
(2) نائم (نوم) = ننڊ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جتان مڑچي بڌ تسان آپ ملو
اٽان دين ڪفر سپ سيڌ چلو
هوئي فتح جيڏي رخ رکدي هو

جتي مل ڪڙو تي ملواٽي
تتي آيا سر سولي تاٽي
آپي آک اناالحق چکدي هو

خير محمد خوش ٿي گهورين
ڏي سينا سپر منهن نا موڙين
هڻ ڪيون لوڪان وچ لکدي هو

* * *

اندر دل دل رکدئين غير، ڪاهي ڪو درويش سڏيندئين؟
گهر اپني دي خبر نہ رکدئين من اندر وچ مير
عالم ديوچ پيش سڏيندئين
سينا اپنا صاف نہ رکدئين ڏونڊ اندر وچ ڊير
باهر ڪون ول ڪيس ملينديئين
خبر نهوي ڪا ذات صفات دي سرت نہ رکدئين ڪنهن سير
ول ول اپنا ويس مٽيندئين
خوش خير محمد قلندر نہ چلسين نينهن نچاوين پا ڪي چير
پچي اپنا ديس ڏسيندئين

* * *

اهو نهين ڪو اور اندر ڪون الیندا
خاڪ لباس دا خاڪي پهريا خرقہ آدم دا جوڙ
حسن ديوچ هليندا
آپ عاشق معشوق اهوئي عشق لائي گهنگهور
چشمان ڪون چليندا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

قاضي هوڪي فتويٰ ڏيندا سوليءَ تي سر گهور
اناالحق ٻول ٻليندا
خوش خير محمد لنگهه خيال پري پيا مطلب نيتا چڪ توڙ
رمزان نت رليندا.

* * *

اس ٻولي دا سمجهڻ قير
لوڪان پوندي خبر نه ڪائي

تون ذاتي تيڏا سير صفاتي
وچ نه رهيا ڪوئي غير

فنائي دا قند قهلايس
لکين وچون ڪو لکسين شير

ٿي طالب توحيد نه ڇوڙين
نال وحدت دي رکين وير

خير محمد خوش خاڪ اڳي ٿيا
الحد وچ وڙيسين ڪير؟

* * *

دلبر وسدا دلبان دي ڪول
پري نهين هي پڻ اول

پرين اپنا ڪيون پار ڳلينديئن .
تيدا تئن وچ گڏ جلينديئن
ڪر فڪر سيني وچ قول

پڙهه پرهه مسلا لوڪ منيندئين
لک لک ڪاغذ ڪالي ڪرينديئن
صرف نحو ادا پيوئي پول

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

رمز رانول دي صحيح سجاتي
هويا گهر هکي دا ياتي
ڏوندي نه سجيان گهٽيان نه گول

خير محمد خوش خيال سجايا
پير مغان مئن کون ٻهه پرجهايا
هر دم چنگ برهه دا چول

* * *

مئن دي نال جنهان مئن منڊي
تنهان نينهن نسنگ نيايا

هک مئن مست ڪريندي بيخود
ڏوجهي ڪري دل ڪڏي
جنهن فرق فرعون ٻڙايا

هک مئن تحت الثريٰ سڏيندي
ڏوجهي وصال دي وڏي
جنهن سوليءَ سر چڙهايا

هک مئن شرع منظور نه ڪيتي
علم عقل سوين سڏي
ته به عشق دا اپنا رايا

خير محمد توهين تو وچ
گهر لڏو سي گهٽي
دعويٰ چوڙ ڪي درسن پايا

* * *

وهه شمس الحق ديان شاديان، پرت ڪنون پرچيندا
ڪوڪي صلح سرچيندا عشق ڏيتان امداديان
نال جنهاندي رڪدا ياري سر سلامت ٻهون خواري
نال تنهان لک تعديان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مجنون اپني راڄ وڏيرا دست ليلي ٿيا دل دا ديرا
ڪيڏي ڳيان ڪل واديان
سوپا نالي مجنون ثاني سنڌ ملڪ وچ سوڌ نشاني
ڪر ڪر ڳيا فريادیان
عشق سدا آباد وسين تون شيرين تي فرهاد رسين تون
برهه سڻو بربادیان
خير محمد خوش عشق هي آيا آوڻ نال ايسا رنگ لايا
ٿيان ملڪين ملڪ منادیان

* * *

عشق اهين دي عجب تماشي، سوليءَ تي سلطان پچو
شاهه عنايت سخن سچارا، جنهن سرڪيتا عشق امارا
حيدر دا هي جَر پيارا، سر نيزي نيشان پچو
شوقون شيخ عطار ڪهايس، سرمدا سرڪيوين ڪپايس
شمس منلين دي هٿون مارايس، مست ساري ملتان پچو
گهاٽي وچ بلاول پيڙيا، برحق ڏاڍي بره پڪيڙيا
تنهن ڪون وانگر تيل نپيڙيا، جوش جبر جولان پچو
غلام احمد گل مولائي، وحدت دا وڻجارا جائي
ڏي سر صوفيءَ سوپ ملهائي، ڪابل ڪوهستان پچو
بسطامي سر برهه باراني ذات منزه نور نوراني
سارا هويا سر سبحاني عاشق اعظر شان پچو
عشق اچانڪ پاتي جهاتي، ڪيڏي ڳيان ڪل بانگ صلاتي
چر ملامت سر تي چاتي، ڳل جٽيا صنعان پچو
شاهه منصور ماريا نعرا چڑهه سوليءَ تي ڪيتس نظارا
ويڪڙ آيا عالم سارا سر غازي گمان پچو
خوش خير محمد ڪيا ليک سڏيندا ڪوڙين عاشق قتل ڪريندا
تنهن سوا تعزير ڏويندا، برهه خبر برهان پچو

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

کيهي عجب تماشي ڪردا وهه واهه
گهور ٽيا هر گهر دا وهه واهه

ڪٿ حاجي حرمين سڏيندا
ڪٿ گنگا گرنار پوڄيندا
ڪٿ غازي ٿي سخن ڪريندا
دين ڪفر نال لڙدا وهه واهه

ڪٿ مسجد ڪٿ مڙهي لهيندا
ڪٿ جٽيا گل تلڪ لڳيندا
ڪٿ ساڌو نام سڏيندا
پوٿي پڙهه ول پڙهندا وهه واهه
ڪٿ صحيح سلطان سڏيندا
طرحين طرحين حڪم هليندا
ڪٿ گداگر ٿي گذريندا
ڪٿ بڻ دا بردا وهه واهه
مذهب اپٽي آپ بڻيندا
انت علم ٻئي ڪنهن نه ڏيندا
ڪٿ شيعا ڪٿ سني سڏيندا
ڪٿ بزرگ ٿي ڪڙدا وهه واهه
نهين نياڻ ڪرڻ دا ڪوئي
تيڏا معلوم تيڪون سپوئي
خير محمد خوش خيال اهوئي
وحدت نال وڇڙدا وهه واهه

* * *

بيخودي وچ جسم نه ڪوئي
رمز اناالحق هوئي وهه واهه

جس دن آپ الست ڪيتوئي
اس دن اي من مست ڪيتوئي
دلڙي اساڏي دست ڪيتوئي
اور نه آها ڪوئي وهه واهه

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

بي مثل هويا روح روحاني
اصلون آهون لامكاني
برقعا كر آيا انساني
صورت سير كيتوئي وهه واهه

اربع عناصر آڇ ٽكياسي
بيخودي او باس نه باسي
مستي تول وكامن ماسي
سالك سمجهه ڏٺو ئي وهه واهه

خير محمد خوش مست ميثاقي
حق دي نال هويا هي باقي
دستون آب حيات دي ساقي
پيالا عشق پيتوئي وهه واهه

* * *

جيكو دم قدم نه ڇاڻي
نالي تنهيندي كر كيها

ڳجهه دي ڳالهه نه سمجهن ڳهلي
راز بنا محرم كيها

پنڌ عشق دي نهين پڇاڻي
خيال خدائي ختم كيها

پيوڻ سيتي ٽيون پاسي
سرك اهين وچ سر كيها

خير محمد خوش خيال خدائي
غازيان نون ول غم كيها

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ول ول مسلي وعظ سڻيندئين
پنا پرت دا پڙهيا نهين

هٿ وچ تسبيح ڪرين طمع دي
عشق جڻيا ڳل جڙيا نهين

ٻڌ دستار منبر تي ٻهندئين
چاڙهي عشق دي چڙهيا نهين

هستي هووڻ دي ڏيندئين هوڪي
لام جسم وچ لڙيا نهين

عشق ڪنون انڪار ڪريندئين
من محبت وچ مڙهيا نهين

خير محمد خوش خيال ڪوئي
عشق وچ اڙيا نهين

* * *

آدم دا ڪر بيڪ بهانا
اول آخر آئين تون

هو عاشق معشوق بنيندئين
رمزان عشق رلائين تون

هو ملان منصور مرائين
اناالحق الائين تون

آپي پير مريد سڏيندئين
ڪيهي فڪل ڦلائين تون

خوش خير محمد ٻيا سبق نه سڪيا
وحدت وعظ سڪلائين تون

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

عشق ٹيا جڏان آ اظهار
گم هويا تڏان عقل ويچارا

عشق منبر چڑهه ڪيتا وعظ
ويڑهه چلي سڀ وهيا ڪاغذ
پڄ پري ٹيا علم سونهارا

جوئي ايندا سخن پليندا
حاڪم هوڪي حڪم هليندا
مار ٻيٹا وچ ملڪ نقارا

ڪن ڪرو تسان خبر اهين دي
ڏيهان وچ هي دانهن جنهين دي
باز آندا سر بي اختيارا

خير محمد خوش عشق اڳون آزي
پا پلئه ڪر عجز نيازي
آڪ ايوين جيوين حڪم تمارا

* * *

برهه هادي دا بيپرواهه
مئن سر آيا ڪاهو ڪاهه

عشق عقل دا ٹاهه نه ٹهندا
عالم نون اهين ڳالهون نه ڀاوندا
آ پڪي هڙ اسادڻ پوندا
ڪر ڪي مهر دي نظر نگاهه

مست چشم جڏان موج ڪريندي
سر عشاقان دي اوج ڪريندي
چوطرف چا فوج چڑهيندي
ساري ملڪ تي سڀ سپاهه

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

درد تساڈي دي دلبر سائين
ٻئي ڪنهن نون مئن ڳالهه سڻائين
عرض اساڏا اهو دل لائين
جا وڻي تئين ڪون سائي وهه واهه

خوش خير محمد لڳا نينهن نه ولدا
روز ازل دا هي اڄ نه ڪلدا
جهلئي اساڏي هڻ نهين جهلدا
ڦوڪ ٻليندا عشق آڙاهه

* * *

آيا ٻهون سڪ پايا وهه واهه
آدم بن ڪي آيا وهه واهه

ارض سما وچ نهين سماندا
عرش ڪرسي اندر نه ماندا
وفي انفسڪم آپ الاندا
صورت وچ سمايا وهه واهه

وچ بهشتين گندم دانا
هويا ايوين جيوين حڪم ربانا
داڻا ڪاوڙ دا عذر بهانا
آپ ڪون ويڪڙ آيا وهه واهه

سير ڪرڻ دا خيال پيوئي
ڪن فيڪون في الحال ڪيتوئي
مرضي مبارڪ اصلئون هوئي
ايڏي آوڙ دا رايا وهه واهه

خير محمد خوش هول نه ٻي ڪا
عين تي غين دي صورت هڪا
نال نفي ڪر نقطئه ليڪا
لا سيتي سو لاهيا وهه واهه

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

عشق سارا تقدير
متان کو تدبير هلاوي

مومل ڪردي راڻا راڻا
سهڻي گهر دي سير
ميهر ريءَ آرام نه آوي

سسئي ڪارڻ پنهل پنڌ وچ
رانجهن ڪيتي هير
جهنگ سيالیان دي ڪول نه آوي

يوسف وچ بازار وڪاڻا
آئي مل مشير
شاهان نون چا بردا بناوي

شاهه منصور نون سوليءَ اتي
عشق هويا اڪسير
اناالحق آواز الاوي

شيخ صنعان ڪون عشق پوايا
ڳل جڙيا زنجير
بس ڳالهه اها تڙڦاوي

خير محمد خوش عشق ماهي دي
ڪيتي برهه بهير
برسر بار برهه برساوي

* * *

اڳ آدم ڪنون آهي ڪٽان اها عشق امانت
سهڻي مکي سوغات اساڏهون
افلاڪان سر آڇ ڪڙوتا ملڪان منهن نه لائي
اها سڻ بار ملامت

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سمجھ اهين نال رکو صحبت انهان نال اهائي
کيتي کيهي عشق عدالت

شمس عطار منصور ملڻ دي رندان رمز رلائي
اها کل کاڻ شهادت

خير محمد نال خوشي دي طالب توڙ نباهي
ملي وڃ مور سلامت

* * *

ڄاڻون هنر حساب نہ ابجد کا
آيا عشق اسا کن لاحد کا

صورت معنيٰ سمجھ سجاڻين جزمان نقطي نينهن دي ڄاڻين
حرف هِجي کرشک نہ آڻين الف بيني اَبرو مد کا

هر جا ذات ظهور ويکون حسن قبح کل نور ويکون
سارا تجلا طور ويکون ڳيا خيال خطرا نيک بد کا

کنز قدوري منطق معنيٰ کشف کرامت کوڙ بيانا
عشق پڙهايا الف يگانا اسير صحيح ٿيا احمد کا

خير محمد خوش عشق وڻيوسي طالب ٿي تنهن طرف تڻيوسي
وحدت والا ملک ماڻيوسي اهين سهڻي صورت دا صدقا

* * *

کوڙ کسب نهين ڄاڻدا
عشق اويڑا برهه پليرا

نفل نمازون ورد وظيفي
عشق بنا کل ڳالهه ضعيفي
تال تعصب نهين ڄاڻدا

کڏان بادشاهه کڏان گداگر
کڏان ڇهڑا کڏان چماگر
حسب نسب نهين ڄاڻدا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

كڏان هندو كڏان مسلم
كڏان بيراڳي كڏان برهم (1)
دين مذهب نهين ڄاڻدا

كاڻ معشوقان عاشق مردي
خير محمد خوش بن دلبر دي
محض مطلب نهين ڄاڻدا

* * *

كر ياد الستي ٻول ميان
ٻه كلهه كيتي هني كول ميان

هٿ كر لا دي كاتي تون
پچي عاشق كرا ڏياتي تون
پاءِ دروني جهاتي تون
ويك چشم اندر دي چول ميان

چوڙ ڦٽي كر ڦند ڦكل
چوڙ نقل كون گهن اصل
آزما ويكين عشق عقل
وچ تر ميزان دي تول ميان

سڀ خلل وچ كيڙي هي
ميڏا رانجهڻ وسندا ويڙهي هي
ونحن اقرب نيڙي هي
پڳي بلاشك ٻول ميان

خوش خير محمد شادي دي
وچ آيا وحدت وادي دي
هڻ نال حكم هادي دي
نت رهسون قدمين كول ميان

* * *

(1) برهمڻ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جوڳي مرڻ نهين مرجاڻي
تون ته جاڻ اهين ڪون جاڻين

دم دم جهاد ڪرن جڏاهين
اڪبر نالا پيس تڏاهين
خوف خطر لا هيڻ لنگهائين
پچي باغ بقا دا ماڻين

هردم ويڪ حسن دي مچ تون
پئو پتنگان وانگي وچ تون
سڙ اڻاهين ٿي ول سچ تون
ويندي هئي رين وهاڻين

عاشق آڙاهه وچ جان جليندي
اهي خاص خليل سڏيندي
مرڪي جي محبوب ملهيندي
ڪردي ريجهه رهاڻين

ڪنهن قصي ڏهون ڪن نه ڏيوين
خير محمد خوش ٿي مئي پيوين
پي جڏاهين بيخود ٿيوين
ڪر ٻهه عشق آکاڻين

* * *

شهنشاهه آيا هويان شاديان
مل ڏيوو مبارڪباديان

نول گهوٽ نوشهري دي وچ
ڪيتيان عشق آبادیان

صاحبزادي سير ڪريندي
گهٽ گهوڙيان تي گاديان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فيضُ فقر تي ظاهر باطن
هردم ميڏي هاديان

خير محمد خير پيا منگدا
ٿيان ملکان ملڪ منادیان

* * *

سير وسر ڳيا لا مکاني دا
عشق صورت انسان ڏٺم

وفي انفسکم سمجهه اشارو
سير هويا سلطاني دا
فائق دا فرمان ڏٺم

عشق گهتيا وچ کفر دي
کم نه ڇاڻان مسلماني دا
ڳل جڙيا سلطان ڏٺم
مجنون محو هويا وچ ليليٰ دي
درد لڳس دلجاني دا
بران وچ بيران ڏٺم

خواب ڪيتا بيتاب زليخا
ويک حسن ڪنعاني دا
محبت وچ مستان ڏٺم

ذات پاڪ محمد هي
عجب راز روحاني دا
شمس قمر قربان ڏٺم

خير محمد خوش هر مظهر وچ
اتم هويا انساني دا
نقش اهو نيشان ڏٺم

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

کيا انصاف آکان تيڈي آوڻ دا
ڈاڍا لائق کيتئي ليئي پاوڻ دا

نينان ناز پريا هن رنگارنگي
ٻڏکي ٻاڻ مرينديان مشک ٻنگي
دلڑي زلفان زوري زوري ونگي
کاکل کنڍڑا گهتيئي نه چڑواڻ دا

هي حسن تيڈي دي ملکان ملک هولي
لڳي لون لون دي وچ للکار لولي
تيڈي منڑي ٻهگڻ هي ٻولي
سچا سخن تيڈاهي الاوڻ دا

تيڈي اتون قربان کران
سر صدق صدق جند جان کران
تئن تي گهوران کون مکان مکان کران

خوش خير محمد هادي آپ ڈتا
پيالا وحدت دا پر پاک پيتا
اهين شوق شراب مست کيتا
نشا نينهن چڑهيا نينهن لاوڻ دا

* * *

آيا ڈولڻ اج رات
موري گهر شاديان

ڈونهين جهانان وچ نه لين
درد جيهي درجات
عشق آباديان

حسن تيڈي ديان ڳالهين هليان
هر ڳلي ياتو ٻات
ٻهون من پانديان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نال عشاقان ڪريندئين
لن تراني لات
گيت مئن ڳاندیان

هر جا حق ظهورا ڪيتا
اناالحق اثبات
گيت مئن ڳاندیان

خير محمد شاهه عبدالحي دي
برهه لائي برسات
وهندیان وادیان

* * *

وهه سير چمن گلزاري وي
مست اکين مخمور ويکو

جوڙ محبوب آون جهڙ بادل
زلفان مينگهه ملهاري وي
چشمان دا ڪجل ڪلور ويکو

هٿين پيرين رنگ حنائي
ٻيڙا ٻانهين الاري وي
سر ساجن سالور ويکو

جوڙ جادو جڏان سحر چلاون
جوڪا جان پياري وي
لٽڻ دلين دستور ويکو

حسن ديان بجليان برهين واليان
آون بي اختياري وي
تجليان سي ڪوهه طور ويکو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خير محمد خوش برهه بياني
عاشق دل اجاري وي
نوراً عليٰ نور ويكو

* * *

دم دم اسا ڏي دل تي
هي تانگهه تيڏي پيارا

روز الست لاكون
قرنا ڏنا ستا كون
تئن بن ٻهون هلاكون
كر آوڙ دا اشارا

اهين ڏينهن لاكون تائين
سڪ تيڏي سهڻا سائين
گهنڊ كول مك وكائين
مر ويكي عالم سارا

تيڏي عشق دي امانت
ماڻهو ڏيندي ملامت
ساجن هووين سلامت
تي آءُ تون اظهارا

خوشي تيڏي خير محمد
اوئي ڄاڻي عربي احمد
برحق مربي محمد
لاالله جنهن دا لارا

* * *

سمن تي سارنگ آيا هي
مجلس سڀ موجود مهيا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ساري محفل مخمور شرابي
هر هڪ سبد سڀايا هي
حق هويا ڳيا شڪ شبهيا

جهڙ بادل مل ڳاون منگل
رعد ويکو رنگ لايا هي
مينگهه ملهار تي عجب گويا

بجليان وهه برساتان لايان
تا تا ناچ نچايا هي
تال تماشي ٿيا ٿيا

بولي پپيهل پرت پکاران
چيهل چنگ وڄايا هي
واهه ڪوئل دا رنگ رسيا

خير محمد خوش هر مظهر وچ
حسن ويک هرجايا هي
رم رم دي وچ رهبر رهيا

* * *

دلبر آيا ميڊي ديس
آ مل سئيان ڈيوو مبارک

مولا اسانون آڻ ملايا
ڈس جهين دا ها پرديس

ساڻ سڳن ڪر ساجن آيا
زلف وسيهر ڪالي ڪيس

رم جهم آيا رات انڌاري
ول وسڻ دا ڪرکي ويس

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خیر محمد خوشیان هویان
کرو سئیان هڻ لال لبیس

❊ ❊ ❊

پرین الهه آڻئي تون آءُ، ڀهون تئن نون سنيليندیان
مئن ته ڪڙي پليندیان راهه، نت نت ڪانگ اڏيندیان

اوڏون روز الست دا پرين
ايڏون اڇوڪا ڏينهن
وڃون ورهه گذر ڳئي ماهه
نوبنو تئن نون ڏيکيندیان

ماڻهو مئن ڪنون پڇدي
ڪجهه آندئي دلبر يار
مئن نون مل ويندیان منهن پاءِ
عالم نون ايوين اکيندیان

ماڻهو ڏيندي مهڻي
رب ديس آڻئي ميڏي يار
مئن ته هل رهي آن تيڏي ناءُ
سرتیان وچ اسٽيندیان

خوشیان ڪر ڳيون خواب وچ
خير محمد نال
پرين ويندئين درد دکاءُ
جوشان وچ جليندیان

❊ ❊ ❊

ويڪڙ نال دلين لڙ نيندا هي
چشمان چست جڏان ول چيندا هي

اکيان مست قدح مخمور ڏوهين
نينان نور پريان گهتن گهور ڏوهين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نازان نال کرن چکچور ڏوهين
جڏهن ڏار ڪجل دي ڏريندا هي

لب لال سونهن سرخي نال اوپر
بنيا نيلم دانہ خال اوپر
ويکو غنچہ دهن مشک مثال اوپر
هڙ پان مساڳ ملیندا هي

بئنسر بيني نقش نراڙ بنيا
جهالر جهومڪ جهرمردار بنيا
دهري دام دلين هس هار بنيا
ڳل مالها پا ڪي مريندا هي

خوش خير محمد ڪيهي بات سَلي
جيوين شيش محل وچ شمع بَلي
اٽان ذات صفات دا هل هلي
نحن اقرب آپ الیندا هي

* * *

ڪنهن شوق تماشي شاهہ آيا
سامان سوڏا با سپاهہ آيا

آيا شاهہ اگڻ ٽيان شاديان
ويڑهي ويڑهي مبارڪ باديان
ٽيان ملڪان ملڪ منادیان
وچ مصر ڪنعان دا ماه آيا

ڏاڍي فوج حسن دي باري هي
سارا لشڪر نين خساري هي
ڪر حملا چڑهدا زاري هي
سر عاشقان دي ڪا هو ڪاهہ آيا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻڌ مورچا آ ميدان ڪڙن
چوطرف نينان دي بان لڙن
اڳون دلبر دي ڪي خان ڪڙن
ويڪو بانڪا بيپرواھ آيا

اھين مثلي دي وچ بي مثلي ھي
وھ واھ عجائب وصلي ھي
خوش خبر محمد دل تسلي ھي
بن آدم ٿي الله آيا

* * *

ڇني زلف اتي رخسار ميان
ڪڍ ڪاڪل برھ بازار ميان

ھر جاءِ حسن دي ھوءِ ويڪو
سارا ملڪ مڙئي خوشبوءِ ويڪو
وھ واھ حسن ھيڪار ميان
جيوين عنبر مشڪ تاتار ميان

مزگان مڙچي ٻڌ صفان جوڙ ڪڙن
عاشقان نال امالڪ روز لڙن
ڇني نين تفنگ نروار ميان
ابرو سيف سڻن ڏو پار ميان

ھنين خوف خطرا اھين راھ اتي
سوين چوڪيان زنخ تي چاھ اتي
ھڪ غبغب والا غار ميان
ڏوجھا دام گيسو خمدار ميان

اٽان جاءِ نھين ڪسي آوڻ دي
ريءَ عشق حسن لئه پاوڻ دي
رخ تي ويڙھ بيٺي ول مار ميان
جيوين چندن ڪون چوڏار ميان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تيڏي ديد دونالي مار پري
چوهان جڏان چٽي لک خون ڪري
مزگان تير پرون تلوار ميان
اهي هيبتناڪ هٿيار ميان

چل عاشق وچ چوسول ويڪين
وچون آپ وڃاڪر وصول ويڪين
خوش خير محمد صد بار ميان
ڪيتا وحدت دا واپار ميان.

* * *

ڪول سنايا خاصا خيال
خاصان ڪون اڄ هادي رهبر
من راني برحال
فقر راني هويا اظهر

* * *

احد احمد ميم سڃاڻو
آپ وچ گم ٿي آپ هي ڄاڻو
وهم وڃائو وٺ نهين وال، موحد ماڻو وحدت نمبر

ڪثرت گم ڪر وحدت اندر
وحدت ظاهر ڪثرت اندر
محبت موتي مالا مال، سپ سماوي دل دي اندر

حق موجود وجودي ڄاڻو
هر وجود وچ غير نه آڻو
ڪل شيءِ محيط مثال، و في انفسكم تسليٰ اكبر

خير محمد خوش خيال خليلي
آتش آڙاهه آب سبيلي
سير صفاتي جوت جمال، آتش وچ پيا گهمي سمندر.

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اکيان ساڳي يار سڃاتا
پول ٻئي ڪنهن پلڊيان ناهين
چپ چپاتي چلڊيان چوري جان ڪجهه آکان پوندیان جهوري
جهلئي اسادّي جهلڊيان ناهين
لڙ ڪي چلن مڙ پالڙ ناهين دوست بنا دم جالڙ ناهين
پلئي اسادّي پلڊيان ناهين
لک لک ڳجهيان ڳهين ڪريندیان عام ڪنون ٻهه اولي اليندیان
سوز اندر دا سلڊيان ناهين
خير محمد خوشي نال وڃڙيان وڃ امالڪ اوکي هنڌ اڙيان
لڳيان پچون تي ولڊيان ناهين

* * *

جوئي امر اهو منظور
سهڻا تون ئي جڏ ڪڏ وسدئين

مرسل ڪون معراج سڏايئي
افلاکان سر عشق آڻايئي
نوراً علیٰ نور، ڏيهه اپڻا پيا ڏسدئين

موسیٰ ڪون ول محو ڪتوئي
هوش حيرت وچ نتوئي
طالب ڪون سر طور، ڪر ڳالهين دل ڪسدئين

وچ شرع دي تون جو وسدئين
دين ڪفر دي مسلي ڏسدئين
عجب تيڏي مذکور، رمز رندي وچ رسدئين

خوش خير محمد ٻي جاءِ نہ ڦولين
دلبر دل اندر دي ڳولين
هردي وچ حضور، ويڑهي وحدت وسدئين.

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آدم کا اسرار ويکو
اس صورت کا اسرار ويکو

لامکان مکان جسي کا
سالک ڪردي سير اسي کا
ڪم نهين اٽ هر ڪسي کا
عاشق کا اعتبار ويکو

صورت سير صحيح ڪر سارا
اندر باهر نور نظارا
هر جا آوي نظر پيارا
چوطرف چوڏار ويکو

بيخودي وچ بيشڪ رهندي
هستي هووڻ آپ نہ ٻڌندي
عاشق اٽاهون آڪ سڙيندي
سولي پر هسوار ويکو

خير محمد خوش خبر هليندا
چشمان اي وت ڪون چليندا
اندر ٻوليان ڪون ٻليندا
سمجهہ گويا گفتار ويکو.

* * *

رمز رندي وچ رهڻا
سانگ سري نا ڪرڻا
سورهيہ ڪڏ ڪڏ سر سڙيندي
مانجهي نا ول منهن مڙيندي
هستي هووڻ مار هڙيندي
هي موت ڪنون اڳ مرڻا
عاشق جت هن آپ اڙئيندي
پير نهين سي پچي پڙيندي
ڏکان دي وچ سڪ ڏسيندي
ڏيک ڏکين نا ڏرڻا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نيهي جثان نينهن لٽيندي
سينا اتي سپر ڪريندي
توجهه تکي تير جهليندي
پلک پچي نهين پوٽا
خير محمد خوش خبرداري
هادي اڳون هي هر واري
نازڪ نينهن ڪيتي نرواري
سيس سهٽي اڳون ڏرٽا

* * *

ناز نينان دي نال
دل لٽي هي واليان والي

بولا بئنسر لبان تي لٽڪي
هوش عاشق دا هر دم هٽڪي
مشڪ ملي سر ميندیان سٽڪي
گهتدا ڪمند ڪمال
چلڙي چم چم مينا ڪاري
سرخ سفيد سيهه گلزاري
نينهن ڪيتي هي نرواري
ڳل پا مالهان مال
چولا پيلا سر تي چيرا
ڪَن ڪنڊل موتي هيرا
رخ روشن ماهه بدر منيرا
عجب چليندا چال
نم نم چاهه زنخ غبغب دي
ڪوثر زمزم رحمت رب دي
طرحين طرح سينگار عجب دي
خير محمد خوش نينهن نهال

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ويکو محبوبان دي مام کيسا کام ڪريندي
زلف دلبر دي دام عاشق عام ڦسيندي
رمز عشاقان عجب خيالي رهن هميشہ مست موالي
پر پر پيندي جام نشا نينهن جڳيندي
ڳالهہ پتنگ ٻي ڳٺن نہ ڪائي اصل انهان دي آڏو ڏائي
ڪڏ ٿيندي قتلام نهين آپ نسيندي
ويک شمع شدي عاشق آون ڏي سر سورهيہ جان جلاون
محبت والي مام سر تي سڀ وسيندي
خير محمد خوش منهن نہ موڙين اي سر اولٹ گهولٹ گهولين
وحدت دي وريام تل نهين ترسيندي

* * *

ماري نينان دي نوک سانون ويندئين من پاوٹا
شاهد هي سارا لوک تئنون ترس نہ آوٹا
هک حسن دا هل ڪيتوئي ڏوجها عشق اساڏي متوئي
هويا ڳچي دا طوق سانون پيا ڳل پاوٹا
نال تيڏي جان رکيم ياري آٹ ڪيتوئي چوڪس چاري
چائي ڪڙئين سر چوک سانون اوڙک الاوٹا
عجب تساڏي چال ڏٺوسي ڏاڍيان ڪون دل ڏي پيٺوسي
لوک ڪريندا ٺوک هٹ نہ منهن لڪاوٹا
خير محمد خوش خيال الستي سودا ڪيتئي دست بدستي
اهين مهٹي ڪنون موک پچي جسم جلاوٹا

* * *

واهہ محبوب نہ مک وکليندئين
تي مستور ڦردئين ڪيون

هوليان هولين نقاب کولين
اي دستور ڪردئين ڪيون
عاشق دا احوال پچو
تي رنجور رڙدئين ڪيون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ربّ آرني جب عاشق آکيا
اس سي دور کڙڻين ڪيون
تابش لن تراني والي
سينا طور سڙڻين ڪيون

سبق اناالحق آپ ڏتوئي
ٿي مخمور پڙهڻين ڪيون
ڪيهي سببون سوليءَ اتي
ٿي منصور چڙهڻين ڪيون

خير محمد خوش خيال ملڻ دا
ڏي ول گهور نہ گهرڻين ڪيون
عشق آپ اختياري ڪيٽئي
ڪر منظور مڙڻين ڪيون.

* * *

مزگان تير تي ابرو ڪمانا
جوڙ جادو جنگ ليندي هو جي

حسن ديان فوجان چاڙهه ڪراهين
ڏاڙي خاطر ڏار ڪراهين
مشتاقان نون مار ڪراهين
ڦرڪي پال پليندي هوجي

مل محبوبان آون لک چاليان
زلفان زور وسيهر ڪاليان
مارڻ ڪيتي آون اپاليان
ڪرڪي ناحق ويندي هوجي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مل معشوق ڪرن مصلحاتي
سر عشاقان دي پرياتي
نينان نوڪ خنجر گجراتي
چشمان چال چلينديِ هوجي

ٻڌ هاروت ماروت توڪل
سڻ ڪي آئي حسن دي هڪل
وچ بابل دي چاهه مڪمل
ڪر ڪي قيد ٻلهيندي هوجي

خير محمد خوش صبر ڪيتوسي
برهه بنا ٻيو وسر ڳيوسي
عشق تساڏا ٻڪي پيوسي
ڪيسا حڪر هليندي هوجي.

* * *

ويڪ ابرو عشاقان عيد ڪيتي
حج ڪهون يا حرمين ڪهون
تن من ڪرن طواف تهيندا
ڪعبه ڪهون يا قبلين ڪهون

رخ تي زلف سونهن دلبر دي
نرگس چشمان حوض ڪوثر دي
ظاهر باطن حق نظر دي
نين ڪهون يا دن رين ڪهون

مڪ مصحف ويڪو پيشاني
جائز مطلق نور نيشاني
صورت اس ڪي هي لاثاني
شمس ڪهون يا قمرين ڪهون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

رب عرب وچ راز رچایا
احمد بلا میم الایا
حوران ملکان سهرا ڳایا
چین کهون یا بیچین کهون

خیر محمد خوش نینهن نرالا
صورت مورت احمد اعليٰ
سالک روشن راهه سوالا
احد کهون یا اثنین [1] کهون.

❁ ❁ ❁

چؤطرف حسن دا چمن کلیا
صد بار صدق جاوي بلبلیا

وچ حس دي ذات صفات کهون
یا شمس قمر دن رات کهون
برهه بیرنگ والي بات کهون
ویکو رمز جهه دیوچ رب هٹلیا

کو جو هیر صبا دي حال کیتا
نال عاشقان دي احوال کیتا
سڻ لاهوتین رنگ لال کیتا
وهه واهه وصال دا واءُ گهٹلیا

جیکو سانگ سري ست آشفته
ویکو دست محبوب دي گلدسته
سڻ سالک سمجهڻ اي گفته
پهلي ست جسم دي پن پٹلیا

---

(1) اثنین - جوڑو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڀهون خير محمد خوشحالي هي
اي مئي دا مست موالي هي
هر صبح شام سوالي هي
ڀانهان پير مغان دا ري مڙليا

* * *

وهه واهه سير حسن دم دم دا هي
ڪاڻ عاشقان باغ ارم دا هي

ويڪو ميگون مست شرابي دي
جيوين نرگس نين نيم خوابي دي
سونهين چهرا رنگ گلابي دي
جيوين برگ اتون شبنم دا هي

تحقيق طوبا دا نهين رايا
سانون ڪاڪل سنبل دا سايا
جيڪو حسن دي حيرت وچ آيا
تنهن نون خيال زلف خم خم دا هي

هووين غبغب ديوچ غرق ايوين
هو يا مشتاقان دا مرڪ ايوين
وچ دفتر حسن دي درڪ ايوين
تنهن ڪون جام جما جم جم دا هي

اهو بلبل چمن جنهيندا هي
ساري صورت سخن تنهيندا هي
ويڪو حب الوطن اهيندا هي
اِنهن نون غرض نہ ڀئي ڪنهن غم دا هي

خوش خير محمد طلب تناهيندي
رک پنجتن پاڪ پناهيندي
سڪ شاهه نجف دي سائين دي
جيڪو مالڪ عرب عجم دا هي

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هو بادشاهه بنيوي، ول ڪيون سو گدا سڏيوي

لا دا عشق چاڙهه ڪر هڻ عشق امام ڪريوي
اهين هستي دي هڪواري پهلون پت پنيوي

سبحاني ما اعظم شاني پهلي پهر پڙهيوي
اهي چوڙ عناصر چار ئي صاحب نام سڏيوي

عارف حق هيڪڙائي والا هوڪا حاڪم ڦريوي
نوبت مار سڪندر والي ملڪان ملڪ منيوي

صورت والي صاف نشاني سا وت سمجهه پڙهيوي
خوش خير محمد ڪر خريدي اهو عشق اڻيوي

* * *

سهڻا وچ عرب دي ڪر احمد اولا آيا

انا احمد بلا ميم — آپ سميع بصير ڪليم
سير ڪيتس نال سبب دي — پن ميم دا پولا آيا
ڪلسيا حسن چمن چوڏارا — ويڪڙ آيا نينهن نظارا
ريجهه پينا قسم رب دي — وچ باغ مولا آيا
خلقت ڪاڻ خساري چائي — ڪربل وچ پوشاڪ پهرائي
سرتاج صاحب منصب دي — اهو شوق دا شعلا آيا
موسيٰ تي فرعون لڙايس — سامري تي سحر بنايس
ڪيهي ڪردا ڪم عجب دي — هر مظهر وچ مولا آيا
خير محمد خوش خيال سجايا — عشق بنا قصا قال اجايا
سهڻا وسدا صورت سچ دي — اهين ڳالهه دا ڳولا آيا.

* * *

سمجهڻ رمز عجب هي خاصي
نقش تي عاشق آپ نقاشي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

واهه منصور واهه تصويران
واهه تحريران واهه تقريران
وهه واهه چٽڪيان برهه بهيران
منهن مصحف جدول حاشي

هر رنگ ديوچ لک لک خاني
ڪڏان بازر وچ ڪڏان بتخاني
ڪڏان وچ مسجد ڪڏان مئخاني
ڪڏان وت رهندا رند قلاشي

ڪڏان بادشاهه وزير ٻڌيندا
ڪڏان پير امير سڏيندا
ڪڏان گداءُ فقير لکيندا
ڪڏان قلندر ترڪ تراشي

خير محمد خوش خبر عجب دي
آکڻ ديوچ ڳالهه ادب دي
هر صورت هي ساري رب دي
طلب اهين دي ڪرين تلاشي.

* * *

جيوين ڪرامت ڪشف لکيندي
عاشق ايوين نهين لکيندي

ڪاڻ مشائخي ڪين ڏهاڪي
ڪوڙي خاص بناون خاڪي
پرت بنا سپ ڪوڙي پهاڪي
پوک برهه دي نهين پڪيندي

بيخودي وچ بانڪي آون
گيت اناالحق دا منصب پاون
منصوري دا منصب پاون
سورهيه نهين سر لکيندي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

رهن مست سدا متوالي
هر رضا دي وچ خوشحالي
وچ ميدان محبت والي
عاشق آکي قدم رکيندي

ماڻن ذوق جشن دا جاکي
پيون سرک هٿون گهن ساقي
هي شاهد هک واحد باقي
ڏي سري ول نهين سکيندي

خير محمد خوش عشق نہ ايوين
جڏان انهان وانگر ٿيوين
ڪر عشاقان دا ول ڪيوين
جئري مر ڪر آپ مڪيندي

* * *

پجري آدم وچ ڪيوين ڦاٿون
آهون مرغ هوائي وي ميان

پهلون طعام تئن ڪون عام ڏتوني
نال تيڏي ڪيها ڪام ڪتوني
دلبا ڏي ڪر دام گهتيوني
نال ڦڪل ڦاسائي وي ميان

عاشق تان وچ راز رچيندي
ريجهه ٻڌون اتون ماهه مچين دي
ڪروي پکي پرواز پچوندي
قيد ڪريز ڪاڏيائي وي ميان

چوڙ هِلين والي تون هيري
عشق ڪريندا عرش اکيري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وحدت والي وچ وهيري
نوبت نينهن وچائي وي ميان

خوش خير محمد رک خيال يگانا
آهون اصل شهباز شهانا
ياد پويئي جڏان اهو آشيانا
ويندئي عشق اڏائي وي ميان.

* * *

عشق جڙيا جس پايا هي تس واهه اسلام جڳايا هي
واهه اسلام جڳايا هي مر جي رام ريجهايا هي

هر کس اپني هردي اندر پوجا کر ڪل پايا هي
جاڳ جپيا جس نام صاحب تس طالب تلک لڳايا هي

کهان ري گنگا کهان ري جمنا کهان ري کاشي جايا هي
تجهه مين تکيه تجهه مين تيرت آپ مين آپ سمايا هي

سامي نام سڏاکي ڪر کيون کوڙ کروڙ کمايا هي؟
سامي لوک ته اس کو کهيي جيتي جو مرجايا هي

خير محمد خوش دونون جڳ ۾ عشق عجب سرمايا هي
عاشق عبدالحي گر ميڏي ايوين آک سنايا هي

* * *

اولي هوکي آدم دي آپ کون ويکڻ آيا جي
آدم صورت ويک بڻايس سير صفا تي پايا جي

اول ته اعليٰ احمد بڻايئي، بت آدم دا ناهه نهايئي
شوق شفيع دي شعلي چايئي، ميم دا برقعا پايا جي

ليليٰ هوکي مجنون بنکي، يوسف زليخا خريد گهن کي
صورت منصور مست مگن کي، اناالحق الايا جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پنهل سسئي سانگ بڌايس، سهڻي ميهر سرڪ پلايس
هير دي نال نيهڑا لايس، ونجهلي خوب وڃايا ڪي

آيا ڪهه ڪر ڪنهن سانگي، الست ٻانگ ڏني ٻانگي
آپ ڪون آپ لنگهايس لانگهي، باهه ڪون باغ ٻڌايا جي

خير محمد نام ڏرا ڪي، گوناگون ڪلام بنا ڪي
ذات دي نال صفات رلاڪي، احدوءن عبد چوايا جي.

* * *

ڪنڙا بي تقصير
خوني نينان نظر دي

تون هين صورت دا سهڻا
دلبر هين تون من دا مهڻا
گهٽڪي زلف دا زنجير

دلبر ٻاجهون وي ميان
دلڙي ديواني هي ميان
در تي قران مئن فقير

خير محمد چئي ني وي ميان
حال هيڻي ٿي وي ميان
جاڻي حضرت پير.

* * *

آئي ملڻ دي رت سونهاري
ڪرڪي گهنو تسان ترت تياري

مشڪ محبوب دي عشق اڻايا
ننڍ پيان نون آڻ جڳايا
هير صبا دي لائي هٻڪاري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سڀ پوشاکان پهرکي آيا
سنبل سوسن سهٽا رنگ لايا
جيوين باغان وچ هوندي بهاري

هار سينگار ڪر چليان سئيان
ويک حسن وچ حيرت پئيان
بيخود رهيان وچ خيال خماري

خير محمد خوشي ويکڻ دي
عشق دي ڳالهه نهين آکڻ دي
کول نقاب حسن هڪ واري

* * *

تنهنجي حسن جي شمع لک پروانا جلايا
ڪليا جلوا نوري، ٿي هر جا مشهوري
جل ڳيا جبل طوري لالڻ ليئڑا پايا

آدم دا ڪر چولا اهو ڪيتوئي اولا
چٽ احمد کا لولاک[1] آدم بن ڪي آيا

هر جا تيرا حسن آن ٿيا هي روشن
شاهه حسين حسن سر نيزي پي چايا

خير محمد جي ويڑهي منڙي ڪيتي ميڑي
ونحن اقرب نيڑي سائين آپ فرمايا

* * *

تخت هزاري دا صاحب جانب جوڳي ٿي آيا
دليان لٽڻ دي ڪيتي چاڪ لقب چالايا
آيا ڪر ڪي اولا خاڪي پاڪي چولا
ڳالهه جنهيندا ڳولا طلب تنهين دي تايا

---

[1] لولاکَ لما خلقت الأفلاکَ: جيڪڏهن توکي نه خلقيان ها ته آسمان به پيدا نه ڪريان ها.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آیا ٹردا قردا کاف کشالي کردا
گھور ٹیا ھر گھر دا روپي رک کي رایا

من وچ عشق نا مایس چاک لقب چالایس
پوش فقیري پایس گھور حسن ڈي گھایا

خوش خیر محمد لک واري کر قربان جند ساري
وارڑ. واري واري ماھيءَ تان سِر ُ مایا

* * *

ھیر ماھي کون سجاتا
سیالو تسان سمجھہ نہ جاتا

ویس منّاکي یگوي کپڑي
آیا چپ چپاتا

مئن جٹّي رانجھو شاھہ حسن دا
نینھن لکیئي آڑ لاتا

مئن تي ماھي ھک ٹیوسي
گھر کیڑیان دي اوراتا

خیر محمد خوشیان ھویان
پیر اگڑ پرین پاتا

* * *

ھک ماھي میڈّي من پاٹا
کیا جاٹي لوک ایاٹا

نال رانجھن مئن رمزان لایان
مل سھیلیان ویکڑ آیان
عشق مبارک ڈیون واڈایان
ایءُ واءُ وصل دا واٹا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تختئون آکي جهنگ پچايس
نال نماڻي نينهن نپايس
مس مس ڪرکي ٿورا لايس
نہ تہ مئن ڇڏي ڪيا ڇاڻان

نال ماهي ميڊيان اکيان اڙيان
جهلان پلان تي رندن ڪڙيان
قرب حسن وچ قابو ڪڙيان
ماريا جوڳي جادوگر داڻا

خير محمد خوشيان ماڻين
نال رانجهن ڪر ريجهہ رهاڻين
دل ميڊي ريءَ ملهہ وکاڻين
اهو کيڙا پيڙا ڪيون ڪاڻا

* * *

کيڙيان دي مئن کيهہ نہ ويسان.
نال رانجهن دي سدا ڇليسان
نال رانجهن دي رلڪي رهسان
ڪٽيان نت چريسان
روز ازل ڪنون مئن مِلڪ ماهي دي،
سچا سخن پليسان
مئن تي ماهي هڪ ٿيوسي،
ڳجهيان ڳالهين ڪريسان
خير محمد نت خوشيان هوياں،
عطر مشڪ مليسان

* * *

دل مئڊي وچ ماهي، بن گهتان بنهان لوڪان
من ميڊي وچ راتيان ڊينهان،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

برهه تيڏي ديان باهين،
نت نت نويان نوكان

رم رم ديوچ رمز رانجهن دي
جيڏي كيڏي تيڏيان جائين
جتان كتان تيڏيان جهوكان

عشق واليان نال ايوين كريندي،
ڏيندي كيئي لك گواهين،
چشمان تيڏي ديان چوكان

خير محمد نت خوشيان هويان،
وحدت واهه وهائين،
من ميڏي وچ محبت موكان

* * *

دم نهين دل كنون ڏار، رانجهن ميڏا روح ريها

ماهي آيا تخت هزار كنون، كم كار چوڑ سينگار كرون
جو آيا راوي دا راج پچا، رانجهي خوش لڳا سيالين دا سيها

مهڻي ڏيندیان نون كون پلي، ماهي كنون مئن كون كون جهلي
ميڏا وس نهين دلڑي كس ڳيا، عشق لڳا نهين جيها تيها

دل هك آهي ماهي چك نيتي، كائي لك نهين جنهن ڳالهه كيتي
جهيڑي جهڻي مئن سِر تي سڻي، نال تساڏي نهين كم كيها

خير محمد خوش الهه واهي، ازلي انگ لكيل نال ماهي،
سپ سانگ سڏي آئي ويڑهي، هڻ نال كيڑيان كم كيهان

* * *

اور نه ڄاڻان مئن كوئي
شاهه رانجهن دل لڻ نيتي

روز ازل كنون پلو جوئي آها پلا
روح رانول نال ميڏا سوئي
دل ساجن نال وچ سيتي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مئن رانجهن دي پلو رانجهن ميڈا پلا
ڳالهه هو ڪي رهي سا هوئي
اصل ڪنون جا مئن ڪيتي

مئن نون منهن تي الو مهٽا ڏيون پلا
چڪيا آڪ چناهه سيوئي
تئن سرڪي سهڻي والي پيتي

خير محمد خوش الو خيال موهن دا پلا
لڳڙا عشق اهوئي
ڪهه پيئي ڪيڙيان دي پليتي

* * *

نال رانجهن وهه واهه، سيان مئن نينهن نپايا
ڏي پيڙي نون باهه، ڪيڙا مئن گهول گهمايا

مئن نه منيسان منٽ ڪهيندي، تسان اکيندیان ڳالهه جهيندي
مئن ته هوئي آن ملڪ تنهيندي، ڪاڻ ميڈي ڪٽون ڪاهه
ساجن چاڪ سڏايا
جهيڙ ٽڪيان جڳ ديان سيان، مئن ته تسادي ننگ ڪنون ڳيان
هو ماهي دي مگ مئن رهيان، نال ميڈي ته نڪاح
ڪهڙي ملان پڙهايا
آندس ميڈي عشق اڙانگي، لاتس ساهه سري دي سانگي
لنگهيا لڪ لاهوتي لانگهي، آيا ڪاهو ڪاهه
رنگ پيوتي لڳايا
خوش خير محمد ٻي ٻولي ناهي، ڪيڙيا پيڙيان نون ڏيوان باهين
ماهي ميڈي سر دا سائين، نال ساجن مل ساهه
چر اکيان سر چايا

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

رخ رانجهن ماهه منير هويا
سادّا دم دم ساهه سڌير هويا

شاهه رانجهن ٿي سلطان آيا
جنهن دي شان وڏي فرقان آيا
سادّا روز حشر دا ضمان[1] آيا
جنهن دا نام محمد مير هويا

جوئي چاڪ جاڙي سو ئي چاڪ ٿبوي
ميڏي چاڪ ڏني دل چاڪ ٿيوي
اهو چاڪ فراق دا چاڪ ٿيوي
ماهي منصبدار امير هويا

تيڏي خاڪ پيران دي خاڪ ٿيوان
اها خاڪ چمان هوشناڪ ٿيوان
مني محبت وچ مشتاق ٿيوان
تيڏا عشق اعليٰ اڪسير هويا

حق پاڪ سخي امداد ڪرو
ميڏي دل ارشاد آباد ڪرو
خوش خير محمد دلشاد ڪرو
تيڏا برهه بالا بينظير هويا

* * *

قدم ڪڏاوي، دار تي چڙهاوي
جوئي ڪوپا جوان، سوئي سر سبحان
ممڪن هي امڪان جهيندا،
لامڪان مڪان تهيندا،
منصب پاوي، آوي جاوي، سرت رکي سيلان
خوف خطر سي اچلي پچتي

---

[1] ضامن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

قدم ڪڏاوي اڳتي اڳتي
ڪل ڪلاوي، سولي چڙهاوي، منصوري دي مان

هر دم همت مردان هووي،
مدد اهيندي يزدان هووي،
طبل وڄاوي، اناالحق ڳاوي، طنبوري تي تان

خير محمد خوش خاصي خلعت،
نينهن نوازي نور نعمت،
سر سمجهاوي، حق الاوي، نيزي تي نيشان

* * *

پچو عشق خبر عطار ڪنون
شاهه شمس الحق دي يار ڪنون

پچو يوسف مصر بازار ڪنون
ساري عشق خبر خريدار ڪنون

منصور سپهه سالار ڪنون
شهه سولي دي هسوار ڪنون

رفتار ڪنون گفتار ڪنون
واهه ساڻ سڳن سنگسار ڪنون

پچو صوفي سخن سچار ڪنون
سر نيزي منصبدار ڪنون

پچو مست قلندر وار ڪنون
شاهه شرف آيا تاتار ڪنون

شاهه سرمد جيهي سردار ڪنون
سر ڪپ ڏيتس درڪار ڪنون

خوش خير محمد اعتبار ڪنون
جيڪو طالب هي تڪرار ڪنون

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڳئي هي ڪيڙيان ڪنون دل ڪڇ وي ميان
روح رانجهو دي رمزان نيتا

جيوين جيوين اسان تئڪون جهيڙ ٽڪيان
تيوين تيوين اڳون تي ڪاهه تيڏي
جي مئن هير ڪنون تقصير پئي
سڀ ڪائي الله ڪون آگاهه ميڏي
هڻ ٽلو مئن تون شالا ڳلو تسان
ڪيون ڪر پلو پلو ميڏا ساهه پيتا

مهڻي ڏيندیان سڀ وي سيالیان
پيڙي اي ڪيها تئن ڪر ڪيتا
جهلان پلان سڀ ڪر ڪر رهيان
ميڏا نال ڪيڙيان نهين من پيتا
پڇ ويڪو تسان پاڙي واليان نون
مئن هڪ نماڻي ڪيها ڏوهه ڪيتا

اس ڳالهه دا الڪا تسان نون هو رهيا
ڪنهن پاسي وڃان ڪر منهن متان
پيڙيان ڏرو خدائي خوف ڪنون
ڪيهي ڏيندیان هو طعنا تهمتان
جيسين جيسان ويسان موهن ڏهون
جنهن دي نال سارا سر ساهه سيتا

خوش خير محمد يار والي
لنگهه پار ويسان ندي تار ميان
هٿ ڪي هوري ميندون مئن رهسان نهين
توڙي حيلا ڪرن هزار ميان
ڏني منهن موهن بنا مرويسان
ميڏا ويڪ وارث ڪون جيءُ جيتا

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جڈھن سير ڈٹھم ہھ سيالي دا، تخت هزارا چوڑ ڈتوئي
تون بادشاهه ولايت حسن دا برهه لڳئي برحالي دا
عشق عالم وچ شور گهتيوئي
ٿي ول چاک چناهه تي آيون عجب لڳا تيڈي چالي دا
جوڳين داچا جوڑ ڪيتوئي
عشق سونهان تيڈي ماڑي محل دا صدقا تيڈي لا ابالي دا
دليان دا ٽڳ چور متوئي
خير محمد خوش ملهه خريدي ڳوڑهيان تيڈي انهان ڳالهي دا
دل اساڈي چڪ زور نيتوئي

* * *

نام تيرا جڳ سنيا يار ماهي مئن ڈهون مڑيالين
حسن تيڈي ديان سڙ ڪي ڳالهين ويڪڙ آيان سڀ سيالين
رلمل ڪرڪي هار سينگار سرخي سينڈ لبان سر لعلين

رانجهن وسدا راوي ڪناري ڪڙا ڪريندا سير نظاري
چوڑڪي اپنا تخت هزار هڙ پيا چلدا چاک ديان چالين

رنگپور ويڪڙ دا تئن رايا ٿي گداگر بيک بنايا
ڪرڪي جوڳين دا جنسار ڳلي ڳلي ڪڙ ڪردائين ڳالين

خير محمد خوش هڙ خير ٿيا وچون ڪيڑيان دا ويڑ ڳيا
آ ميڈي ويڑهي ونجلي تنوار دامن لڳيان دي لج پالين

* * *

ڪيوين رانجهن ڪون قسمت چايا
تختون آ ڪي جهنگ پچايا

وسريس تخت چوڑيس بادشاهي
تڏان وت رڪدا بيپرواهي
رنگپور ديوچ رهيا سپاهي
چل ميان رانجهي چاک سڏايا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

رنگپور وچ آيا کوئي راڄي
لوڪ ستي نون ڪيتس سجاڳي
بسمي لا ڪي بٽيا بيراڳي
ڪاڻ سيالیان دي سانگ بٽايا

نال آوڻ دي عشق جڳايس
نينهن نوان ول برهه بچايس
نينان دي آ ننڊ ڦٽايس
حسن ماهي دي هل مچايا

خير محمد خوش خبر پئي لوڪان
جانب آيا مئڙي جهوڪان
لٽيان اسان تون اهي سپ ٽوڪان
جڏان ماهي ڦيرڙا پايا.

* * *

سانون قسم سچي سرور دي
من پانوندي هي فوج فقر دي
اکيان ڪول اندر ديان ويکو
موج ماڻو مظهر دي

خامان پوندي خبر نه ڪائي
عاشقان دي ته اندر دي

جيڏي ڪيڏي ساجن سائين
صورت تئن دلبر دي

خوش خير محمد شاهه عبدالحي دي
در دي آن مئن بردي.

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جنهان حب علي حيدر دي
كيهي كاڻ كڍن محشر دي

اسدالله يدالله علي هي
صفت سڻو صفدر دي

محمد مولا مظهر ذاتي
نهين بات بشر دي

علم طوق احد وچ آيا
جنگ ڪٽي خيبر دي

خوش خير محمد خاڪ چميجي
شهيدان دي شهر دي

* * *

ويڪڙ ڪاڻ اداس ميرا من
دلبر درسن نهين وڪليندا
آهان دانهان ڪر ڪر رهيان
ارني والي ارداس ميرا من

تن من اندر تانگهان لڳيان
عشق چڙهيا آڪاس ميرا من

جنهن ڪارڻ جڳ ڏونڊي رهيان
سوئي پيارل ميري پاس ميرا من

خير محمد خوش هر مظهر وچ
وحدت دا گهن واس ميرا من

* * *

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هندي ڪلام

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هندي ڪلام

رام سمرٿي سجاڳ پوري دل
رين ستي ساري گذر ڳئي هي

غافل هوڪي وطن وساريئي
ڪهان ملڪ تيرا ماڳ پوري دل

جاڪي ملو تر ساڏو ڪي سنگت
لئي صاحب سهاڳ پوري دل

انچر آڪي هر دم هوگا
ڳاءِ رباني راڳ پوري دل

خوش خير محمد خيال چوڙ دوئي دا
وحدت دي گهت واڳ پوري دل

* * *

اي جگ سارا جان سپنا
ايسي نيند ۾ ڪيون سوتا

جاڳ ڪي پاڳ سهاڳ ليا
صاحب ڪي سرڪار ۾
سنج پڙي تمهين سوتي سوتي
رين گجر گئي اب ڪيون روتا؟

جائو هو اُتم ساڏو ڪي سنگت
نام صاحب کا پوڄ ليا
جا وحدت ڪي وادي مين
جان اپرني سي ڏوتا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خوش خير محمد خيال هويا
پيا بن نهين كو حال هويا
مرني سي آگي مرنا
پيچي مرني سي كيا هوتا

* * *

دم عجائب دلق پوشان
ڏي سري مل مئي فروشان

جوئي مطلب هي تمهارا
هرچ هست از خدمت اوشان

طالب كي ويک توكل
كر انو ول جذب جوشان

يار باقي هي مجهه كون كيتا
كر تهي خمها خروشان

خير محمد خوش هي خلاصا
دست دامن درد نوشان

* * *

كهو تر كون جوئنده خداوندا يا بنده هي

هي آدم كي نقاب آندر يون سورج هي سحاب اندر
وهي يسمع وهي يبصر يه گفتا كون گوئنده هي

كريگا كون اثباتي بن الله بي صفاتي
فنا كر جوڙ جسماتي اوپر عرشون پرنده هي

هوالاول هو الآخر هو الباطن هو الظاهر
صحيح كر سر انه كا هميشه ذوق زنده هي

گهي محبوب گهي مفتون گهي ليلا گهي مجنون
عجائب عشق كي چالي عشاقان پرورنده هي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خوشي هي خير محمد کي ويکي هر جا حسن اپنا
وه کثرت سي کري وحدت تو اپني دل پسنده هي

* * *

اول آخر ايک سنادي هر دوجهان ۾ احد هوويگا
انهان انهان اثبات کرو تس شاهه هميشه شد هوويگا

کهان آدم کا باب ري مائي کهان اسي کا حد هوويگا
بات برهه کي کون بوجهي اوئي بوجهي جسي پد هوويگا

پڑهه پڑهه جاوي مسلي بتاوي توڙي عالم عابد هوويگا
عشق کا کوئي انت نه پاوي راهه عقل رد هوويگا

قاصد هي ايک ايسا همارا جيسا پکي هد هد هوويگا
خاص خبر هر طرفون لاوي وحدت وچ واحد هوويگا

خير محمد خوش خيال نه کوئي بيخودي خود هوويگا
ذات هماري اوئي، پچاڻي، جسي صورت سڌ هوويگا

* * *

برهه کي کيل سر بازي نهين کو فعل قندي کا
صحيح کر سچ تم جاڻو ليا هي سيس چندي کا

مدد پير مغلن کي هي هميشه سون هميشه کون
هميشه هر طرف باجي نقارا نقشبندي کا

جوئي اس موج ۾ آوي آگي موت سحا مر جاوي
کناره اس نظر نه آوي پتا نهين جس کي کنڌي کا

نهين چلتي عشاقون مين ملون کي منصبي يارو
ويکي طالب تماشي کو اپي اس دردمندي کا

خوشي تجهي خير محمد هي بيشک محبوب ملني کي
اٽائو قدم ميدان مين سپاهي فوج رندي کا

(پورو ٿيو)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي زماني تائين، سچل سرمست سنڌي کافيءَ کي کيترين ئي نيون هيئتون ڏئي چکو هو، ۽ سندس فني توڙي فڪري صلاحيتن جي ڪري کافيءَ جي صنف عوام ۾ مقبول ٿي ويئي هئي. شاهه لطيف جي شاعريءَ کان پوءِ سنڌي شاعري ارتقا جو هڪ ٻيو اهم ڏاڪو چڙهي چڪي هئي. اُونهن خيالن، هلڪن مترنم لفظن ۽ علامتي تصوف جي بجاءِ رنداڻي ۽ بيباڪ اظهار، وڇندڙ گجگوڙ ڪندڙ اُچارن وارن لفظن ۽ والهانه بيخوديءَ واري موسيقي ۽ سڌي سنئين اعلانيه شاعريءَ ورتي. غنائي شاعري، وائيءَ کان اڳتي وڌي، کافيءَ جا کيترائي رنگا رنگ گهاڙيٽا پاڻ ۾ سمائي چڪي هئي، سچل سرمست جي ڇڏيل ورثي کان سواءِ خوش خير محمد ۽ سندس ساٿاري سنڌي کافيءَ جي صنف سان دلچسپي رکي، ان ۾ واڌارا ڪندا رهيا. اُن دور جي سيني کافي چوندڙ شاعرن جي شاعريءَ تي سچل سرمست جو باغياڻو ۽ رندي انداز، سندس کافين جي گهاڙيٽن جي نواڻ، ۽ سندس اترادي لهجي واري مٺي ٻولي، انهن سيني صفتن جي گهري ڇاپ خوش خير محمد هيسباڻيءَ جي شاعريءَ ۾ موجود آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت

www.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت جو مشن ۽ مقصد سنڌي پوليءَ جي ڊجيٽلائيزيشن ۽ پکيڙ کي وسيع ڪرڻ آهي ۽ پٽ دنيا سان گڏ سندس رفتار سان هلڻ جو سانباهو آهي، جو تہ تاريخ هميشہ انهن قومن جو احترام ڪيو آهي جن پنهنجي علمي سرمائي جي حفاظت ڪئي آهي. سنڌ سلامت پڻ پنهنجي پوليءَ جي بقاء خاطر سنڌي پوليءَ ۾ لکيل قيمتي ۽ نايابورثي کي ضايع ٿيڻ کان بچائڻ ۽ ان کي نہ رڳو محفوظ رکڻ پر پنهنجي اديبن، ليکڪن، محققن ۽ شاعرن جي علم، هنر ۽ تخليقن کي ڊيجيٽلائيز ڪندي دنيا جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ موجود سنڌين تائين مفت ۾ آسانيءَ سان پهچائڻ جو عزم ڪيو آهي.

اسان جي خواهش هئي تہ سنڌي مواد تي مشتمل هڪ اهڙو ڪتاب گهر قائم ڪجي جتي هر موضوع تي مشتمل ڪتاب موجود ملن. ڪتابن کي ڳولڻ ۽ ڊائونلوڊ ڪرڻ آسان هجي ۽ اينڊرائيڊ سميت آئي فون يا ونڊوز آپريٽنگ سسٽم سميت هر قسم جي ڊوائيس تي آساني سان آن لائين پڙهي سگهجي.

۽ اهو سڀ "سنڌ سلامت ڪتاب گهر" ذريعي ئي ممڪن ٿي سگهيو. اميد تہ سنڌ سلامت ڪتاب گهر ذريعي سموري دنيا ۾ موجود سنڌي نہ صرف پرپور لاپ حاصل ڪندا پر سنڌ سلامت ڪتاب گهر کي وڌيڪ فائديمند بنائڻ لاءِ پنهنجو پورو سات نيائيندا.

books.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت ڪتاب گهر جي اينڊرائيڊ اپليڪيشن پلي اسٽور جي هن لنڪ تان ڊائونلوڊ ڪريو:

https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sindhsalamat.book